

(68) 840

Obligations of spouses

H. M. Mohabe, 1
Bethany Mission,
P.O. Trichardtstad.

typed 90pp 70 SEP 1949

Temaya 9. K34/82. 10-8-1949.

Pabalêlô ya basadi ba monna.

Tema ya 1: Monna o bubalêla mosadi kunoai. Monna o swanetšê go nyakêla mosadi wa gawe dibjama tša lapa, bjale, ka lehudu le mose, ke dulô tšewê di swanetšê go nyakêla ke monna, ka gobane mosadi a ka setšone go bêtla lehudu, lehudu ke mose, dina le basila ba tšona. Monna a ka rêma kôta e we a nyakago godia lehudu ka yôna, bjale ke moka a dulê fase a bolêlê le mosadi wa gawe gore ke ripile kôta ke e, ke re e swanetšê gobu lehudu.

Ka goriale mose mosadi o tla fetola kagone go tšeba wêna, bjale monna o tla botša mosadi wa gawe gore, ke ra gore o dirê maunô, o dirê mapoto o rêtê motho a tle go tšhušša, ka gobane nna wa ntšeba mogatšakagore a ke kgone.

Ka kwanô ya monna le mosadi, mosadi o tla dira mapoto, ke gore bjalewa, ke moka monna a rêtê motho go a motšebago gore o kgona go bêtla ke moka monna a tle, a tšhwê a bêtla.

a enwa bjalwa, bakgopedi a baIhoke ba noba
gôna. Ke mota baIhile tshûa metli.

Ge metli a na sene a bêta a fetšâ, mosadi
o swametšê go phôtolla ka muringi, ke mota
ba yome ba bitšê mosita, mosita atle a fetšê
modirô wa gagwe. Ke modirô wa monna le mosadi,
ke setwana se sengwe sa mosadi se segolo,
ge mosadi a sena le hudu, a se mosadi ka gobum
tšhê le lengwe le le lengwe, mosadi o swametšê go
letšela beng ba mahudu ba setla pele, a kgone a
setla.

Mose le oha ge monna o swagone gabêla mo-
nna o swametšê goipa phote, ke mota a fitše
banneng, a noba a bêta, banna ba bangenago ba
tla tšêa ke mota ba mošupa gore ba bêta ka
mšywa many. Dibêta re bêta bangwe, ke mo-
ka ge ele gore ke dutšhi lebaka monna yowe wa
bêta a fetšâ. le hudu le noši ga lešome lešoma
le mose, ke mota ofeditšê dilo tšê gore mosadi wa
gagwe a setle ka tšhêna.

Ngwakô, ke seto sa pele ga tšê ke dingwadikyo
kamogodimê. Monna o swametšê go agêla mosadi wa
gagwe ngwako wa gorobala ka gare, o monnye e
be ngwako wa ditšhiba. Ke modirô wa monna a lešee,
mosadi a ka tshûa monna wa gagwe fêla ka gods-

wa bjalwa bja go tshaba ngwana, ka gobane a ke
 nosi a ka seke a kgona go tshaba ngwana. Ge ele
 mabapi le gorulêla, monna a ka forulêla ngwaniso
 wa gagwe le mosadi wa gagwe. Monna a bee anya-
 kêlê le batsi la gogôna ngwana, ke moka modirô wa
 monna o fedile b'ale go tshê mosadi ge a bôta
 ngwana.

Se tshiba, ke ngwana wa disego o agiwa ka
 kyakala ga motse, kyokenyana le motse, le ôna ke mošô-
 mô wa monna. B'ale ngwana wa se tshiba a o boti-
 wi. Ba dirêla gore ge se tshiba se ka li huyêla
 ke kotse, ba kgone, gore ba simule diphathe bantšhe
 disego.

Disego, ga dikgona ke monna go monywe ke go
 monywe, gona le batho ba gokgona gologa, b'ale
 ge monna a sangone gologa, o swanetšhe gona a
 rekêlê, mosadi wa gagwe sešego, gore mosadi a
 kgone gobolokêla mabêlê ka ntšhe. Disego dia
 rekiwa ga didirišwi ka bjalwa, monna a ka lo-
 gisa sešego ka bjalwa le ge a sangone gologa
 a tšapa banna ba tla ba loga.

O swanetšhe godina ka mokgwa o, a ripê mokhu-
 di o tlatê, ke moka a o pharoke, a dirê d'nti
 thâ gologa. Ka morago ga mowe ke moka a rekê-
 le lefê goba se tshokwane. Dilo tšewe ka moka.

diKgobakane; gore banna ba we ba letšema ge ba
fiṭha ba seke ba sinya lebaka, ke moka ba phūsi-
se gologa. Ka mokgwa o we monna a ka logiṣe
se-sego sa mosadi wa gaywe. Dišego monna yo
monwe le yo monwe a ka loga bjale ba ṭhabe
go dula godula go ababa, bjale ka mokgwa o we
o kwa mōho a se a kgone gologa.

Telo, - ke dilo ṭhā basila, bjale basila ba be-
tla ba ṭhāma ba rekisā, ge morakisī a sa ṭha-
ole, le mabêlé a nyaka mosadi wa tēka ka ma-
bêlé. Ge mosadi a rekisā ṭhalete, monna o swa-
nethe go tēka mogoro ka ṭhalete, ke moka o oṭa
mosadi. Mosadi a jele mogorong, ke monna a jele
go oṭa, ka goriale mowe o ṭheketse.

Pato, - e bēkla ke bōna ba sila ba gobēkla me-
gora, bjale mosadi o swanetše go tēkla ke monna
wa gaywe. Basadi ba ešumisiu kudu, gobata di-
ntlo ṭhā bona, gore mobu o batallē, ke moka
ba kgone ba lokela thitelo, e we e kopago ke ba-
nna ba batsoi batumi noheny ya le pelle, di-
kana ṭhē ka moka a dinaṭšō. Bjale basadi baya
ba dirēka ga batumi ka mabêlé. Ke maṭapa a
diṭhedithedi.

DiKgêrō, ṭhōna dinyana ke basadi, gona le basadi
ba dibaatlago ba re go gogaša ke moka ṭhā ba enyethā.

Basadi ba we ba sakago ba e nts'wa ba ya
 ga mosadi yowe ailego a e nts'wa ke moka ba
 yo rēka ka mabēlē, tšē we ke dibjana tšē
 dimakelayo ke bona basadi ka nozi. Magapa
 le ditherana, le ōna a na le mosadi yo a ma-
 aklago ke moka a moenyetšā, magapana gorēka
 bona basadi ka nozi bjale ka digō. Magapa a
 a magolo, mosadi a ka sethe a kgona go a tē-
 ka ka mabēlē, ka gobane a ka tšēla mosadi
 mabēlē ka moka, ka goriale mowe monna o swa-
 netšē gorēkēla mosadi.

ke gapa le legolo ke setswana sa mosadi; nka-
 dimē e a lapisā, malho o kgona ke sagagwe.
 Ge mosadi a dirile bjatwa bja go ēta, ke moka
 oswala ka ōna. Ge mosadi a sena magapa o
 swunetšē go tšāma a adima, mony wa magapa
 a we a dimilego go yēna, o swunetšē go mofa
 pitsūna ya bjatwa, ka goriale mowe ke yōna te-
 fō ya magapa.

ke fētihō le lehō, tšēna dibētila ke monna wa
 gagwe, monna yo monywe le yo monywe wa kgona
 godibētila, ka gobane ba e thuta ge babolla
 bogwēra, mogwēra yo monywe le yo monywe o a
 e pētšēla; o tšāma a kgopēla ditloa ka ōna
 Basadi le dingarebe bu rēka ka ditloa. Bjale

Ku goriale mowe, monna o bêtêla mosadi wagagwe
lefêtlhō kelehō. lefêtlhō ke la gofêtlha buuwa
lehō ke la gohola.

Pitsā le pitsāna ya moigō, Kgale e be gosena
dipōtō, bjale dijō e be bu apea ku pitsā, mo-
gō ku pitsāna. Oilo tšewe dibopa ke basadi e-
seng basadi ka mōha, yona ke basadi ba ba kgonago
go apea bopa, bjale basadi ba ba sa kgonago ba
yo tšeka mowe ba-seng, ba dirêka ka mabêlê
ba di tšhela mabêlê a tlala, ke moku, mosadi a tloga
le pitsā mosila a šala le mabêlê.

Dipitsā ke modirō wa basadi o mogolo, basadi ba
go kgona go bopa dipitsā, masega ga badule ka di-
tšhela, ba bopa dipitsā tše dintšhi ka mokywa o ba
kgonago, mabêlê a basadi ge ba safolo a babe a ba-
ba ge a tšhê a ile ka sešegong, ke mōha bu tš-
ka dipitsā. Ka ngwaga wa tlala, di tšhela kudu
ngwana wa mosila wa dipitsā a ka seke alla
ka baka la tlala. le matsatšiny a bole hono ba
safo dišumisa.

Dipitsā tše ditšgolo tšhā godirêla mabjalwa, tšhōna
tšhêka ke monna, eseng, mosadi ka mabêlê ke go-
bane, ka mabêlê e dioba go tšhā ka mōha ka se-
sego se sego sa sala se sena selo. Monna ke
o tšhêla mosadi ntšgō ya bjalwa; Mosadi yo a sena-

go nngô ya bjalwa, motlhany a dira bjalwa bjaga-
gwe o tšame a dima gubawe ba nago natšô, mosadi
o tla fôlloga a bêlaêla are, bošuwana fjo bo a
tšwenya, ntabe ke na le yanna, o dirêla gore monna
a morêkêlê ya gugwe.

Mosadi a belaele ka phôšô, ke nnete, Kagobane
mony wa pitsâ e we kgolo, o swanetšê go tšwê
la kepitsâ ya bjalwa, motlhomony a na dipitsâ
tšâ goupeu, le tšona o tšame a dima, bjale beng
ba tšona ba swanetšê go tšwêla ke bjalwa. Bjale
ka motlhôtlhô, mong wa ôna o swanetšê gore
a motkêlê bjalwa unwê a hore.

Matšubiny ano a bolelono, banna ba rêtêla basa-
di ba bôna dipoto tšâ godina ke matkowa tšedi-
kgolo tšâ gore basadi ba a pea ma bjalwa ka tšona.

Mosadi yo o hwetšanago a se naô, monna wa ga-
gwe ke phula magopo le yêna mosadi o tšwafa
go ruwa kolobê, ka gobane basadi ba bu ngwê
ba rêka dipoto ka dikolobê.

Lebêpê, monna o swanetšê gonyathêla mosadi wa
gagwe le tšêpê la golema ka lona, a bee a bêlê
le mphini a tšwêla. Kgogo e sete yare e šitwa
go fata yare ditgwathâ ditšê. Pele gagore
peu e tšwê monna o swanetšê godula a lukiri-
tšê dilo tšewe. Ge monna a ka sete a bêlêla

mphini ele gore lešepê le gona, peu yaba ya tšwa,
monna o tla o bêtla ka lebelo. Ka gobane mosadi e
tla moroga ka mongwa o a ka kgonago, monna a nu-
e ka rabêlo.

Lwala, lona le nyaka ke mosadi ke monna u o tšha
monna gore ke bone lwala laka kowa, bjale monna
o swanetšhe goya le mosadi wa gugwe gore bayo e
miša lwala lewe, gore yo mongwe a seke a tla a
letšea, a bone ga botse gore mongwe o šetšhe a
le bone. Ke moka mosadi o dira bjatlwa, gore mo-
nna a šetšhe ba tšho ba tle ba mothušhe gorwale,
le tšene ka lapeng la mosadi, ke moka ba fiwê bja-
lwa banwê. Tšhilo yona monna le go tšena a tš-
ene e nyaka ke mosadi.

Leselo le tšhaana, tšena ke modirô wa banna,
didira ke banna, bjale monna ga sa kgone godi-
ra, o swanetšhe gorêkela mosadi wa gugwe. Le-
selo lena le modirô o mogolo, ge basadi ba se-
tla mauswa ba swanetšhe go sella ka lona lona
le tšhaola ba uipi le ditšhōlo. Modirô wa tšha-
na ke go khurumetsa bušwa bja monna gore bja
seke bja phakisa bofōla ge monna a sa etšhe
e tšhe mo gonywenyana. Banna a ba dikgona ka
moka ba dio dirêka mo gobusila.

Seroto le serotwana le tšona ke modirô wa

banna, bjale a ba dikgone ka moka, dina le basila
 ba badikgonago, monna o swanetše go tšela mosadi
 wagagwe, ka seroto mosadi o tšaba mabêlê lego
 twala ka sôna, o tšela ka ga sôna ke moka
 a twala ka sôna a tšisa gae. Serotwana ba kgê-
 la morogô go sôna, legofa hêla tselô ya monna
 tšhaana ya khurumetša.

Lokwamatšhadu, le ôna e sale modirô wa monna,
 ba ô tšhaa dinti, bjalo ba dira bjalo ka tšhaa
 le lelogago ke ba-tšhantšhane. Lokwa-matšhadu
 ke lesaka, monna o di tšela mosadi wa gagwe ke mo-
 ka mosadi o tšopa marula ka lona. Ge mosadi
 a ile o le tšela ka marula, lefeta se-roto legone
 a tšela go tšela gae.

Mašala, ge lebaka la gobuna ke lekganfi, monna
 o swanetše go aga mašala, ke lešala la mosadi ke
 la monna, ke moka mosadi a bunêlê mabêlê
 ka gare ga ona. Ge mosadi a sena lešala
 a bunêla mabêlê a gagwe fuse, mabêlê a tšha
 fetša ke motšhwa, bjalo wa kwa mosadi a
 bolêla gore nna a ke na monna, o ka bôna
 mabêlê a motšho a fo fetša ke magoto monna
 a dutšha a legona. Monna o tšaba a tšela agile
 le bošegô bjowe.

Diruthuthu tša dikgago, ke modirô wa monna

gwe a gèle dingogo di-ruthuthuthu, Kagobane
 e thoka go diyela, ditla bo beela kowalekowa
 ke moka dimpa tša ja maē a tšona. Ge monna
 agile se-ruthuthu, o nyakela le tlapa la go tswalla
 se-ruthuthu ge kyogo e beela, bjale ge e beethē
 e tšwile ba tswalla. Ke moka modirō wa go tšhōkō-
 mela ge kyogo e ya gobeela ke modirō wa mosadi,
 ye a bōna e lla e dikuluga le se-ruthuthu mo-
 sadi go o swanethē go bulēla kyogo e beelē, bja-
 le ge e tšwile a tswallē ka setswalō sela go empha
 ya seke ya kgona go ja maē.

Dirapa, monna o swanethē go nyakella mosadi
 wa gagwe dirapa, tšē dingwe o tla fa ke matwala
 wa gagwe. Ke modirō wa go nyakela tšhemo e
 sale wa monna, fēla gona le bonna ba ba sa
 tšebeyo mobu, ba lla fēla mo e foba tšhemo, bjale
 mmago monna o swanethē gobōna mowe monna
 a rego o bone tšhemo, ge tšhemo e na le mobu wa
 mabēlē o tla kwa ka yēna.

Le lampi le matwala kgale batho, e be ba-rumaša
 mabōne ge ba yo alu, ke moka bale, ditime ba ro-
 bale, ba kgokolo bōna e be ba goja mollō, ba kenq
 sa mollō, ba kgokolo le ba galabje ba sa forobala
 le mollō, bare mollō ke se tšhare sa phefō. Bja-
 le matšaking ano a bolelono, mangowa goturka

a sena kgong, mozikisa ke le-othlapula kungwa-
kwaneng wa go wadiwa ka diatle. Re nyakilo hwa
sesesu ra bona. Monna o tshela mosadi kela-
mpi le makhutsa le tshetga ya mangwa, ba tshu-
be tšona. Dipona dihwile le beny ba tšona le
tšona dipona di be disa loka matsatši ka bana la
malupi a mangwa.

Menywano e a swa, ka bana la dipone, ka go-
bane ka ngwatlong gona le moswa ka kgolel di kobo-
tša mangwa. Bjale ka ngwano wa Mapae, Muko-
Koropo o ile wa swa ka bana la di kobo, ke mo-
ka mmago ngwana o roma moswa wa gagwe go
monyana, gore sepele o tšela papago bušwa
ka ngwatlong, ngwana o ile ge a e ya, magwe
are, oseny o e ya tšofing, o tla obona bjale, ru-
maša dipone:

Ngwana a rumasha dipone, ke mota a tšena
ka ngwatlong, kgantše gona le kobo e le tšelešē,
ngwana o feta ka fase ga kobo, ke mota kobo
e anela. Be dutši la peny, ga bana taba.
Ka mosago mosadi wa lapa le lengwe ore, a se-
nkgago le a sekwa, ke mota bare a owa gontše
kobo, kobo e šebē e tšuka, ge mmagwe ngwana
a gopola gore ngwana o ile a ya ka ngwatlong le
le bonē, ge a tšena a hwetšane gore tšhaka e

šetšē e nešetšē. Battaba ba sadirang, balwêla go-
ntšha ditwuna le dikobo, ke moka ngwako wa swa
wa fella. Molato ba tla o fa many, molato a
ona le mothu molato. Ke wa dipônê, ka gobune le wêna
yo mogolo o ku tšhuba.

Magogô, ke dilo tšū ngwako tšewe ba subala-
go go tšôna. Magogô a loga ke basadi, ke moka
basadi ba bu sangonego gologa baya ga basila,
ba rêka gôna, mosadi ga tšene legogo ka letšee ka
gobane le lenqwe ke a go anêga buupi, ge a nule
bana le le nqwe go ala bana, ke moka le lenqwe ke
la monna le mosadi.

Dikaparô tšū mosadi, monna o swanetšē gorêkê-
la mosadi wa gagwe dikaparô le dikwarô tšē:—

Thetô, ntepa, maseka a maoto le a matšôyô,
dipheta, dikgubišô tšū tšhōgô le dikobo ku mehuta
ya tšôna. Ke dilo tšē we monna a swanetšē
go gorêkêla mosadi wa gagwe. Bana ba monna ye
ba godile ba swanetšē goba le ngwakkwana wa bôna,
ka gobane ba kukwa mma bôna le pagô bôna bošego
ge baduba setena.

Dilo tšē dikgolo bjale ka nkyô ya bjalewa le potole
kgolo ya goapea bjalewa, monna ge a ka dirêka ka lei-
na la mosadi ke moka ke tšū mosadi, mosadi wa bobe-
di le yêni o swanetšē go morêkêla goba wa boraro.

gagana ka tšela e nqwe go monna a di-
ka ana le mosadi ka otee, o tšela mosadi ke
gobane monna ana modiro o a ka dišu-
mišago.

Ge ele monna wa basadi yêna, a tšela
kowa a tšela ana le basadi ba babedi
goba ba bararo, gôna, monna a ba botš'a
yore selo se ke saka, le lena ke sa bole-
na. Mowe monna o kgotš'e di tšhele, mosadi
yo a nyakago go e tšimisa ke moka o ya ga
monna wa gagwe, goba ga mosadi yo mogolo
ge nke basadi ba kwana, o kgopela go yêna,
ke moka mosadi yo mogolo o botš'a monna.
Monna a modimella, mosadi yo mogolo a
boela a mōša gore golukile, ke oña modomō
wa yôna.

Go bjale ka mōho o šele, ge a tšela kgopela,
bjale a tšhaba go tšena ka mosadi yo mogolo,
a tšena ka mosadi yê mowe wa monna
mosadi o tla mōša gore, tšela ga mōšo
rena, bjale mosadi are ke a boifa, ke a le
roma, ke moka mosadi o tlaya, a botš'a mo-
sadi yo mogolo, bjale mosadi yo mogolo a e
go monna, monna ge a ile a dumela ke
moka ba mofa.

Ge monna a ka kwafa go êkela mosadi wa gagwe dilo tšê dingwadilwego ka mogedi-ma, mosadi o tla bitšā monna wa gagwe go ke sebovu, bjale ge ele motho wa go fodula gae, a sue, matšhweny, ba mitšā gore ke phula mogopo. Ba tšheny sa dulo ka motša a ka seke a mitšhala, fêla ge monna a ka si-ta ke goaga ngwako, mosadi o tšhala monna a tšêa ke yo mongwe.

Tema ya bobae 2. Go ôka mosadi ge a babja.

Monna o ôka mosadi wa gagwe ge a babja, ya robale ka ngwako o mongwe o robala le molwetšī ka ngwako ka o tšê, bjale ka moswana, o tšama a nyakêla nyaka e e swanetšê go tšilo leka go alafa mosadi. Monna o swanetšê go tšibitšā batwadi ba mosadi, ge monna go mosadi a suphela, mmago mosadi o swanetšê go dula ga motšhonyana go bōna bolwetšī bja moredi wa gagwe.

Motho wa go ôka molwetšī a robale, ka gobane, molwetšī le yêna a kgomele ka go koma mmele gobaba. Molwetšī ona le dipelaelo tšê dintšī, o bitšā se, ke motša ba monyakêla ba mofa, ke motša a seke a ja, ka morago o bitšā se senqwe, ke motša ba monyakêla ge

bu mofa agana. Ge aile a bitša selo sa kya-
 ufsi ba mofa ka sebakanyana sewe, o a lekisa
 sa dio mošita. Na gore se jō se senqwe le se senqwe
 ge a re o aja se a montšela. Mmago mosadi he
 moki wa mosagare, ge monna a sa thāma any-
 na di thare. Bolwetši ba bangwe bu thodia ba
 ōhi ka golla, bjale mo ōhi a tlallwa a sesa the-
 ba se ka sedirago. Selo se senqwe le se senqwe
 se we molwetši a se nyamago monna wagagwe
 o swanetše go monyakela.

Mmago mosadi bošego o robala le mmago monna,
 he moka e sale bošego ba yo thōšetšū monna gore
 le robetše bjany, he moka monna ge a sa bōna
 boroko, o bolēlu gore he diobōna ge boete, a
 ka robala. Ge bolwetši bogotše kudu, mmago
 mosadi le matšwala wa molwetši, ba robala ka
 ngwana wa molwetši le monna wa mosadi wa
 bolwetši, he moka ba lala ba gotšitše mollō,
 ba Ihušana.

Monna ge a lapile-go thekga molwetši he
 moka, mmago mosadi wa, motšē mo thekga he mo.
 ka monna a khutšā, ka morago matšwala wa
 gagwe le yēna o khutšišā mmagomxali bjale
 bjale go fitšhela boesa. Go fitšhela a bukwela
 diaateng

Mpomô Matlhamwana a tšea mosadi ga Ra-
ganya leina la mosadi ke Mpasi. Mosadi a
tšwara ke bolwetš; bjale mosadi a babja, kudu le
baka le le lekano go nywaga, a beufiša le ge mōtho
a molebella. A o tle, marapō mowe a thomēgago
a bōnala, monna a lapa, are go basadi ka mota
bu motse butgobutane kgorong, bjale basadi ba dira
bjale esale gosusa.

Mong-wa motse e be ele Mabjale, are go yēna,
mkgalabje, mosadi waka ke kgule a babja bjale
ke kitimile le dingaka ka mota dingaka diapu-
llwa go alafa mosadi, bjale le hono botšā basadi ka
~~motse gore mōtho a netloga ba seke balla.~~ Mo-
kgalabje a kgoēla basadi ba motse, are le a bōna
basadi ditšuri dialetswenya, mōtho wa butho ba-
la o hwēlang, go tloga ga le hono mōtho yo a mo-
dirilego a mofodišē, go seny bjale a hwa le yēna
o tla molatšela.

Ka morago ga matsatš a se matla, ke mota a
bōna mosadi a fōla, monna a kgona a hwētšana
khutšō. Ngwaga ka mota monna a fela borokō
bošeyo ka mota, borokōnyana a bohwetšana, mošega-
re, ge a šetšē a tšōboya nyatšeng, ge mma gwe
le matwala wa gwe ba sa molebelešē ke
motse bošeyo a owa.

Mōlho ge a baḅja, ka meḅha monq wa motse.
o-ṣwanetsē go kgowēla ba motse ka moka a ba
botšē. Mōlhomonq molwetšā wa fōla bjale ka
yēna mosadi go wa ka godimū, mola ba seke ba
kgowēla gu go tšebc le gore obe a ḅafōla goou go
hwa.

Masetiēlē, oile a tšea ke monna go monywe wa
ga Mokgoḷho, bjale monna wa gagwe oile a hwa
Masetiēlē e zule kyarebe, bjale monna wa gagwe
e be e le tšhuwana, rapagē le monywe ba hwaile,
ana le kgaitšedi ya gagwe. Bjale kgaitšedi ya
gagwe a tšere ke ba bangwe, dikgomo tšā gonyala
Masetiēlē ditšwa kgaitšedi ya motu, kgaitšedi ya
motu a beka Masetiēlē.

ḅe a fiḷhile monna wa mogadibō wa Masetiēlē
are, go yēna eba mosadi bjale mosadi a ganna, mo-
nna a dula a mōhā gore eba mosadi, mosadi are
go ka seke gwaḅeḅa kabaku la gore ke nna ma-
kgolo wa gago. Monna are, go mosadi oḷa di-
bōna, mosadi a botšā mogadibō wa gagwe ḷaba
e. Mogadibō wa gagwe a botšā monna wa gagwe
gore ngwana wa baḷho ba oḷa monḅhany, a ke se
ke makgolo wa gago.

Ka monygo ga Matsētšā a seḅakae, ke moka
mosadi a tšhabēḅa, mogadibō wa gagwe a tšhabēḅa

yo bathwadi ba mosadi, ke moka mmago nywana
a phara. thaba. A huctšama moredi wa gagwe a
buba, ke moka a butšisa moredi wa gagwe gore
molato keng. Moredi e a botša mmagwe ka mungwe
o monna a goba a dula a motswenya ka ona.
le lentšu la gore o tla dibona.

Mmago nywana a oka moredi wa gagwe, ke moka
ge a ile a bitšise nyana, nyana e bitšū ke mogu-
dibō wa molwetši, ke moka nyana e bolēla gore, mosadi
o loile ke mong wa motse, bjale ka gorale mowe
ka ntle le gore le mōlōšē mo molwetši a ka seke
a fōta. Monna o ile gobona gore mosadi o
~~thabeng~~ o tlogile o ile mangoweng, bjale mo-
gudibō wa mosadi are gobona, theang moredi wa
lena le e nae.

Mmago molwetši a nyopela pōkōlō le monna
yo mongwe gore, a moetebebe molwetši wa
gagwe gore a tle nae gae. Monna a dira
bjale ka nyopelo, a gapisa mosadi pōkōlō ga
batshe go fithela ge ba fitha motseng wa
mmago molwetši, ke moka monna a robala
ka moswana a tloga a tloga.

Dingaka tša mono gagešu, tšu leha molwe-
tši go moalafa, empu tša palwa. Bjale molwe-
tši o be a oka ke mmagwe ka noši. A bu-

bja mangwaga e medi, ka ngwaga wa boraro, ba kwella ngaku e ngwe ya motšopibane e kgona go alafa, bjale mmago molwetši a ya ga ngaka, ngaka ya fitša ya alafamo lwetši ke moka molwetši a fōla, ka mangwaga wa boraro.

Masetšelê o ile a goma kgole, u ka a babja bolwetšinyana obe a babja bolwetši bjo bogolo. O ile a goma a boêla bongwaneng, a sesabōna kgwedi, ke moka, ngaka yare, lesethe la kitimela got mofa ditlhare tša gore a bōne kgwedi lebaka la gagwe la go bōna kgwedi le tša fitša. Ka morago ga mo-bolwetši botšuite mmeleng wa gagwe, o ile a goma a fetša ngwaga ka ngwaga wa bobedi a bōna kgwedi bjale mmeleng wa gagwe obe o buite.

Le a se a babja a temowe lapeng lamagwe, mogadibō wa gagwe obe a satle a mōna. Ka morago ga bolwetši bja gagwe ke moka a napa a dula lapeng la mmagwe, mogadibō wa gagwe le yēna a sethe a ba lepelelō.

Moradi ge a babja monna, a sethe a molihokōmela, batšwadi ba moradi ba motšopêla ga monna wa gagwe gore a ba thusē ka yēna.

ba tšamē ba moalafiša, ge monna aguna gōna
 ba šita go motšea, ka gobane seema sere bīlla
 la mosadi le bogadi, bona batwadi ba llē di-
 kgomo. Taba e we etla tlhaba batwadi
 ba mosadi kudu, gore le ge ngwana wa bōna
 a kahwa e tlaba ele gore a hwa ka lehu la
 gagwe ba di bolaya. Ga yo nyaka mula-ntlo ba
 ka seke ba mofa yo monywe mosadi.

Monna yo Mokhuta ke we le mosadi wa yagwe,
 o ile a babja, kudu, go fithēla a e hwa matlo-
 go a monna, bjale mosadi o ile a babja ngwaga
 e medi, ka mafelong ga ngwaga wa mathōmō
 monna a ba olapile, a ntšha mathō a le bella bjale
 le batwadi bare re fe mosadi so moalafiša
 monna aguna, go fithēla mosadi a e hwa ma-
 togong a monna. Ka morago monna are onyaka
 mula-ntlo, basadi bare, go yēna xepela o tšōša
 yola, rena re ka se gofē mula-ntlo. Ke monna
 tšā šita ditla mowe.

Molaō ge mosadi u ile ahwa, monna o
 swanetše go tšea ditwana tšū moho, a ē a
 fē beny ba mosadi, ke gore o babega lehu la
 moredi wa bōna ka kgomo. Bjale monna o ile
 a dira bjale, ba ya ba a magēla ditwana tšū
 moredi wa bona, kgomo ba e gumiša. Go gu-

miša Kgomo ke gore a ba ranyasa ditaba
tša mokgonyana.

Batwadi ba mosadi, ge mosadi a babja a
tshoka sa bobedi, bjale ba ga magolo wa gagwe
ba motšha gore re fe nywana re tšhê re mo-
alefisa. Mokgonyana ge aile a dumêla di-
lwana tša guleka molwetšhi gontšha bōna
batwadi ba mosadi. Bjale ge molwetšhi a
ile a fōla, ngaka e nyaka selo sa gaulufa
molwetšhi, bjale sewe go swanetšhe gontšha
mokgonyana.

Gona le mehuta e medi ya menywano, ke
nywano wa melaō le nywano wa ditšhiba, wa
boraru ke nywakwana wa go apela ka gare.
Kgale e be ba sa kgone go aga menywano e me-
golo, e be ba aga menywano ya go rapalla, le tšha-
ka ya go rapalla, bjale ge motšho a tšena ka
utšhe a diokwatema le ka dikhuru le lebati
e be legoma godimaga dinoka.

Nywano wa go robala, o agilwa kyauksi le
kgōrō, bjale o botšwa ka gare fêla, lenywa-
kwana wa go apêla gōna, ōna o agilwa ka tlase
ga nywano wa go robala le ōna ba obōtše
ka gare fêla. Nywano wa setšhiba o a
gilwa ka kgakala ga motšhe, bjale wa bana o a-

giwa - kgauzi - le wa batwadi. Monna ana wagagē
ngwako, ngwako wa gagwe. Ke wa mosadi, wa mosadi
ke wa monna.

Tema ya 3: Monna o limiša mosadi.

S.1. Go tshetha tshemo e ntwa.

Modirō wa go tshetha tshemo ke modirō wa
monna, monna o tshetha ditlhare kamoka tša
mowe mosadi wa gagwe e swanetšego golema.
Ke modirō o mogolo kudu, o tšhoma ka ditlha-
šana tše dinyana, ke moka a ditshetha agoma
mowe tšhemo ya gagwe e swanetšego go goma
go ōna, bjale gore ga tšhemo gwa ~~sala apeme~~
ditlhare tše ditgolo.

Mosadi ke moka o dira bjalwa bja gore, monna
a rapē ba nna ba bangwe ba yo mothusa go ri-
pa ditlhare tšewe, ba ripa ditlhare diwela
fase, ke moka ba ditshutela. Tshemo e tsheti-
wa murega, gore diphate ka moka di omē ge-
le baka la golema le fitlha ke moka ba ē ba
tshubē sethetwa. Ke moka sethetwa setla
swa, gwa sala go sena selo, gwa sala go bōna-
la molora fela.

Go kōbela ngwaga wa mathōmō mosadi a le-
me o fokōbela, ka gobane mobu le ōna o swelē,
go kōbela ke go fokōbana a rēma ka letšepē a

K34/82

fakêla thoro, a goma a e phusetsa a tuboyê
 a tēmê mogongwe - a fakêlê e nywe a gome a phu-
 sethê bjale bjale go fitlhêla a fetšhâ. Ba e bitša gore
 ke boleme, le nywane a onayô, ngwaga o we
 mosadi a Thagole, ka ngwaga wa bobedi bjale ke
 tšhemu o swanethê gulema, ngwane-nyuna wa
 go tšuma o mela kowa le kowa o ba gōna. tšhe-
 mo-ya boleme ena le marotse a mantšhi a mago-
 lo.

Lebatta la gore monna a tšheke dišhare tšê a
 kgolwanyana, ke moka go šale dišhare tšê dišy-
 lo, mosadi a dirê bjatwa bja gore bunna bayo
 tšusša monna wa gagwe, ke gore ge dišhare
 e se matšaka wa rapa le tšema dife-
 la digobatsša batho, ba bungwe diabolaya ke
 dišhare tšâ moru tšê we, ka gobane mošewê-
 lago o ka seke we sebona, se a tšokatsōka
 ka batta la gore dišwarane ka dišhaba tšū-
 tšōna.

Mempadi Masethe vile a gobala leoto nabatta
 la tšōna, mosadi wa gagwe a dira bjatwa bjale
 monna a rapa le tšema. Wa rapa dimu le
 ja wēna, ba rapa dišhare, ka morago sešhare
 se senywe seile ga sowa sa tšoka, a gakanē-
 ga le gore ošia ašat tšhabêla kae, ke moka sa

mo wêla, sa motšega serope ka zhubi, sa moro-
bu.

Letšema la zinyega, banna ba napa ba mologê-
la sefulagatlha, ba motšemella, bakeng sa goi-
ša. mogobô-wa gore modirô re feditšê tšwêlatšwê-
la re gobone, ba rwala mogobadi ba moiša gae.
Monna are go mosadi, ntšha bjalewa ofê banna
bunwê, ke motšha a dira bjalo, banna ke motšha ba
palatšana. Morwa letšhabana yêna se napile sa
molaya, ba tšwa ba tšwele ele motšha. Ke lebatšhewe.
monna a tšhomago a tšema ditšhare, tšhê mo tšhê
šala ele matšhane, a kgone a rapa letšema
la gotla go motšhisa.

Matšhane a tšhemong, gona le matšhane a mo-
ngwe a we mosadi ka noši a ka tšhe kgonago go
kgotla ka letšepê, o a kgotla, a we a šitago le-
tšepê, monna o swanetšê go tšha sešepê a ripê
matšhane.

Matšemo a muravane, ge monna a tšheha di-
tšhare, ka gobane ditšhare tšha ntšhe a tšha kgoba-
kana bjale ka tšhat molapô, ditšhabane (matšhane).
Mosadi ge a ile a dira bjalewa bja go tšhisa mo-
nna, bjale monna a rapa banna, mosadi le yêna
o rapa basadi ba gore ba yoba ba sešela le ra-
vane. Morapiwa yo mongwe le yo mongwe o tšw.

le selo sagagwe sa gošoma ka sōna, banna ba tla le dilēpē, basadi le disekela.

Banna ge ba ripa diithare ke moka basadi ba sekela le rarane ka disekela tša bōna.

Seithare se segošo kudu, a ba seripi ka thito goaila, ba seripa diithabi tša sōna, ke moka ba bōtella diithabi tša sōna thi tong ga sōna, ka moka moithang ba thhuba ke moka thito le yōna e a twa ke moka e a hwa.

Gothehha thhemo ya lethakō le le nywapa nthwē, ena ke (metihare) metantane ya goe mpha mōho'ge a sepela ka basadi ya moetha nthago a kywešolla, a kyona a feta, bjale metantane e we a e thutisi ka selepē goba gosekela ka disekela a owa, monna yo monywe le yo monywe, o tla le mphata wa lekhelēmēsē (subola) le selepē, selepē ka sa goripa moithare o ba o hwetšanago mowe sehetweny.

Mphata o we le ōna o ka seke wa thehha ka ōna o le nošē, a owa, o swanetše goripa phatē ya makale, ke moka o swana lethakō ka yōna, wa kyona metū, la gofa sebaka sagore o ripē. Phate e we ya makale ba e

bitša gore ke kgakganqwa. Lona bu le bokella
felo gotee, ke mona mony wa tšhemu. Ko-
wa le o mile a tle a letšhubē, ke modiro
wa monna.

Mosadi a swanēla go tšhuba se tšhēlwa, ka
gobane mollō o ka morāla, ke mona wa ya
wa tšhubēla motho, ka gobane mollō ke sera,
le yēna monna a swanēla go tšhuba gona-
lephefo, o swanetšē go tšhuba tšhāti le abōna
go gore naga eletsē.

Dirapa, basadi ba lema dirapa ba le noši, lege
ele mosadi wa monna, ke gore monna wa mosadi
ka otee, monna wa gagwe a e gomolimisā ka
gobane dirapa ba dilema motlhakeny, bjale mowe
motlhakeny o tla nohwetsāna e foba basadi fē-
la. Monna a na serapa sa motlhakeny, a kuya
fēla ga gona ke se tšhare se segolo sa go emēla
mabēlē a mosadi wa gagwe a ya a tšipa legona
o tšogēla e sale bošēgo basadi ba supea tšā
goja goja magae.

Monna wa mosadi o tšhūša mosadi wa gagwe
go molimisā tšhemu, ka gobane lebaka la mosadi
a lema serapa monna o be a lema tšhe-
mo ya gagwe. Dirapa le matšhatšing a bolelono
basadi ba su folema ka dia tla, monna ge a

na leke golimiña mosadi serapa, basadi ba mo-
rega ka mongwa—o mongwe, ba ba ba mmitšā go-
se ke matšapa (se tla eela). Mosadi wa gagwe o tla nwa
ba mowe a bago a bobā monna wa gagwe go-
re dula ke tla lema. Ka moswana a ka seke a
hogā a boēla.

Batheny sa go tihagola, mosadi o tihagola dirapa
tšā-gagwe ka motša a fetšā, ka morago-gamo-
we ke motša o tihagola tšhemo ya gagwe. Mosadi
o na le muunō o dira bjalewa ke motša a rapa ba-
kgonyana ke motša ba tla ba tihagola tšhemo, mo-
tšhomongwe ba napa ba e fetšā. Ke motša a
ya a tšhušā go tihagodisā monna wa gagwe,
legona o tla dira bjalewa ke motša gwa rapa wa le-
tšhema la tla la tihagola.

Monna wa basadi, monna o dio la tšhela te-
u, mosadi yo mongwe le yo mongwe o tšhema
tšhemo ya gagwe a le noši. Bona ke motša ba
fetšā-gotihagola a bōna māsemo. Ke motša ba
yo tihagola ya monna wa bōna, molaō oria-
le. Monna a swanēla go tihagodisā basadi ba
gagwe ka baka la gore mahufa a kaba gōna, le
ge a-ke tihagola matšahi a mabedi ga yola ke mo-
ka ga yola a mabedi, bjale bjale, ga go motšhušā
seto.

Basadi ba tla thōma go ngunanguna, bare tšhe-
mong ya mokētē le gokhutšā a nyake go khutšā
rena, moga a rena māsemo o di tla go tlošā
leša, mosadi yo monywe a ba are le fobolēla
gobōna-gōna le bile la e bōna tema ya bōna, e
ke tete tema ya ba tšo ba bararo, goba ya matšatš
a mabedi. Mosadi yo o ilego wa thōma ka go-
tthagola tšhemong ya gagwe ke yēna mamoratšwe,
wa bobedi wa molatšela bjale mosadi wa mafelō
ke yēna kgopa melora.

Ke lebaka lewe monna a sa swanēlagō go
tthagodišā basadi ge monna ana le basadi. Ka
gobane basadi ba bangwe bana le munyonyo,
ge a tšeba gore monna ka tšatši la gore o tla-
tla tšhemong yana o dira phufutšā, ke moka mo-
nna a tthagola a e nwa yōna. Monna o swane-
tšwe goba le maatšle, ke moka a šomē kamotšwa
o a ka kyonago o tšhabišā mosadi wa gagwe ka
motšwa o le yēna a motšhabišitšego ka o na,
bjale bōna a bana taba le taba ya mohutšawe
gogola le hufa.

Basadi go etšišā ke ga bōna, le bōna batla dira
ke moka monna a ya a nwa a tugwa, mowe ba
hwehane tšela e botše, le dibone bjang mmale-
na, e fēla ge o sa ratiwi ga o ratiwi, nna

Ke dirile ba nothwa ba phikuluya. Howa moriti-
ng, eke ke tihare e mibitšhē phuti, phuti matlhale
ke latlhile, ebe ke re ka tla bōna tema ngantše
ke rapile dira kbadimu.

Dipholo, dipholo dilimišš ke banna, monna wa
basadiditšhemong tša basadi bagagwe, ka molaō a
swanēla goswara letšepē la dipholo. Ga gona mōho
yo a karego a lema a tloka godira dipanka, o
noya a phōšišš a dira panke, ka goriale mowe,
ge ele monna wa basadi, mosadi ge a fitšha
tšhemo a hwetšana dipanka, ke mka o fohomola,
o butšišš ga botše gore mogoma mo ebe goswerema-

†
Ge mosadi a le a hwetšana gore ebe goswere
monna wa gagwe, o tla botšš monna wa gagwe,
fêla a napi a morphula ka kina o bolēla ka
gogegoa, ure go ka one ge batšo ba sanyanke
gotema tšhemo ya mōho ba fo elešetš e le
bjale, nka sete ka šitēga, ka tla fophela. Mo-
nna o tla noba a e kwa gore dituba ditlagana
a fohomola gobola bola ke gobana ditšhêlê yēna
o tla foba a boiabola.

Monna wa basadi, molaō, eke a ka ba ana
le bana ba balhankana ba bagodilego, ke mo-
ka ba lema mašemo a bo mmaōna. E šita

le bōna ge baile ba dira panka, o tloga o kwa mosadi - are nganthe le hufa golwa le bana themo yaka e foba dit habuna thabuna. Se we o ka thabiša mosadi ka sōna, mabupi le medirō ya dia tloga segōna, mosadi o thabiša ke ge monna a etia ka nywaking wa gagwe fela. Mosadi yo we monna a tšenago ka nywaking wa gagwe letšati ka le tee o ka sekwe una lepelaêlo.

Go tloga ga monna ditšhemong tša basading ba gagwe. Motlhany o we o bōnago monna e yo tloga ditšhemong tša basadi, ke ge mosadi a ile a dira bjatwa ke moka mosadi a rapa letšema, mowe monna o aya. Mosadi wapele yo we a dirilego bjatwa, basadi bamona badišitšē monna wa bōna, ge monna a ka seke a swara letšepē a fata, ke moka basadi ka moka o swanetšē go dira bjalo, a seke a swara letšepē ga yo monywe mosadi go kabaka mahufa.

Basadi ba boithale kudu, ge a bōna goe batho ba šumile, monywa themo o botša monna, goe batho ba batho ba ba šumile. Ge monna a kate ba sašoma, ke moka mosadi o a homola, ke moka basadi bala ba nywe bala, ba tlare, batho ba ba šumile

letla tšhaba ke baitho, ke moka mosadi o tla-
re, mokgalubje, ore ba sa tšhagola, ba dira-
ka mokya o we, ba dirêla gore ba kwê monna
wa bona gore ore Henry. Ka morago ke moka
monna a bitša mony wa tšhemo a re kgomo-
la baitho ba sumile. Mosadi a ka seke aga-
na o swanetšê go bukgomola, ke moka a buisê
gae gonwa bjala bja melamo, ke gore ge ba
feta bjona yomonywe le yomonywe o tšea molamo
wa gagwe o ya gae.

Ka morwana mosadi wa gagwe yomonywe
a dira bjatwa, ke moka monna a tšea letšê-
pe a tšhagola ka lona, wa ba wakwa a epe-
lla dingša tša matšema. Ke moka basadi ba
lebelešê bare le a mōna mamoratlwê. Ge e le
monna wa seopeli, bjale bjatwa bjo bongwe
le bjo bongwe bja mosadi wa gagwe o swane-
tšê go opêla. Ja go kgathalege goba mosadi a
dira bjatwa bja go tšefa, monna o swanetšê
go fo opêla.

Monna a swanêla goba le mokya o monywe, ge
a ile go tšhagola letšemeng la basadi ba gagwe
o swanetšê go fo tšhagola ka go swana a seke
a ba le mokya mosadi yomonywe, ka gobane
a ka dira letšufa godimaga basadi.

S2. Pfunô.

Pfunô, ke ya basadi, banna ga ba buni, modiro wa bôna ge basadi ba buna mabêlê, ke go aya masâla, le go kôkôtelâ disêgo. Gore basadi ba le ba bolokêlê ka ntšhe dipunô tša bôna Monna wa basadi yêna le seutla a lohelê bantšhe sa dipunô. Monna wa moradi o kaone ge a tšata gorobiša moradi wa gaywe a kaya a morobiša mabêlê a lehea fêla a lotšha ôna ke kywana ya basadi.

Bjale kage molab oie monna a buni a bêlê mabêlê go buna basadi fêla, banna ba ba bunago mabêlê le basadi ba bôna ba hwetšana eka ke dišlaêla. ke gorona go a rona, ka gobane a semolaô wa gešû. Matšhing ano a bolshono gôna ke banna ba bantšhi ba we ba buntšhago basadi mabêlê, ka morago ga mo bafeditšê go aya masâla. Kantle le monna wa basadi, yêna gadišê basadi ba buna ba le noši.

S3. Matlolo le masâla.

Masâla, masâla ke a we a giwago le bantšhe la punô, bjale moradi ge a etšwa a tšwele maheka ke moka o tšlilo tšhêla ka ga lona, ge leka tšala monna o swunehê go aya le lenywe ka gophantšhe. Ba tšhêla a sana le digôngôti.

Ka morago ga lešala, monna o swanetsê go aya letlolo, letlolo le ajiwa bjale ka lešala, fêla lona ba lebôta ka teng le ka kgakala. Ba leaga ka dikokwane tše diphehago menwana e medi, bjale ka morago ga mo baepe tše dikokwane tšewe, He moka ba dira leballô, dikokwane ke tše dikopana ke gore ge bu diepe tše lekhumung ya motso le go fitlha ga difitlhi. Leballô leba godimpe ga tšona, He moka ba bea leballô le lengwe gare ga legôkgô la mafellô leballô ke la mo legôkgô le felaga.

Le balong la dikokwaneng, ba dira boalo, bjale ke moka letlolo le fedile basadi ba le bôta ka teng le ka kgakala. He moka basadi bantšha mabêlê a lehea, ka lešaleng ba a kgogogô a ba a tšhêla ka gare ga letlolo. Monna o tšha ba tšhakana ya letlolo, o rweša godimpe ga lona, gore ge pula ena, a sete a naiwa. Go tšhediwa mabêlê a lehea, fêla, ge mosadi a nyaka go ntšha mabêlê a godia buruša o bitšê monna, wa gagwe gore a tle a role tšhakana ku morago ga mo mosadi a ntšhibê ke moka monna o agoma a rweša tšhakana.

Ba tšho bakgule e be ba sa utšwi, letlolo e be ba foleaga lapeng. Ba beba tšhuba setwapa

monwana le letšwa, ke mogywa owe bagoba
 ba o tšhaba, ka gobane dingaka tša kgule e
 be ba seteaba. Matšhani ano ya sesule gōna se
 hwile le beny ba sōna. Dingaka tše dingwe dia
 seteaba bjale, ba tšitšiša ke tšhelete, Kagore
 wa ya gamotho o lla, ke moka nyaka e we ya
 godirela, ke moka moutwi ofitha ga nyaka o
 utšha selo se segolo ka pelu, mamundi o sa tše
 pisitšhe nyaka gore mōthang se swara le hōdu
 le hōdu le utšhekyomo le fē nyaka.

Molaō wa nyaka ge aile a sōma mošomōwa
 mubapi le gošinya mamundi a lefe nyaka, nyaka
 e lla lefa ke ~~ditšhare~~ wa yōna, ka gore mōth
 re wa swara, le hōdu, ke moka nyaka ya se
 go mamundi ge mōtho a etšwa a lla a swere
 ke setšhare se satha, wēna o motšišē, ke moka
 o tšhe yaka kyomo o mphē.

Ke ja ka moso e feta mogōlō, ke dingaka tša
 matšhani ano, ba nyaka gore, are godira ditšhare
 tša gagwe ke moka mamundi a mofē selo. Ja
 ba na taba le gore bongaka bja bōna bogule,
 ba na letaba le mōtho yo a tšwago a swere
 setšeka se segolo, ke moka ba mōthabēla.
 Ditšhare tša nyaka ka goriale mowe dikasesa
 sōma ka gobane o moloolotšhe.

Moithhankana a se ngaka, nyama ke monna wa go tla. Dingaka tša kgale tša alafa moitho ebe disa mofelle pelo, ebe balébella, go ~~thl~~^{thl} la moitho a bōna selo ke moka a efa ngaka. Ge e le le bōfêlo, ngwana yowe a gobêlega ka bakka la ditlhare tša ngaka, o be a eya matgowe-ny ke moka a šome, yēna ka nozi a lefêlê ngaka. Ge e le mosehana ebe ngaka e hwehāna kgomo go mosehana a nyadiwa, o we ke molaō wa bagologolo.

Ngaka e sa gurego kgomo e gapa mpa, ke seema sa dingaka, bobolêla ka moqwa o we, gore ge moitho a ~~le~~ a lafiwa a bōna gore ana sabobedi o dīwa bjāwa bō bōntši ke moka a swala a ya a fa ngaka, ke moka molaō wa gagwe o boêlu fase. Dingaka tša matšatši ano mola moitho a ~~le~~ o layo ke moka onyama gore ba mofê selo.

Ge basadi ba feditšê go buna, bjale ke moka ke madulagae, bjale ke moka ba ntšha mahea ka mašaleng, ba a kgokgoša ba a tšhêla ka lehlolo, ke moka lehlolo ke sešego sa mahea a dula ka ntšhe.

Diletese, diletese ba dēpa ha gure gule saka, ba ēpa ba sobella fase, ke moka sa

batšwana. Ka molaō, bjale ba ritšela, ba dila ka
bōlōkō, ke mōka ba tšhēla mabêlê ka gare, godimu
ga mabêlê, ke mōka ba bea mothipō, ka moagō gū
ōna, ba tšhēla molōra, ke mōka godimu ba tšhē-
la moko wa mabêlê ke mōka ba phušetšā. Ka ma-
bu, mafellō ke molore wa dikgomo. Ke mōka gofe-
dile. Manuba lege a kaithaga a thopa di-
kgomo ba ka seke ba a bōna mabêlê, ke mōka
ba gara dikgomo ba tloga mabêlê a šala beng
ba ōna ba tla tla ba tšea. Ke polokêlo e kgoloya
mabêlê.

Basadi ba kgale e be ba rwala ka di tšhōgō go
iša mabêlê ga e. Ma tšhā a bolebonō, ba rwala
ka dikoloi, le dipokōlo, a isa ga e, ~~ba~~ basadi
ba we ba sa rwalago ka di tšhōgō ke bawe
ba senago selo, bōna ba rwala ka di tšhōgō
tšā bōna.

S 4. Go latlhutšā ga monna mosadi wagage medirō
ya mašemony.

Monna ge a ile a senyathêle mosadi tšhemu, mota-
lo a se wa mosadi ke wa monna, ge dijō di se
gōna, monna o swanetšê go nyathêla basadi ba
gagwe tšā goja. Ka bateny la gore monna o ile
a ba sebody, sa gonyathêla basadi ba gagwe
diknemo, ge a sutša a tihōkōmêla go bunyathêla

tšū goja monna o tla šala a e tšwere ka botšho ba, basadi ba tlogile, ka baka la go tšhuba tla-la.

Batšwadi ba basadi baka seke bagana le di-kgomo tša gagwe ba swanetshe gore ba mofe. Ga gona motho yo a ka kgohetlago tla-la, mosadi ke tšemo le ngwato, monna o swanetshe go dišela basadi ba gagwe dilo tšewe.

Tema ya k: Monna o tlaola dijo tša mosadi.

Mabêtê ke a mošadi, dijo ka moka ditlaola ke mosadi, monna a na taba natsô mabapi le ga mosadi a pea ka lapeny dilewa ke yêna le monna le bana. Mowe molaudi mo mogolo ke mosadi. Ge mosadi a dirite bjawa, molaudi wa bjawa ke monna le mosadi ka go kwana ga bôna empa molaudi yo mogolo ke monna wa mosadi.

Mosadi a ka seke a ntšha bjawa kankle le monna, se sengwe le sesengwe o bega monna wa gagwe. Goba mosadi o fa motho goba bjawa ba masidi goba bja dipitšha, mosadi o swanetshe go botšha monna, le ge batšwadi ba mosadi ba tšile bjale mosadi a nyatša go ba tšhalêla o botšha monna wa gagwe. Mosadi o utša dipitšhana tšê dintšhi tšewe monna a ra ditšebego, monna o tla

motšwa mosadi wagagwe, ge a re gona sepitšana.
ya gore ke nyatša gofa motšete, ke motšwa monna a re
gobakile fêla monna a gona mosadi eka seke
a kgona gofa motšho yowe.

Monna ke motšwa o zimtšê go mosadi, kgobane
ne ge motšwana wa gagwe a ka fitšana, monna
are, go mosadi a ga gona selo, se tšhufu go
yo mogwêra wana, mosadi o tšhufu ka
gore ga gona selo, monna leye a le a bôna
pitšana are o a ka tšhufu gore a fe yo we
mogwêra wa gagwe, mosadi a ka fathâ a
dirêla gore monna a motšê. Mola ke banna
la gore agana ge yêna a tšhufu wa
gagwe bjatša.

Monna le mosadi ba swanetšê go kwana ditšhufu
ka motšwa, monnye a seke a gôgêla kowa yola
le yêna a gôgêla kowa. Ba swanetšê gore ba
kwane, kudu monna ditšhufu ka motšwa tšê a
bigiwago a fêlê are, ditšhufu ke wêna, bja-
le mosadi wa kwa are, nna ke nna mosadi nka
sekgone selo, monna a ka kgona are sepela o mo-
fa, ka gobane mosadi wa rata. Ye mosadi a yomo-
fa o tšhufu kwa ka lesegô, mosadi o tšhufu ka
gofa motšho yowe, mola monna a gane mosadi
o be a tšhufu a kukumagile.

Monna o laola mabêlê ka mokywa o, mōtho o a fiit̃ha, o t̃lilo kgopêla mabêlê nqwana wa gagwe wa šit̃hêga, mosadi o swanetšê go botš̃a mosadi pele gagwe a mofe, ke monna yowe a swanetšêgo godumêla, o dumêla a lebjale mosadi le yêna a rata, ge mosadi a sa rate, o nobotš̃a monna wa gagwe gore mōtho yo a loka ka mokywa o le o. Kudu mosadi ge obōna e yo botš̃a monna, o kwana le mōtho yo we a t̃lilego go kgopêla, ge a sa kwane na e wa napa a mōtho gore a gona selo, ke moka mongopedi a feta.

Goba ke lona le bakka la puno, mosadi yo monnye a t̃lilo šekela, mosadi o swanetšê go botš̃a monna wa gagwe, ka tumêlō ya monne le mosadi ke moka mosadi o t̃la ya a šekela. ke gore o buntš̃a mosadi, ka morago gamo bu feditšê mpotšō wa gagwe ke lesaka, ke moka modirō o felile.

Molaō o mogolo mowe, dij̃, ke wa mosadi, monna o swanetšê go mōtho ke mōlaō, kadi manony ya mamp̃i, mosadi a botšê monna, ke bobane ke ditaba t̃h̃a motšê. Mosadi o a dimu b̃ij̃ t̃ja yo monnye, ke mōtho ka monwana o a bōna o botš̃a buupi bjola.

Basadi ba godula dihabeng (molapong) ba buntšhi a bana mašemo a molaleng, ka gobane mašemo a molaleng ba gašša, maotšša le mathea ba gaša empa lehea a lebe gona, bjale ka goriale mowe, ba molapong ba gaša lehea lempōgō. Basadi ba molapong ba bolēla le banna ba bōna, gore ba tšee masaka a mangwe ba yo fa ba molala, bjale ba molala le bōna ba ba tšee masaka a lotšša, gore ba tie ba kwetsšane go dira mmela. Ke mōka ge monna a ile a dumela mosadi o dira bjale. Gobu mosadi o nyaka gore kišša o botšša monna wa gagwe.

Ke tlēgō ya basadi ba bulimi, gona le basadi ba bangwe ba we bayago ba ba leka tlēgō mabapi le goitama, ke mōka ba lema, mabêlê a wa moradul (gobutšša ka buntšhi). Basadi ba mshutla a we ba ba bitšw gore ke ba humagadi; mabêlê a nywaga o a baji, baja a nywagōla, bjale ka goriale mowe, ba bōna gore ga gona mowe ba ka tšhelago mabêlê a nywaga o, bantšha a nywagola ba a rekisša, a tšhella a nywaga o.

Mosadi wa lehumagadi, a e pontšhe gore yēna ke lehumagadi, aowa ge ba tšho ba tšhēga le yēna o a tšhēga, ge ba yo rēka mabêlê

le maipi. le yêna o dira bjale, o dira bjale, ele gore mabêlê a tletšê sešego. Go lla He gondišana. Motlhang a sayago goreka o šila bošego He motla a faga le bošego bjowe baja. Mmamoya sagwe o a utama, ka yorcale mowe wa ngantšha butla goloa. Basadi bôna ba tsebana mosadi yo anago le mabêlê, ka gobune ba bônana ge batšwatšhâ maswatšhâ e we kowa mašemo.

Ka ngwaga wa molaô, ke gôna, bjale a a tholago a rekisâ, mabêlê ana mmala batlafo gopola gore o rekisâ a lenyaga. Butlafo a bôna gwe a sea lenyaga ka gobune batla bônana phešhi e tatile a monywe ka bobê bja yôna, ga gona taba e yêna o a rekisâ. Go a tiago a swere kyogo ke yêna, goba pudi ke yêna. Ba humagadi ba bagolo, ba napa ba reka kyomo ka lebakanyana, ka mabêlê ka masaka a mane.

Gobe gona le mosadi yo lekapa ngwana sebaše a tšere ke baga Māšumu, mosadi yo e be e le molimi, empa gobontšha gata gore ona le mošogêlo. Ngwaga o monywe le o monywe a tlatšhâ sešego, ke motla mabêlê a šalê a dutšhi. Ke motla ka ôna o reka kyomo, a gome

a sale.

Monna wa gagwe ohwile e sale leThuriana
le ngwana ka otee. Bjale a reka kgomo ngwaga
ka ngwaga. Dikgomo tša ba thātala lešaka. Ke
moka mosadi a botsu, morathu wa monna wa
gagwe, are, ga ke na ngwana wa mošemanyanane
ka goiale mowe, ke nyaka gothea dikgomo ko fu-
kgaitšedi yaka, ke tšee moredi wa gagwe a tle
a be a nkapeela, monna a dumela ke moka
dikgomo tša tšwa tšaya tša tšea seja-baledi,
ka dikgomo tša mabêlê.

Mosadi ga ana le dikgoyo goba dipudi goba di-
kgomo tša gorekwa, dilo tšewe ke dilo tša mo-
sadi ka molaô empa ditša fase ya taole
ya monna, mosadi a ka seke a fošumisa
ka ntle k tumellô ya monna wa gagwe, monna
le-yêna a ka seke a tšea a dišumisa o swane-
tše go kgopêla ga mosadi wa gagwe, ke moka mo-
sadi a moadinê, ka morago ga moditaba tšê
we a goba a lefu difedile, ke moka o tla goma
a e bôna a khiba molato owe, wa kgomo
a efa mosadi.

Mosadi ge a nyaka gorekisa, o swanetše gobo-
tša monna wa gagwe, ba kwane, mosadi a kgô-
ne a rekisa, le gôna ga gobapatše mosadi gobapa-

tša monna. Ba reki, ge ba reki le nemoa.
monna o tlilo šupa mosadi tšhelete, mosadi
o tšea tšhelete, o tšea e nqwe o fa monna
bjale e nqwe o rēra molato o e goba e
nyaka gorēra, e e šalago nemoa mosadi
o e eboloka.

Kolobē - ke setšwa sa mosadi, bjale mosadi
ge a nyaka go e rekisa goba gobolaya o-
botsā monna wa gagwe. Monna ge a buti-
ša gore molato ke nq, nemoa mosadi o lha-
lošetšā monna lebaka lewe a e rekisago ka
lona, nemoa monna a dumela, bjale mosadi a di-
ra ka yōna ka mowe a nyatgo go dira ka gōna
ke lumellō ya monna. Kgogo le yōna e a be-
gwa.

Mosadi u kaba le mabētē, butwadi bu gagwe
ba seke ba kotula selo, mosadi a bōna motwa-
di wa gagwe a fitlha, e tlilo kgopela ditšo-
ro, o swanetšē go botsā monna wa gagwe, ke
moa monna a se sepele o bafe lesana goba
seoto, o swanetšē go dira ka motšwa o we
monna wa gagwe a boletšego ka ōna. Goba ke
ngwanabo mosadi molao - ke ōna wa gobega
monna wa gagwe. Ke gona go phedišana ga
bailho

Go Kgonama ga sešego sa mosadi, mosadi ge a bōna gore sešego sa gagwe se fedile, o swanetše go tibišša monna wa gagwe, gore monna a seke a fodula go sela tlala, a re, moithomony mabêlê a sa legōna. Monna a tibišwi. Ha molomo fêla, a owa, mosadi o swanetše go dira bjatlwa, ke moka a bege monna wa gagwe, gore mapoto a ke go tibišša gore sešego se Kgonamile.

Monna ge a na le sešego sa gagwe, sa mabêlê kemoka, o tšea seroto se segolo, o tšhella mosadi yowe mabêlê, ge gona le mosadi yo mongwe yowe le yēna a ilego a bega, o dira bjale, basadi ba wê ba saka go ba bega gore ba šitēga bōna ba fiwa ka saka fase, sa golekama. Mowe basadi a bana pelaêlo, ka gobane, a phetile molaô, ke yēna yowe a šitēgago. Ge mosadi yo mongwe a hare o a beluêla, monna o tšhama tšha gore o direbēng o sa mpege, mosadi a šitwa go moaraba.

Gobega tlala, mosadi ga bege ga bedi a bege gatee, kemoka go fedile, monna wa tšeba gore gona le tšhala. Mosadi yo mongwe le yomongwe o dira bjatlwa a bega monna wa gagwe, ge sešego se Kgonamile, bjale monna ge a bōna

gore ana tshêlêlê, o swanetšê gore kishâ kgomo
ya gotia tshôgô ya gagwe. Ke moka a rêkê ma-
bêlê a fe basadi ba gagwe, ka yolekana. Ge
monna a sena kgomo basadi ba na le ditšgomo
tšâ gonyala basadi ba bôna, monna o botšâ ba-
sadi gore yo mongwe le yo mongwe o swanetšê
gore kishâ kgomo, tšala ke etšolo. Ke moka mosadi
yo mongwe le yo mongwe, o rekishâ kgomo ya go-
nyala mosadi wa gagwe. Ba rekishêšâ ke yêna
monna wa bôna

Moabê, mosadi yo mongwe le yo mongwe ke moka
ge monna a ba file tshêlêlê, o rêkê mabêlê,
le ge basadi ba ile ba rêkê mabêlê ka moka
ga bôna, ba no dira moabê, ke molaô wa ba-
sadi. O nšha mabêlê a gagwe, ka leselo, ke mo-
ka o fa mosadi yo le yêna a fêlago a mofa
ka lona, yo a fêlago a mofa ka tšhacana
o mofa ka yôna goba serotšwana, ke moka ke
moka ba dira bjale.

Dilo tšâ mosadi ke dilo tšâ gagwe empa
ke tšagwe le monna, ka go bane mosadi a
ka seke a dira ka tšôna se we a senya
kago ka nšle le tumellô ya monna wa
gagwe. E šita le ge monna wa gagwe a
nšle, go šetšê mosadi wa monna wa gagwe.

goba mogolo, mosadi yo we wa molihologudi
 a ka seke a fo shumisa dilo tša gagwe ka
 ntle le gore a botšhe moratšo wa monna wa ga-
 gwe, o swanetšhe go motšha a re, Kowa a modu-
 meletšhe a nyōne a sešumisa.

Dikgogo tša mosadi, kgogo ke pouyana, ke selo
 se senyana kudu, e ke e kube sesena molaō
 wa gobegana, empa le ga go lebja lo ba swane-
 tšhe gobega monna. Motšho le ge a ka filtha
 a nyaka goišeka dikgogo yaba ele gore monna
 gašona, bu ka seke ba rekisa, ba tla motšha
 gore se a tšhaba ka gobane mongwa mo-
 tšhe gašona, ke motšha moreki wa fetša. Mo-
 nna ge a tšoboya ke gōna ba motšho ka
 tabae. Ge are nka be le rekishe bjale ba
 filwê maatla ba tla rekisa.

Moeng, ge moeng a ile a filtha monna,
 a se gōna, mosadi a ka swana kgogo a
 bolaēla moeng. E senq-moeng-nyana moeng
 yo mogolo yo a ba boifisāgo, ke motšha monna
 ge a tšoboya, mosadi o swanetšhe goya akwa-
 tumê pele ga monna wa gagwe, ke motšha a
 motšhe gore, se šetšhe ra bolaya kgogo ka ba-
 ku la moeng, moketê, ke motšha monna are ke
 bolhanaga ebe gōna mosadi a tšhabayo.

Ye nqwano moadi a ka fitha gu kguitšedi ya gagwe, mabapi le go tla go kgopela ditšoro a šitegela ke bana, bjale moadi a botša monna, monna a gana, moadi a na macala a gofa yo we nqwano, o tla motša gore ga gana ma bèle, a ka sete a motša gore mabèle gagona empa a gona-nyana monna waka o wa gana. O tla fo motša gore mabèle ga gana ke motša a thungôgê a tlogê.

Taba e we moadi o e beile ka pelo ya gagwe, a ka sete a lebala, ge nqwano a tšile a fo tloga. Ka morago ge kguitšedi ya monna a ka fitha a tla ene, ke šitegetšê ke nqwano, ke motša moadi a ya a botša monna wa gagwe, gore ke bona mogadišô ore o dišia a bipile nqwano wa gagwe o šitegile. Ka go tla mowe ore o kgopela ditšoro, monna ge a ka re sepela o ntšhe ka setete o mofê, moadi o tla ga nêla monna wa gagê matšong.

A motša gore, nwanenê o ile a tla mo, wa gana, le hono wêna o fonyana gofa bayeno fêla, le yêna motšone, o e tšê motšona yo la nwanenê. Ke mona ditaba dišitile mo kgopedi o tla fo tloga a lebjale. ke ge monna a na

le tshêlête, a ka seke a mofa ka gobane mosadi o agane. Ge monna a hona batwadi goba ba leloko la mosadi, mosadi le yêna a ka sethe a dumêla ge monna a e fa ba leloko la gabo, ge monna a ka te, o bafu ka swete gôna mosadi o tla e la tshêla godimu ya monna gore a molaê, monna o swanetsê go kwana le mosadi wa gagwe ere ge motho a ngopêla, monna a fêle a gafêla mosadi ditaba, ke moka mosadi, a mothone ka nôi ka go tseba motywa wa motyopedi yo we mowe golukile.

Tema ya Tša ntšona

51. Bōtshereya bja mosadi.

Mosadi wa swanetsê go tshêpa monna wa gagê, bana, ba mosadi a o tee, a ba swanêla goba le mebalabala ya go sefêle, mosadi wa molutu o wt a tshêpa monna wa gagwe o tshêpile ba lefoko. Modirô owe wa banna le basadi ka ôna ke moka mosadi a bêtêyê bana bana ba we ke ba gagwe, e seng ka molaê fêla empa na nnete madi eke a monna ka gobane mosadi le ge a ka noutswa le monna yo mongwe, monna yo we wa moutswi a ka seke a tšea ngwana, o tla lefa fêla ke moka ngwana ke wa mong wa ditšomo.

Mosadi ga kgone go lebella, monna wa gagwe.
 fêla, gobiale ka yêna monna, mogolo-golo yo mo
 nwe ore, kgogo-ya tshadi a eikene meso, kekgo-
 yo ya mamokokonope e we ele kago meso. Ka goriam
 le mowe ke gore ke rena banna re thomago ba-
 sadi. Gore monna le mosadi ba fodiva madi
 a bôna fêla, ke moithôlo, go tlhakana tlhakana
 madi a metopô e šele mosadi, empa-butla fobi-
 tiwa ka mothopô wa papa bôna.

Bootswa bja mosadi, mosadi o leka ka maatia
 goutame ka gobane o tšhabe monna wa gagwe,
 gore a mōna otia motia. Monna a ka diotla
 a bōna ka ngwana, ge a bōna ngwana a swa-
 na le monna yoa, bjale a ka seke a dirase-
 lo, ka gobane, bare gona le gogotšhā. Omogotšhā
 tšhē, oile a tšhēla mosadi ka moritšhi wa gagwe,
 ge mosadi e le moimana

Ke tšhā ya goleka gouta bootswa bja mosadi,
 ka gobane monna a ka a swara, mosadi wa
 gagwe. Mosadi a ka seke a epiwa ka gore ke
 seotšwa ka baka la gore ee ka a boniwa. Mo-
 nna yêna yêlo e tla nofêla e gopola monna
 yowe, le ge a ka seke a kgona go makhoma,
 lehodu le swariwa ka morwalo, monna ka baka
 la ngwana yowe wa goswana le monna ošele, ba tla

fothwa ba furana.

Ngwana wa se tihōtlōlō, rapagwe, o mokhoile
kudu, empa bjale ka ge ele molho, o naba a mokhoile,
ete gore pele ya motša gore ngwana yo ke wa se-
tihōtlōlō, o ka mōna ge bagodile, a bafu ja go ja
tše bjale ka nama, o tla bōna yēna a mofu enya-
na, kudu le go mokgalema o mokgalema kudu, le ge
a ile a dira phošō o molia bjale ka ge nne otia
yo mogolo. O dirēla gore mmago ngwana a bolabo-
lē a ē a tiē yēna.

Mowe tabeny e we se e tshutla seema se se-
go phušana lla mmago e tšogē. Seema se se
hwešane ke batumi, bjale se bene ba tšhony, ke
gore motumi ge a kare, a koma, mja ya swa-
ra ngwana wa phuti, ge phušana e lla, mmago
yōna e tšoga se golong sa yōna, ke moka e tšilo
a moga ngwana wa yōna mja. Ge mja e le
mja e le go mja mja, e a napa ya bolaya le
mmago yēna.

Mosadi le yēna ge a bōna ngwana wa ma-
di a monna wa gagwe o sintšē, o tia ngwana
ka mokgwa o a ka kgonyo. O a lefletšā, o tše-
kētšē gore monna o tšareng, ka gobane mosadi o
baba ke madi a molabo go fitišā madi a monna
wa gagwe.

Ngwana wa zelihoilolo, mafelo rapa wa gagwe
 o ziilo mota gofeta, bana ba gagwe, ba we a
 reyo ke madi a gagwe, ka gobane o kwa molai.
 O be a saletwe ka dingwele, ke yena yowe
 a liyo zihokomela rapagwe, ye a ka ya ma-
 kyoweng, ke yena yowe a swanetse go
 hêla rapagwe re. Mony madi-a gagwe a re-
 zu a motêkela, ke mota rapagwe o ka zoko-
 loga a motyaka.

S2. Bošhepegi bja motadi monna.

Monna wa motadi, ka motyago ga mo motadi-
 wa gagwe, a imile, a na le dingwedi tše di tše-
 lelago, monna a sa ya ~~motadi~~ a motadi, ke mota
 monna, o boela bogore, bjale monna a kyotelle
 tuba e we, o thoma go kitima le basadi ba
 ba bangwe. Je monna wa motadi-yowe a
 mongethilego a rena, monna wa gagwe mo gae,
 aile matyoweng, ke mota monna o lithala nywato
 wa gagwe, o ya a robala kwa nywato ywa
 motlhabo wa gagwe.

Bošwa, ga bodire fêla ke monna wa motadi,
 le monna wa basadi, o tlogela motse wa gagwe,
 ke mota a ya a robala motlhabong. Basadi ba
 gagwe, o wakwa bare, re bona monna ka go-
 hola, ge re ya malabong ke mota o farana le re-

na, pele ga goe bose, o fihlha gae, o robala
ngwakoong wa mung, ke mota o gote mollô kyôô
ng o a dula. Monna wa seôtha o tseba me-
no.

Ba bolêla gore ngwako wa monna yo mongwe
a e na botso, ge rêba e e kgwaša ke mota e kwa
ke wêna, mosadi le yêna tšhî lewe a ka tseke
a kyomêla. Ge meso e nka ke mota monna wa
tšhaba, phiri tšhaba meso, morwa motete molo-
a bonwe ka malihô. Mosadi ke mota o tula a
hwetsana le bana la gorobala.

Monna ke phiri, a boifi, bošego a ka tloga a
tela dinoka le dinoka, a tloga basadi ba ga-
gwe motšeng. Bjale ka mongwalaje yo mongwe wa
ge Masekoma bare ke Pôkôlô, obe a tloga mmo-
ga Motšabe le bana la mo ba tšena ka dirhlong-
ba e ya gorobala, a e ya makhutšwi. A tela-
dinoka tše morole, malobe, segwai, a kyone a tse-
na mowe motšeng wa bo motlabe wa gagwe ke boše-
bjo bogolo.

Basadi ba gagwe ke mota ba tula ba e noši,
motšeng. Ka tšhî le lenywe ditšomo tšh tšwa-
bošego, ke mota basadi ba gagwe ka mota ga-
bôna bu tšoge, ba lwa le ditšomo ba ba bu di-
tšhî tšhî la tšhî. Basadi bare tšh e gu se

Kaba, rena le monna bjule e ke ke rena bathōlo-
gadi. le hono... ve swanetsē gotia mošemanyana ya
ka go se apee tšā goja.

Modirō o we wa banna le basadi a se modirō
o monyana ke modirō o mogolo, o nyakana le
tšāgoja. Kudu mapoto, bjule monna a fiitšha
a gotšā mollō kyorong, mosadi yo mogolo a
ya a motšā gore ditšomo dilešē ditšwa bo-
šego. Monna a fetola mosadi ka gore okwa
lehufa, mosadi a homola, a goma a boēla ka
lapeny.

Basadi ba tšea melatšū ya bōna, baja kemo-
ka ba dula ba kgaggana, ~~monna~~ a leka kudu
go tšuma a ba tšošetšū, a ba botšā gore goreny
mellō e sa tšiki, ba motšā gore re a kyomē-
la a rarobala le hono. Mosadi yo mogolo yē-
na a seke a moutšela, a motšā gore le tšema
la yo monyane a le a peetwe, boēla o ja gonumo
o tšoyugo.

Monna a tšhwa a gola tšūti le we basadi ba
seke ba apee tšā goja. E rile ka mabunyanana
ya bugōna ba peugo legōna ka baka la bana
ba bōna. Monna o ile a tšitšha yo tšha ba-
sadi ka baka la gore basadi e be baka bole
bootšwa bja ganywe. Ke yōna nyuti ya basadi ge-

Monna wa bona a sa robala motšeng wa gagwe,
ga badiri gore bu motšinye leina. Empa mosadi yo
we a kwunago le monna wa gagwe yêna baga
tlhana naê, ke molaô, baka fotogana naê, bjale
baïho bu makale gore moluto kenq, ke moka bu
batšebago bare babuka monna, monna yola o nyeti-
le mosadi yo.

Ge mmago monna a sa phela, mmagwe u motšä
gore o tla gola kenq, monna wa motšä o robala
gwe, a bôna tšä motšä, go tšhenga bu tšhenga
mosegare, ke moka ge letšutšä le ya madikelo
wa gopola gaê. Dikgomo tšä a o nyatše bu tšä-
lo digapa ka buka la boïhoïtlole ya gagwe
ngwanakka, o dira bjany, e zita le bana bu
banyana bu robala metšeng ya bôna, busadi
bona le sego le tša tša, bu leka matšape a
bôna.

Ke bôna busadi bu gagwe, u bu boifi yo
motšä, empa bôna u bu motšä bjale humma-
go yêna, bu motšä ku mokgwa o, gona letšutšä-
le le ngwe le we, monna a tšayago ku ntlong-
ga mosadi yo mokgwe, ke moka are gomosadi
eba mosadi, mosadi a gona, are kametšha
ge otlogu mo, akere ono tlogu ore ôna gore
he rena ênani. Boêla gu nu mowe o robalago

gôna ka muthâti. O tsebe o tla boya lenku e
tswiwile dikyomo ka moka ditla fêla, motsumi o
hwa tsolong, moya ya kgotso e hwa lefelong
le wêna o bjalo.

Mosadi o bolêla bjalo a moya-gore, a le mogê-
tabu e, mōho utswa mosegare, ka gobane monna
wa gogwe a mōhwešana o tla kgona go tshaba, ka
ngwagong o ka seke wa kgona go tshaba, ka
gobane mogolo golo go mongwe o se, ngwako ke se-
fu. A go hwetšana ka nthe kemoka ke lehu la
gogo. Bjaie ka monna go we wa ga Maseo-
koma Pokolo, o ile a boya lenku e tswilwe
ka makhutswi, ba mōthabile ka lesumo-
pe, o bile a hwa le lebadi lewe. A e tsheta ka
gore, ke yêna moya ya kgotso mabito e boya le
letshuka matomony.

Monna go mongwe wa ga Rayunya le yêna
o ile a fetsa dikyomo ka moka ka letsheny
ka baka la bootwa. Bootwa bja monna yowe
le yêna e be bošiša, bjo bobo ka maatla, obe
ana le mosadi ka o tee. Bjaie a kgetha mōtho-
logadi, mōthologadi yowe o be ana le ngwetši
wa mowa wa gogwe, a bile ana le mosedi wa
gogwe. Monna mōthologadi o be a dirilega
botse go sena mōho go a ka modirago molato.

840

K34/82

56

Maradi ke ditlaêla, ke moka a bolabola
le ngwehi, ke moka ngwehi a dumêla, ge monna
wa mosadi we, a ile matgaweng, ke moka o šala
a robala ka ngwakong wa ngwehi, kowa ga ba
teba ge a leka ga matwala wa gugwe. Monna
wa mosadi o tlogile mo a na le legono, a šia
mosadi wagagê a saima.

Monna o ile ge a boya a hwetšana gore mo-
sadi o na le mpu, ge a butšiša, mosadi ke
moka mosadi a bolêla monna yo we wa ga Ru-
ganya, monna a lifiša monna yo we ditgomo
šê dithelethêgo. Monna yo we wa ga Runganya
a sokologa a robala, le moredi wa molihôlogadi,
mosedi yo we o be ana le monna wa gugwe a šetšê
a mikile.

Monna a seke a fêla a utswa lefokeng, a eya
ka ngwakong wa mosadi, mong wa mosadi o be a
šoma ma busung. Ka tšhê le le ngwe monna
a tla ka gare ga beke bošêgo, a hwetšana ditšwe-
ne di sa šušutšê bana, monna yo we o be a
sa swara regule, o be a swere molamo, a se-
tla monna ka molamo tlhōgō, monna a e dibala
a kgothêla, a kwa goile tuu. Monna a tloga
a ya mošata gobega ba mošate gore ke bolaitle
mpja ka ngwakong waku.

Mosudi ka le baka le we o tšwile o tšhabile. Ba mošate ba romela bu nna gore ba yo bōna mpja e we. Ke lebaka la bošego, monna a šala a tšhela ke maruru, a tšoga, a a bula ka dia-tla. O itšhe a sa tšwa go tšwa. Ka legoreng— la motse, ke moka a kwa, batho ba bolêla u napa a utuma, ke moka bu fitšha ba tšena. Ka ngwathong ba hwetšana madi fêlu motho a tšugile. A se letla kwa motho yo we ka mošwana a babja, monna a ba molwetšhi yomo golo. Yu aka a molifiša oile a lefa ka mele wa gagwe.

S 3. Go tšebalêga ga monna le boellamo basadi.

Bjale ka ge ditaba dišetšhe dingwaditšhe, mabapi le mesepele ya monna go basadi bu gagwe. Monna o swanetšhe gorobala ka mengwatho ya basadi bu gagwe, ka golekana, matšutšhi u we yêna mong u dirilego. Ge a dira beke ka ngwathong wa mosadi, yola mosudi le yêna o swanetšhe go dira bjale, a seke a tšuboša matšutšhi. Mowe dipelaêla dika seke tšha bu ntšhe basading.

Basadi bu monna wa mohuta owe oba tla bōna bu kwana, le ge ba sepela o tla bōna bu sepela ga mōgō. Ke moluō o o lošetšego basadi o we.

54. Bogôlê bja monna.

Bolwetši bja bonna, ga se busadi fêla ba nago le bolwetši le banna le bôna bu nabjo. Gona le banna bu banqwe ba we bu rego. ba lumile ke muŋta, bu bu bitšū gore. ke bo mokolokoto, -ke gore, ga bana selo. Ga gona nqana e e ka ulafayobolwetši bja mohutša o we, mosadi o fo motšea fêla gore a tle a mofagêlê buutšwa, e seny gore a ka robala nšê.

Motho wa mohutša o we o tšhabana le busadi ge a robetšê le mosadi a a pole ditšobo tšā gagê, ore mosadi a ka mōnêla. Bjale ka motšonyana yo monqwe wa ga Matšhakhwana, yo we mothopô wa gagwe, bu goba burc, ke wa ga Kōmana, o ile a tšea mosadi, empa mosadi wa gagwe o ile a ima e sule e kyarebe. Bagabo monna yo we bu dira gore monna a lifišê seŋhō tšlōtō, empa yêna ka noši a sena tabu, bimote-fiša.

Monna a ka a beta mosadi, o ile a ya a dula le mosadi lapeny la mungolo wa gagwe. Mosadi nywana wa gagwe o gotšê, bjale o tšheketšê monna ge a motšā gore ntšha nywana le tšweleng, bja le monna a na tabu, mosadi are yo monna nywana ke yo moyolo ke montšha le tšweleng, monna are

golukile.

Monna le baka ha moka o be a robala le dikobo tša gagwe, mosadi a gopola gore, mosadi monna ga rate go apola dikobo ku baka la gore ke mosinyetšitšē. Ge mosadi a ntšhitšē nywana le tšwele-ny, ke moka monna a tšwela pele le gorobala le dikobo, bjale mosadi a thōma go makhala, ha tšhiti le lenqwe are go monna, oreny o sa apokeditkobo, monna are go mosadi o ha mponela, mosadi a tšoga a botšā batwadi bu gagwe tabu-
e.

Ga go mōtho yo a ha layago nywana wa monqwe. Ke moka batwadi bu botšā, batwadi bu monna batwadi-bu monna, bare, are tšebe gore mola-ko wa nywana Henry le gina mono o be a sa diri selo, masogana ha moka re a ba bōna bu na le bu ntšana bu bōna, bjale yēna o be a se naē. Papagwe a ya a fitšha a bolēla le morwa wa gagwe. Morwa wa gagwe are a ke rate go bōnelwa ke mosadi. Ke moka mosadi wagagwe a e pōnela, a fēla a boya a mofa-gēla tšū goja.

Monna o be a sena taba le ge a bōna monna yo we a phelago le mosadi wa gagwe a le fa. Goba wa mitsā o folebella. Ke moka mo-

nna a tla a hwa a lebjale.

Gona le bolwetš'i bja matšyoma monna a hile a belegi
ša mosadi ngwana, ke moka mosadi a se sabētēga.
Monna wa mohuta o we okyūmile: O swanetše goya
ngakeng ke moka nyaka e mofe se tšhure sa gomo-
kgomolla. Bjale ka monna yo Matsobune Matšumu
oile a tšea mosadi, bjale mosadi a dutule mo-
nna wa gagwe, mosadi a ba le ngwana, ele madi
a gagwe.

Ka morago ngwana a tšwa le tšweleng, monna
a robala le morago ~~mo~~ ngwana, mosadi a seke
a hwetšana mpa. Monna a gopola gore ke a bōna
le banna la mosadi e šu lefitšhe. Ke moka monna
a bōna a fetšā ngwaga ana le mosadi, ke
moka monna a gopola gore mosadi wa gagwe
ona le bolwetš'i, Monna a tloga le mosadi wa
gagwe, goya ngakeng go tšama ba okwa gore mo-
lato keny.

Ba fiitšha ngakeng, nyaka ya tšhela di tšola tšū
yōna fase, ke moka ya balaola. Ngaka yare go
monna mosadi wa gago ga na bolwetš'i, ga le hono ge-
a ka gu tšhana le monna wa go tšhoka bolwetš'i
o ka bōna mosadi a ima. Ke riale di tšola tšū
dimpotšū gore wēna ona le bolwetš'i o kyūmile,
sepele le dingakka digo kgomollē, o tla bōna mo-

sudi wa gago a ima, kantle le mowe a o wa.
 Monna a para a re, go ngaka nura o ntikise, ke
 moka ngaka ya fa monna ditlhare tša go hgomolla
 tše dingwe a mofa tšhidi ya banna, monna a
 ya a dira ka mowe ngaka e molaetšego ka
 gōna. Monna a fōla, a batugana le mosadi wa
 gagwe ke moka mosadi a ima.

ke banna ba bantšhi ba we e lego basadi seta
 banna, meparatšhe ya bōna ke a seta bjale
 banna go bōna ga bogona, ba ka seta ba imiša
 mosadi. Go mongwe ke Ntletematšhe, ke monna fē-
 la yēna a bjale ka digolē tše dingwe, ka gobane
 ne mōtho wa mohlaba o we bare, o apere letšha
 bo. Yona ke ngwadilego leina la gagwe, yēna o u
 para a para bjale ka basadi le mediro ya gagwe
 o ngaka mediro ya basadi. Ka pele gagagwe ke mo-
 nna.

Monna go ke Kokobetha, bjale mosadi wa gagwe,
 e sale a ima e sale ngarebe, a bēlēga ngwana,
 monna a robala le mosadi wa gagwe. Monna a
 dula le mosadi wa gagwe menqaga e medi mosadi
 a sa hwetšane seto, bjale ka gobane digopolo tša
 batho a ditše digopolēla, monna digopolēla mosadi
 Monna a hitima le dingana mabapi le mosadi wa
 gagwe.

Dingaka disa moutele dimotšā gore bolwetšō
bja mosadi re a bo bōna bjule le wēna o wa ba-
bja, o Kgumile, monna a reke a kgolwa a re nna
a re nna kongwē. Mosadi wa monna yowe a fo-
ēma gofithēla monna a fella ke tšepō a thha
matšhō a lebella.

Magunony, a hwēla ke monna, ke monna monna
yowe kokobethā a ya a kgētha mosadi, mosadi a
dumēla, ke monna a diula le mosadi. Pētēgō ya
mosadi yowe a e lapiši, monna a diula le mosadi
nywaga ke monna. Tabu ya gomakathā gorota gōna
base, o sa rota, Mosadi ka thātšī le lengwe o ro-
ga, monna yowe a ra ile matšgoweng, ke monna
a ima, bjale ke monna monna ba napa ba monna
gore a na selo, le ge ba okwa u rota, a roti
selo orotu metšī.

Monna a kgolwa gore o na le boiwetšī, ke monna a
ya nyukeny, nyuka ya motšā gore, bolwetšī bja gago
ke bja kgale bo tšētšē bo metšē mmeteng wa gago
ga mōgō le mosadi wa gago bo motšene. Ke monna nyu-
ka ya fa monna le mosadi gore ba jē ditšhure
tšewe. Mosadi a fonwa fēla, monna a lthabē-
lwe le theka la gaywe, le ka godimma ga mokhu-
bu le ka tlase ga ōna, ke monna a re segōkyō u
e nwa, thhidi e a thhale ka gare ga mapotō a fete

a enwa. Ke yōna tšhidi ya goalafa bonna bjamonna, ka morago ga Hulafu e we ke moka monna a imiša moradi a bēlēga ngwana, - ke mollō gore a yotibiša moalafi.

Ge monna a sena bonna, dingwaka dimoalafa ka phokwana e e sa tšhomago go gwēla ya lesatša kudu, ke gore ke gwēywebune, ke moka moalafiwa o nyakēla yōna, a etliša ga nyana ke moka nyana ya e bolaya, bjale ya tšea mūšete a yōna ya a phatlhaganya le ditšhare tša yōna, a sula tala, ke moka ya dira gore e ditšhatlee, molwetši a diorēle. Ku morago ya mowe, ke moka, ba šila ditšhetla tšewe bu dira tšhidi, bjale ba rakēla, molwetši ka tšona, ba mofa tšhidi e we o e šumiša gae kamokgwa wa tuēlo ya nyana.

Ge moalafisa, - a sena padi ya phokwana, o nyakēla kgogo e e sa tšhomago golla, ke moka ba moalafa ka yōna bjale ka ōna mokgwa o o tšhalušitšwego ka mo godimmi. Ba banwe ba alafa ka mūšete a pitši, ōna ba kgopēla ya ba-tšumi. - Ge ena nyana ka noši a fo dula a fetotšē, - ke moka motho wa kōngwē a fitšha, padi ya ntšhe a e bolae, ge a ntšhitšē o modira kala a pitši.

55. Mmolegisedi wa ngwana.

Mosadi ge a bōna, goie dinyaka dilikile go a-
lafa monna wa gagwe, bjale dipaletšwe, mosadi
a leka go šōlta le ka malheko monna wa gagwe
a morakela, ke goie a moleka, o moleka a le-
bjale e le goie a na selo. Mosadi, o na leleba-
ka la goithela monna yo we a tšee ke yomo-
ngwe, ke moka ba mofe dikgomo tša gagwe
a tšame a dibōna. Empa ge monna a sena ta-
ba le mosadi, mosadi u ka seke a bu le taba
le yēna.

Bjale ka monna wa ga sengona, o ile a tšea
mosadi ga matšame wa gagwe, ke moka monna
a dula le mosadi wa gagwe nywaga, ke moka
a ba a tenwa a tloga a ya matšoweng, bjale
monna yo mongwe a tšaba a robuta le mosadi,
mosadi a ima. Monna ge a tšoboya matšoweng
a hwetšana goie mosadi wa gagwe ona le
ngwana.

Monna a nyaka go tšeba taba, a hwetšana goie,
o imišitšee ke monna yo mongwe wa ga Kuganyu.
Monna a lifiša monna yo we wa ya Kuganyu,
dikgomo tšee nne. Mosadi a fo homola ka gobane
ana polêlo e a ka e bolêlago. Monna a goma a
dula le mosadi, mosadi u seke a ima, ke moka

a goma a boela matgwenq, mosadi a goma a i-
ma.

Mosadi, a dula bogadi, monna wa gagwe a goma,
a boya ke moka a sekisa mosadi, mosadi a bola mo-
nna yo we a moimisihēgo. A kwa dipolēlo tša mo-
nna wa gagwe a nyama go lifiša, monna, mosadi
aie go monna molato ke wa mang, ka gobune o
dula le nna, ke moka ware, pele gagore keimē
ke moka wa tloga wa ya matgwenq, bjale nna-
leho no ke a tloga dilo tša batho difolewa ka leina
laka, nkuba ka bolaya ke dingomo tša batho.
Ke moka mosadi a napa a tihala monna a tšea
ke yo monqwe, ba mofa dingomo tša gagē

Monna a ka a dula le dingomo, a difitisa, a ya
a tšea, le tšhari le lengwe kgorony ya ga Mabattane
mosadi yo we leina la gagwe ke Mabattane. Mosadi
yo we o ile a ba le ngwana e sute kigurebe bjale
le ngwana wa gagwe a dishwa. Ke ge monna a
mohēa. Monna yo we o ditšhi le mosadi wa ga-
gwe ngwaga ka moka, mosadi a seke a ima bjale
monna a disa bjale ka yola wa pele, moratho
wa monna a tšena ka ngwanong wa mosadi ke
moka mosadi a ima.

Monna o ile ge a boya matgwenq, a hwetšana
gore mosadi ona le napa, ke mang, ke moratho wa

-gago, monna hā mokama di t̄hāa, molato wa se-
 be gona gwa gola le t̄hōyō fēla. Ke mokha balaya
 moat̄ho wa monna, bare re a mōna gore ngwane-
 no a na seto, bjale wena, o swanet̄hē gontama,
 o fēte o belegišā moadi bana. O seke wa re ge
 a pugile aile matyoweng, yaba gōna o t̄ukugo
 o t̄ena ka ngwakhong wa moadi, aowa o robat̄ē
 nāē, monna a t̄ule gōna mo gae, yofit̄hēla a
 a ima, a na seke a belat̄ela o t̄la fogaopolu gore
 ke yēna. Mosoguna a dira bjale le moadi ba
 fēla ba utama, ba robat̄ana, ke mokha moadi
 a ima.

Banna ba gōlthoka seto, ba ~~hāna~~, fēla monna le
 moadi, monna re ta wa ka lefokeng, ka gobane
 ke yēna monna ka gore o belegišā moadi bana,
 monna wa gagwe, e nobu monna bjale ka ge a
 a re re be t̄ukwōc, b̄t̄ukwōc bo t̄ena t̄aba ke ma-
 'thō a t̄iē-ke maswanet̄hā t̄hōgō. Ba laiwa
 gore ba seke ba t̄ala ba dira modirō o we setwa-
 nt̄hō se we sa monna se t̄ugile, ba swanet̄hē go
 dira modirō o we monna a le gōna, ka goriale mo-
 we a na seke a t̄eba. O t̄la fogaopolu gore moa-
 di o dirite ke yēna.

Dingaka dibolēla gore phōkwana le kgogo ya mat̄o-
 kokonopjuna, nudi gwēgwōcbane le mat̄okokonopjuna.

wa tšhêwane, ge ba ile ba tšhaka tšhaka le ditšhaka
 tšhaka bôna, monna o ntšha bonna bjo bontšhi bare
 dibjale ka lee la kgogo, wa le nwa setala, ditwane
 tšhewe a dilape gonamêla, pudi ya phôkwana mo-
 segare le bošego go fo swana e lala e lla bošego
 e lala go namêla. Mamokokopana le ôna mola
 difologago modirô ke ôna, o khutšha ke gore tšhaka
 mela. Ke metšhare e megolo ya ba-nna, morogana
 a ba mofe, ba tšhuba gore a ka dira melato ya
 gosefêlê. Ke ditšhare tšhe dišumišago ke bakgatšhe
 le dingana ga mogo le ditšongwe.

Mosadi ge a bôna gore monna wa gagwe a di-
 ri selo, ditšheletšhi tšhaka ga ditšhoke tšhaka go
 ešetšha mosadi gore bagwêra ba gago ba gopha-
 la, mōtho o swanetšhe go noba a šoltha go ena
 go êmêla selo se se ka se gofeng selo. A swa-
 nêla go e rapatšha, o swanetšhe go utama gore
 monna wa gagwe a sete a mōna, ka gobane
 le ge a sena selo le hufa le swanetšhe goba gōna
 ke basadi ba bantšhi ba ba fophelago ka ôna
 mokgwa o we.

Ke moka mosadi o dira ka mokgwa o we,
 a utama le monna yo we le fofeng ka
 mokgwa o ba ka kgonago. Ke moka mosadi o a
 ima, ka gobane monna wa mosadi o mogae.

nolako ga ogôna.

Mosadi le ge a bôna ga bothe gore monnawa gagwe a na selo, a hwetšana ngwana ka go-
sôtha le lefoka a swanêla go nyatša monna
wa gagwe, o swanetše gofo moswara bjale ka
basadi ba bangwe. le ge ka thātši le lenyweba
ka fapana, a sete a Ihagiša lentšū la gore
ana selo, a no ômana nūe fêla bjale ka ba-
sadi ba bangwe. Monna a ka sete a gopola
selo, o tla fo gopola gore dilo ka moka
godira yêna.

Monna yo we a imišago mosadi, yêna o tla
ja malôkô a mosadi, ka gobane ~~pe~~ ya mosadi
e tlabu godimu ga monna yo we a mofago-
ngwana. Malôkô le ôna a sepela ka go-
utama, fêla monna ga gona le bjalewa ya
gagwe pitsā e a swadiwa, o mmeêla ka
gae gagwe, goba ge mosadi wa monna yowe
a sa dihebe goba a swate ge monna a ro-
bala le mosadi, o tla le fokeng, ka moka a
fêla a e ya a enwa gôna, ge monna a kô-
na mōtlabo wa mosadi.

Mosadi ge a ka nyatša monna wa gagwe,
ka batla la gore, monna wa gagwe ana
selo, a monyefola, monna o tla dula a e

Iwa le mosadi wa gagwe, mufelo, ba tla ba ba seba monna, gore mosadi o gonyakā ka baka la gore o fona ke motētē, olalle o tla dibōna. Monna le ge a sena selo, mosadi o swanetsē go motlhompha, ka baka la tlhomphō ya gagwe dilo ka moka ditloutama, monna a seke a tseba selo.

Monna le ge a tseba gore a na selo, a ka seke a iēta pōō, a owa, o fodula le mosadi wa gagwe, gotla fore mosadi yēna a tšuma a utswa ka matheko.

Bjale ka monna yo monywe wa ga Motlhaba bare ke Burwane, o ilo a tšea mosadi wa bobedi, mosadi a e tšwa le ngwana, le mosadi wa pele le yēna o mitile a na le ngwana.

Bjale basadi bare, go tšena mowe ga mokgalabje yo we, ke mota ba ēma, ba se abēlēga Molato o ga monna, bjale monna ona lepe lonkgwe, a nyake go fapana le basadi ba gagwe,

Mo ba sepelago le yēna onabo, kae le kae, mowe ba yago, Mosadi wa pele a ba amela letswi, le yēna monna a mela letswi. Mosadi yo monyana yēna a sale le thari, bjale le mosadi yo monyana a bōna gore taba

e ya go thibelwa go sepele ga setaba, ke monna a loya monna ahwa.

Ka morago ga selo, sa monna sa mafelo, ke moka mosadi a kgêtha motlabo. Monna yo we a go robala le mosadi, ke moka mosadi a napa a feta ke kgwedi. Batho ba mabaka gore mola-to ke ng, ka gobane, mosadi o eme menqwaga le menqwaga. Mosadi a bêtêga ngwana wa gagwe, yaba ke moka mosadi o bêtêga bana ba gagwe. Mosadi wa pele yêna o tšofetšê a sana modirô le banna o boetsê bongwaneng, ke gore o gudile.

56. Mosadi wa monna wa go tšhona banna.

Mosadi la ntšha o fo dula a lebella, monna wa gagwe, ke moka ge a ile a bôna mabaka a matelele a feta, mabaka a menqwaga ke moka mosadi o thôma go tšhona. Bu letšho la bo monna ga ba motšê gore a kgêthe monna yo mongwe, ka baka la gore monna wa gago a na selo, a owa, ba fo mofa dikelethô fêla. Moletha ngwedi o ieta lesufi, e ke o a rogê o bône.

Baka seke ba botšê mosadi gore kgêtha monna ka gobane, monna wa gago a na selo, ba tšhaka moleato, ka gobane ka tšhaki le lempwe

monna o tla ba hwetšana, ke motša mosadi-
ge a o kwa mmele gobaba, are, ga se molato-
waka ke rumile ke ba geno, bare ke diê taba
ya mohuta o. Monna ke motša a tloga a thoya-
na nako.

Matsobane Mawumu o le a fapana le mogolowa
gagwe, ka tsela ya mohuta o we, mosadi wa mo-
golo wa Matsobane are go mosadi wa Matsoba-
ne, bare ke Mithelo, bona ke botata o le mo, a
ona bolwetšhi bjale ka ge o e tšwa le ngwana ga
geno, bjale ka goriale mowe go bonagala gore
ke monna yo a nago le bolwetšhi, ka goriale mo
we o swumetšhe go kgêtha monna yo mongwe
yowe mothomong o tla go imiša, a seke a
kometšha mosadi.

Mosadi a gopola gore ke mošao, godira ka mo-
kgwa o we, a dira bjale. Mosadi yowe a ima,
bjale ka ge pelo ya mosadi e sešlaêla a tho-
ma go sešwe se we monna a sebolago, monna
a ka a fêla pelo, ka gobane ge motho a sepe-
la le motho a šiti, a lalla, a swara mos-
adi wa gagwe a na le monna yo mongwe ke
motša monna a šia mosadi, a motšha gore ge
o se nwe ke gore slaya ke yêna monna
yola.

Mmele wa baba, mosadi a bolêla, are ke kwi-
 le mogatšã mogolo wa gago are, nna ke swanetšẽ
 godira ka mongwa o. Monna a ya ga mogolo wa
 gagwe, a fitlha a motšã taba e, bjale mogolo
 are, a ke bebe, a bitšã mosadi a mutšišã mosadi
 a šita go araba. Monna are, wa bõna mogolo
 wana go tšhokile sešhare sa gompolaya go ja nka-
 be le mpolaitle. Go tloga le hono ke go tlogêla le
 motšhe wa gago. Ke motšha mogolo wa gagwe a tšho-
 ka karabo, monna a tia ngwana wa gagwe a
 tloga. Are go mogolo wa gagwe, mogologolo are ko-
 nanang tšũ go ja taba mpe ke botšane ditaba
 ke tšã gobotšã.

Mosadi o swanetšẽ go fodira, a bebe kanōšĩ,
 gore ge ke dira taba e, ke a utšwa, mowe
 ke taba e botšhe kudu ruri, ka gobane monna
 le ge a na mohwetšãna, o swanetšẽ go beba
 gore ke fodiira ke beba gore ke phošetšã mo-
 nna wana. Le ge dikeletšõ diile tšã ba gō-
 na, monna ge a nyaka go lifišã moitšwiyo
 we o fo molifišã, ga gona motšho yo a ka motš-
 bêlayo, ke mosadi wa gagwe, a phatšhagana
 le motšho. Mosadi a ba phatšhaganele, ba phatš-
 hagane ka morago ke marumu, yo mongwe
 o lopa ka tšhōgō.

Monna yola a go moswara a na le ^{mosadi} monna wa gagwe, o ile a molifiša. Mosadi a ka sethe a piša monna, fêla ge mosadi a nyatša monna o tla mōna ka motšwa wa gagwe, a gōgōba ka monna, a dira setšwaêlo go monna, ke mōka mosadi o tla no fêla a efa monna di lwana. Monna bjale ka ge ele mōkoko wa thōma, mosadi ke yēna a ka sethe a modumêla o tla thōma a gana, ka thātšhi la bobedi ke mōka wa dumêla. Ke gōna a ka kgonago a roma mosadi yo mongwe gore a mitšhē monna, ka baka la gore bu hebune, mosadi yola o tlaya ke mōka a ya a mitšhē.

Ke gore mōthang monna, a moswara mosadi a o kua gore monna o na le mangungu mosadi o tla mōša gore a se nna ke go apiši-
tšhē goba ke ileyo. Ka gobitšhā gore o tle o nthate, ke wēna wa gore wa nthata, bjale na. Ka dumêla khono o reny o setša, ke nne te kgogo ya thadi a e kke, ke banna bari-
ale ke mōka monna o na le molato, mosadi ka nāi ke nyatša.

Terna ya 6: Tebêlêlō ya monna go mosadi.

51. Pušō ya monna.

Monna o na le maatla a go lebella mosadi-

wagagwe, mesepele, mekgwa le maetong-
a gagwe, le mowe mosadi a yago a dula
gona.

sq. leeto.

Ye mosadi a nyaka go etela mogongwe o
swanetše go botša monna wa gagwe pele, a
motše gore ne nyaka go etela botšhe bja gore,
ke motša monna o tla mutšiša gore o dirang,
mosadi a botše monna wa gagwe sewe a ya-
go go sedira. Ye monna a modumella o wa
modumella, ke motša a nyona a e ya ka-
tumelô ya monna. Ye monna a sa rate, mo-
sadi a ka seke a ya, o a dula, ka bakala
gore monna wa gagwe wa gona.

Ye monna a ile a dumella mosadi wa ga-
gwe mowe a etelago gona, bja le mosadi ye
a etela ka mabalo o swanetše go napa a
Ithalošetsa monna gore, nka see ka boya
ho napa ke robala, monna a modumelle, ge
a ile a gana, mosadi a swaneta goya go ro-
bala o swanetše go boya. Ye mosadi a kuya
a robala ka ntle le tumelô ya monna wa
gagwe, ke molato.

Mosadi a ka seke a tla a le nši, o swane-
tše go tšiša ke mosadi go mongwe, gore a

9 yo morapella ga monna wa gagwe ka gobane o tabugile molaô wa monna, o mutšhê gore a boê, bjale o robetšê. Je monna aile a tlhomphe sebaka se we, o tla botšâ sebaka gre sepelang le motšê a tle ka gae, fêla le motšhalošetšê taba e ga ke nyatše, a seke a boga a boeletšâ.

Monna o swaretšê mosadi wa gagwe, a ka seke a mōia. O tlhomphe sebaka, ge a sa tlhomphe sebaka, o nobotšâ sebaka gore motšê a tle a mpošê gore ga yo robula mowe nna ke ile ka motšâ gore a boê, molaô ke ny. Ke moka mosadi a tle monna a mosetšê ka mokgwa o we, mosadi a na boeka rabêlo ka gobane wa tšeba gore o šitšê monna wa gagwe. Sebaka se tla tšwêla pele le gorapella mosadi, gore ke a gorapêla o seke wa šala wa mōia.

Ke moka ge sebaka se tlugile, ke moka monna o šala a tla mosadi. Monna yo we a tlhomphe sebaka se we, ka moswana a ka se sa dumêla gorapella mosadi wa monna wa mohutšê o we. Monna le ge a kwatšile bjany le bjany, bjale gwatla motho yo a motšhabago, o fêla a ve, mola ga sebe gore

Ke thaba motho yo e be ke tla gobolaya, ona le matlhatse.

Mosadi ge a e ya ga batwadi ba gagwe e swanetše go tibiša monna, gore lehono ke nyaka gobona mmame, ke moka monna a modumelelê, mosadi a ê, pelo ya gagwe e lukutugile. Mosadi le ge a tseba ga botse gore batwadi ba gagwe, ba kgaufsi, a dumelwa go tlhwa a tubu tšela ya goya ga gabô, ka gobane batwadi ba mosadi, ke dinokwane ka maalla. Ba nyaka kudu, moilabo wa moredi wa bôna go fitiša mong moggonyana wa ditgomo, ka ~~maile~~ mowe mosadi o swanetše goya ga gabô ka mabaka.

Bjale ka mosadi yo Maphefô, ke mosadi wa Matuputupu, mosadi yo, tšati le lengwe le lengwe o be a nyaka goya ga gabô tšati le lengwe, ke moka a fitšhê a robalê gagabô, ke moka ka moswana o tliša ke sebaka, monna a sena taba. A nofêla a dira bjale monna a sena taba, monna a sa kwatele mosadi wa gagwe.

Ka tšati le lengwe, monna a kwella gore ma-kyolo wa gagwe o dirile bjalewa, ke moka monna a bošša mosadi wa gagwe gore ke sa

êtêla matloumeng, — Korêia molato waka
la seke la nkona tša goja — ka morwana ke
kla filtha. Monna a ja tša goja kemoka a
ya leetony lagugwe.

Mosadi a šiti ke seto, o tšibile kgale gore ko-
wa ga mmagwe gona le bjalwa, ke moka a
tšhapa a kama ga bošhe, a tšhoma a ya ga-
gabô, a filtha a nwa bjalwa, molato wa
sebe gôna. Mosadi o fêla a eya a robala mowe,
ga gabô, ka baka la gore ona le mottabo, tšhaki-
we, ba ekêlla ka gobame, monna oile leeto.
Ka mella ba tšoga ba robala le fokeng, ba tšha-
ba gona a kaŋla a bahwetšhâ.

Ka tšhaki-^vle we, ba nwa bjalwa, ke moka bo-
šego, mmago mosadi a robala tuding, ka
ngwatšong gwa robala morediê le mottabo wa
gagwe. Monna a boya ya letšufi le tšwara,
a filtha motšeny — wa gagwe a hwetšana
gore mosadi wa gagwe ga gôna. Ke moka
a swara tšela ya goya gagabo mosadi. A fi-
tšha a hwetšana ba sa nwa phitšhō ke moka mo-
nna a utama ka mafuri.

Lebaka la gorobala la filtha, — mosadi a robala
ka ngwatšong le mottabo wa gagwe, bjale
mmago mosadi a robala tuding, mong wa mo-

sadi o duti ka mafuri, o theletitše, ka morago o kwa lentšu la mosadi wa gagwe le la monna yo monnye. Ke moka monna a tšwa ka mafuri, a tšena ka lapeng, a re tuma buga matšgolo, ba ga matšgolo wa gagwe ba homola, ba homola ba lebjale ele gore e be ba bolabolala, monna a tšena ka tuding, a ba dumediša a le ka gōna ya bu gōna ba dumêlago.

Monna o kebane le molomo wa nywato, ke moka a re, ke nyakêla mosadi wana, matšgolo wa gagwe a re, ga ke tšebe goba oile gae, nna e sale ke tagwa e sale moegare, ke tšōša ke wêna ga nabjale. ~~Monna a re, yo a bolabolago~~ ka mo-nqwakong ke mang, matšgolo wa gagwe a re ke baeng, ke a bōna ka gobane moegare ke ile ka bōna butho ka bubedi, monna a na le mosadi wa gagwe.

MoNgonyana a ka a kwisšiša, ka bana la gore o kwile mosadi wa gagwe, a bolêla, bjale a tšeba lentšu la gagwe. Kgomo a e šiti monnye wa yōna, ke moka monna, a bōna gore matšgolo wa gagwe o moinyehā sebana, a re go yēna, ga ele molato ke tla tšoga ke lefa ka mošwana, ke bulêla bueng, matšgolo wa gagwe, a seke a mofetola.

Mokgonyana, a bula ngwako, ke moka a tšena
 ka ngwakong, a ema molomong, a tšhuba mollô,
 a bôna mosadi wagwe, a robetše a letsee, bjale
 o ile ge a lebella ka pitelong ya lebati a bôna
 monna, bjale ke moka a tšwara monna, monna a
 phônnyôga mony wa mosadi a tšhaba, ke moka a
 botša makgolo wa gagwe, makgolo wa gagwe are,
 nna here ke wena. Mosadi wa monna o ôna
 Kgôrô-rô o dira se nkego — o kgometše, monna a
 šikinya mosadi wa gagwe, mosadi a tabela kupoi-
 fô ya mo mōho a be a kgometše borōko bjo bo-
 golo.

Monna are, go mosadi monna yola ke mang, mosadi,
 are o ka e, monna are o tšhabile nna, mosadi
 are go monna wa gagwe, a ka mōna, monna
 a homola ka gobane mosadi wa seta gamogô le
 makgolo wa gagwe, empa monna yena o mo-
 tšibile. Monna o tšhabile a le bjale o šile ka-
 tiba ya gagwe. Ka morwana, ke moka monna o
 bôna katiba, are go mosadi katiba e, ke ya
 mang, mosadi a re, a ke tšete, monna are gobola-
 bola ke gobatša ditšele.

A nyamêla monna yo mongwe a moromêla ya
 monna yola a go motšhaba bošego, ke moka monna
 a ya a fišha a botša monna, monna are monna

ya we wa ga Bjane o a tereša o ntšwere, ke
moka sebaka sa boetsa mantšu ga mong wa mo-
sudi. Mong wa mosadi are, ditaba ke tšewe mo-
sudi, mosadi a tšhoka ka-rubo ga mōgō le batwadi
ba mosadi.

Monna a tefiša setšhotlōlo kgomo tše pedi le
pudi ya go phaya mpêpana ya mosadi wa gagê.
Monna a tefa, molato wa fêla, monna are go-
mosadi wa gagwe, bjale o bone selo se se dirag,
gore tšatši le lenywe le lenywe o tšhwa mogugê
no, kgathhe o latella yêna monna yo, wa tšha o
a robala ke moka ka morwana o tšiša ke sebaka,
~~o fo tšwenya batho kgathhe wêna ona le mo-~~
na wa gago

Mosadi wa bōna a tuba tšela ya goya gagabo
gona le selo, Mosadi a na molaō wa go tšhwa
a tuba tšela a e ya gagabo, ge a sena molat-
bo, o ruta boloi. Ke molaō gore ge mosadi a e
ya gagabo a kgopêlê tumello go monna wa ga-
gwe, batwadi ba mosadi ba ile ba ntšha kgomo
ya goalola magogō. E ka be a ba sware kfonteng,
batwadi bi mosadi e be bu sena molato,
bjale ba mōweteletšê ngwako, a e sale mou-
tšwi ke motšonyana, ke batšha le se batšha-
go kgomo ya goalola magogō.

Mosudi o ka fase, ga molaō wa monna wa gagwe a swanēla go foya mowe-pelo ya gagwe e go ratago ka ntle le tumelō ya monna wa gagwe, ge a ka dira ka motšwa o we monna o tla tšhwa a farana le mosadi wa gagwe. Banna ga baswane, ba bolabola ka molomo ba bangwe, ba bangwe ba bolabola ka gotia. Mowe wa hwetšanu gore phōō ena le mosadi, a nyatago go e tirēla boethatēlo a tšeba gore ke na le monna, mosadi wa kgomo keta o e kgorošē ke moithologadi, ka gobane a na monna, fela a nyētha moitabo le yēna o boēla molaonq.

Le ge gotibja gore, moitabo ke phōka letšatš. In tšhaba e a o loga, ka lebaka le we a dubijele monna yo we o swanetšē go tšhwa: molaō wa monna yo we, ka gobane a tšhoka go kwa guratē monna, mosadi yo we ke phēlēphētha. Monna o swanetšē go motšha, a moratago a morame ga gona taba o tla boēla a dutē motšeny wagagē le basadi ba gagwe. Moithologadi ga nyatago e tirēla boethatēlo a swanēla go sēgēlwa gōnu mowe go lumile.

Monna le yēna o swanetšē go tšhwa mosadi ge a ēta, gore mosudi a tšebe gore monna wa-ku o e tšhē yugore, a tšebe le ge a yo robala

le tšatši le a swanetšego goboya ka lona, letšatši
le we la feta, ke moka o lebella la bobedi, la bo
bedi la feta, o lebella la boraro, la dišela a
sa mone, mowe, ge nke a êtšela kgole, o amok
tu gobōna gore o swere Heng, ka gobane diēma
pete ga ditšibi. Ge ele kgole, a ka kgopela monna
yo monywe gore aê.

Monna wa gofo tloga a ya mo a yago, ka ntle
le golaêla mosadi wa gagwe, mosadi a bōna letšatši
le dišela a sa mone, ka moswana la goma
la dišela, mosadi o swanetše goba lepelaêlo.
O tla tšibisa ba gabō monna gore monna wana
a ke mone, a ke tšebe gore monna o robele-
še ka e. Ke moka ba tšwa letšolo la go monya-
kêla.

Bjale ka monna yo wa ga rlongale (Phirima
ke lebana la monyope, bjale ba tšhwa ba enwa
naê mekgope, eile ge letšatši le ya madimêlo
ke moka monna a bjêlabjêla. Mosadi a gopo-
la gore oile gae, ge a fitšha gae a hwetšā-
na gore ga gona, ke moka a robala bje-asa,
la ka moswana la dišela, mosadi a bōna bo
ese a sa mone.

Mosadi a botšū ba gabō, gore monna wana a
ke mone a ke tšebe gore oile ka e, ke moka

ba tšwa leholo la gotšama ba monyathela, baya
ba mohwetšana mamolomo, a enwa morula a se
na. Tubu, ba mitsa ba boya nae gae. Pelaya
mosadi ya wa.

Monna yo we ba ile ba molifira pudi, ba mošupa
phoššo ya goie motho o swametše go botšw bagae,
mowe ce yago, ba gae, ba sethe ba šala bafē-
la dipelo. Motho o šita le bolwetš' bjale ge
o ile wa tšhabega howa o tšatšeng. Monna a
ka 'a ba le manganga, we le a kwala ke dirile
phoššo a ntšha pudi ba e bolaya, ke a banna ba-
la ba goba ba ile go monyathu.

S 3. Monna a tšela bosinyi bja mosadi

Dilo ka moka tše we elego tša mosadi ke tše
tša monna, nšo e ngwe le engwe e we mosadi
a e dirago e botše, empe le gobatšha ka
moka diēmela ke monna wa gagwe. Goba mosadi
o lwa le mosadi wa gabo, ge ba le mabjaleng go-
ba nšeng goba diryoneng, mosadi a gobatšha yo
monywe, molato ke wa monna wa gagwe, ke tšena
a tšago.

A ke bolêlê — ka ditšhupō mabapi le yosinyu
ga mosadi, mosadi ke ngwana o dira molato
a dirêla monna wa gagwe, ke ge a bōna
goie monna wa gagwe ke modidi, a nalo

taba o tšwêla pele le godira bošuedi bja gagwe.

Maruwane, monna wa gagwe ke M'orema, rapa-go mosadi yo maruwane ke MoLiholo, monna yowe e be a na le maatla, go sena monna yo a na mokatago. Bjale moredie a bêla rapagwe, ke mosadi wa mele, wa maatla, ge monna a sena maatla o be a sa mokate, o abetšhe rapagwe.

Mosadi yowe o be a leba kudu le nywethi wa gagwe, o be a sa mone. Bjale mosadi a fo tšwêla pele le gotie basadi bu bunywe, ke mona ge ditaba dibolêlwa ke mona dikata yêna, ke mona monna wa gagwe o lefa molato.

Ke tšaki le lenywe, baile ba leletsemeng, a omama le mosadi yo mpya, ke mona mosadi yowe Maruwane a tšia Mpya, a ba a mogagolêla dikobo tšua gagwe ka mona, a mokgao-lêla le ditšwara. Mosadi a tšitwa le goetšwe la, a kwatama fase ka dikhuru. Mosadi yo monywe a motshêla dinoka tšua yagwê ka kobo ya gagwe, ka motogo gu mabu la motšhe ntwa, ke mona buya gae le motšhe wa.

Monna wa motheiwa ke Mabjale, ke moka
 a romela sebaka ga Morema gore ke bona
 mosadi waka a bolailwe, a bile a lithakotšwe
 bjale ore, o lithakotšwe ke Maruwane, mo-
 lato keny. Ke moka sebaka sa ya, sa fihla
 sa hentsha ditaba, monna a bita mosadi
 wa gagwe a mota sewe, sebaka se bolêlago.
 Mosadi a seke a ganetha, ke moka monna
 are go sebaka, sepela ditaba ke dikwile
 ke moka sebaka saloga.

Monna, are go mosadi, wa bona o dirile mo-
 lato, mosadi are, ke a bona, bjale monna are,
 go mosadi, motlo gana le maatla, a hame
 a elwa le batho, o lwa le mobu, a lema ba-
 kho ba tla mona gore motlo yola ona le
 maatla. Ga bomogale mogoro wa ribega,
ga bo mogale mogoro a o ribegwe, le hono o di-
 rile molato o mogolo, wa go lithakola motlo
 a saloya motlo.

Ke moka monna a roma sebaka sa gagwe,
 ga Mabamane, ke moka sebaka sa ya, bjale
 ba ya ba fetola sebaka ka gore ke molato,
 e kabê a seke a motlakole a fomotia,
 bjale o motlakotšwe, a bu a motlakotšwe
 le ditšwano, a bonela ke buni, sepela o

motšē re monyaka kgomo le pudi tšē pedi.
Ke moka sebaka sa Thakgoga, bare, o motšē
la seke la dikêla, ge le ka dikêla o tlakwa
re mitsā kgorong.

Sebaka sa boetsā mantšū ga Morema, ke
moka sa boêla gore ke molato, ba nyaka kgo-
mo le pudi tšē pedi. Morema a tšema pudi
tšē pedi a fa sebaka, are sepela o babo-
tšē marumu fase. Ke moka sebaka sa ya,
ba motšū gore dipudi re a dibōna bjale se-
pela o motšē re nyaka kgomo le tšatšila
ka morwana la seke la dikêla, a goma a
ya a bolêla mantšū a ise.

Monna wa ga Morema are go gola molato.
ditefa tšā tšhoka, monna a tšama a tšā di-
kōta, a seke a phakiša a bōna kgomo bja-
ke, ba ga Mabakane ba iša molato kgorong.
Tele ga gore ba o iša kgorong, bare go se-
baka sa bōna, sepela o botšē Morema re
ra re a kgorong, o seke wa makala ge o
bitšwa ke ba kgōrō. Morema are ditaba di-
akwala, ba ya kgorong bjang, nna ke suga-
ne go tšaga tšaga molato, a ba ntšwarêlê ke
sa tšama ke kōkōta dikwata. Sebaka sa bo-
etsā mantšū morago.

Ba-ga Mabakane, bare, go a Kwala bjale
taba e nyaka-gore e bolabolewe e sale e
ntwa, ya fola e ba molatša ke moka ya
tswenya. Ba lebella letšuti le we ke moka
letšuti la dikêla, ka moswana ba tšoga ba
lebelešê ke moka letšuti la dikêla ka mo-
swana ba isa taba kgorong.

Kgomo e a mogêla ditaba, ke moka ya ba-
botša gore ka tšuti la gore letle, ke Tlaba
ke buntšê Morema, ke moka. Letšuti le we
la fitšha, ke moka buya ba gaithana. Maja-
le a bolêla ka mokgwa o we mosadi wa ga-
gwe a tšilwego ka ôna. Morema ge a o
kwa gore ditaba ke tša mosadi wa gagwe a
nape a thakgoga kgorong a ya dula bonje-
la mpja.

A bitša ba gabu, a ba botša gore taba
e ke a e tšeba a ke game bjale ga gona
lentšê le nka le bolêlago. Mona ntšo a e
kgamole, ka goiale mowe ke ra polêlô e
môho a ka e bolêlago. Bare, go kaone gore
môho a seke a dira gore ba-nya ba bolabo-
le, a nape a ba thibêlê. Ke e ba bitša
monna yo mongwe wa Kgôrô, bare go yêna mo-
latšo o a thiba ga ke game golefa, ke gare ke

a lefa, bjale ke sa dikaeletšwe ke Kgomo, a
 ka dula ke tšama ke kōkōta dikwata, ka
 goriale mowe molho wa kgōzi, ke re, sepela;
 o botšhe le kgōtla, ke tšhabu go bolediša lengo
 tla ka taba e ke tšebago.

Monna a iša mantšhi a monna wa ga Mo-
 rema banneng, ke mona bare go mamundi
 wēna. o tšhōtšhe molato bjany letšhōtšeng e le
 gore monna wa ga Morema a gane molato.
 Monna a re ke bone modišaga, le gona ke ile
 ka roma sebana sika, ka motšha gore ke a
 fetu, ka molebella matšati a mabedi ka
 sene ka bōna sebana sa gagwe sa gore
 se ntibēlē.

Banna, ba butšiša Morema, a dumēla gore
 ke ile ka fetola sebana sa bōna, bare go
 yēna, mowe ke phōšō, o be o swanetšhe go
 romela sa gago sebana, ka banna la phōšō
 e we re gonyama rudi, bjale o gome o
 lefēla mamundi molato wa gago, ka gae
 ka gobane molato a o gane wa o dumē-
 la.

Monna a ntšha rudi, a fa kgōrō, ke mo-
 ka ba goma, baya ba lefēlana molato o we ka
 gae. ke mona mamundi a tšhuba Kgomo a

Ntsha le tshatsho le letsoho a -wala a isa
mosate go begu gore molato o la o fedile, ke
moka serope a fa Mosemu, mogule wa galafinwa
ka moswana o tsogete o boeletse. Ke moka molato
wa fela.

Basudi ba monna, Mookgati o ile a tswa le Ma-
pholo, ngwana wa Mookgati a tsa wa Mapho-
lo, ele gore ga ba lekane, ngwana wa Mapholo
ke yo monyana, bjale ge a se, gongwana o reny
o tsa ngwana yo o mona ele yo monyana, a
o tsebe gore ke ngwaneno. Mookgati a tshoma
goroga Mapholo, ke moka ba homola ba rogana
ba le bjale ba sale ya e, e ~~sa~~ buta la
go faga tsa goja.

Tabu e we ya bona e ru e fete, ka morago
ga dijō, ba-nyobukana ka lapeny la mosadi yo mo-
nywe, gona le bjalewa, ke moka ba nwa bjalewa.
Ke moka ba tshoma go tseba magane ka tabu
e we. Mookgati, a tshoma marogudape
yola le yena a sete a kgotella a tshoma
gorogana le yena. Mookgati a tshankogou
a ya a seta yola ka letswete, ke moka
ntwa ya tshomega.

Monna wa bona o gona, bjale monna wa
basadi ge basadi ba gagwe ba elwa a wa-

nêla go ba la mola, o tla swana o fe mosadi
 ka gobane mosadi yo a yo moswarago, ke moka
 mosadi o tla e be ba ntshikile le monna wa
 gagwe. Monna a ntsha matlho a lebella,
 ke moka ba-nna ba bagoba ba le gona balamo-
 la ntwa.

Mapholo o gobatitse Mankati, o moripile be-
 be ka mênô. O mogobatitse a le bjale e le-
 gore golêba golebile Mankati, bjale molaô a
 o dumele gore madi a fallê. Monna a
 ntsha kgomo a lefa molato, ka gobane Mapho-
 lo o diretsê monna wa gagwe molato ke
 moka molato wa fêla.

Mosadi wa goleba, ge a na le dingomo tša ba-
 rediê, monna o swanetsê go fo ntsha dingomi
 tša baredi ba gagwe a lefa ka tšona o tla
 bôna mosadi a latlha goleba. Go bjale ka
 ge a na lebella monna wa gagwe, ke moka
 monna a tlaa pelo a motia. Ke moka bare
 monna o na le molato, a ntshê kgomo emwe
 ya mosadi wa gagwe a lefa ka gona, o tla
 bôna a e kwa molaô.

Mahodu, ke mosadi wa Mabakane, bjale
 Mabakane a tšea mosadi wa bobedi bare
 ke setepe, bjale Mahodu a elwa lehuja

thāthi le lenqwe le le lenqwe ge a nwele bjwa
lwa, ke moka a rogē monna wa gagwe ga
mōgō le mosadi. Bjale ka ge motho a bittwa
a sena ngwatto, a thōma ka godula ka
ngwatonny wa mosadi wa pele a ethutha
thā bogadi a le mowe, ka lebaka lewe monna
a be a ripa diphatē thā mosadi gore a mo
agêlê wa gagē ngwatto.

Monna le mosadi ba ile baba ditlaisegong
ka baka la maroga a mosadi wa pele, thā
thi le lenqwe ba thaba ba thame ba sūtē-
lwa. Monna ka thāthi le lenqwe a kwata
a thā mosadi, ke moka ditaba thā thena
ga batwadi. Batwadi ba mosadi bare go
mokgonyana o swinethē golefa, mokgonyana
a gana.

Batwadi ba isū ditaba kgorong, kgoro ya
a mogêla ditaba. Lethāthi la ka thholo la
fiitha, bjale Mahodu a bolêla gore ke fa-
pana le monna waka, o agile dintlo bja-
le ke dibotile, ke dintlo thāka, lehono. Ke
mothā gore a gêlê mosadi wa gagwe thā
gagwe a kwe, kere go yēna basadi a ba
phatlhaganêle ngwatto, bjale monna wa
ntia

Monna aye, dikgoši, mosadi o le botšha tša.
 Tlhaa lešeto, nna ke phela motšhabong,
 mosadi a nwa bjawa, ke moka molaō re
 a raga, ra tšhaba ra tšama re šutelwa.
 Ngwako o we moswa o we, ke oayilego ke
 ngwako wa mosadi yo moswa yo, yēna ona le
 mengwako e meraro. Mosadi aye ngwako o we
 o botile ke nna.

Ditaba ka moka diakwala, monna o dirile
 phōō wa tša mosadi, ke nnete mangwako
 ka moka ke a gagwe, wēna nkabe o agelē
 mosadi yo wa gago ka leina la gagwe. Le-
 fa molaō ka kgomo, monna a ntšha kgomo
 ya morediē, mosadi aye a setgomo ya gagwe
 ke kgomo ya moredi waka. Banna base mo-
 sadi ana kgomo ditgomo ke tšā monna, a o
 tšwa le ditgomo ga geno.

Monna a ya a gapa kgomo ke moka ba
 fillha ba e Tlhaba Kgorong ya mošate, mo-
 lato wa fēla. Monna a ya gae le basa-
 di ba gagwe, ba rwele dina tšā golefa mos-
 adi. Mosadi e ka ba napile ba motšhela
 kebaka.

A re gofillha gae, a ntšha ditwana
 tšā mosadi wala moswa a dibe a kgakala.

Mosadi yola moswa, are gomonna lehono ke a tloga ke-ya-gagwe, bjale mosadi yola mogolo a tšwa ka nqwakong, a fitšha a kgarametšā yola monny monyana are go yēna tšwa ka mo lapeny lanna lo-ba-le-bolabola ka kowa mokgobeng. Mosadi yo monyana le yēna a mokgarametšā, ke moka ntwā ya thōmēga.

Yo mogolo ke yo mogolo, ke moka a tšā yo monyana a ba a moloma molomo a tloga le se-tšiba. Yo monyana a tšhabēla ya bagabo, ke moka bagabo ba dira molato, bare molato o tšhane ke kgomo le pudi, ngwana wa rena a bēlēga ele segōlē. Monna a ntšha kgomo le pudi tšā manyato a baredi ba Mahodu, molato wa fēla. Monna a aga ngwakō wa mosadi bošego le mosegare wa fēla, ntwā ya fēla magareng. gabōna, mosadi o bone gore dikgomo tšā baredi ba gagwe diafēla ka legano. Barwa ba gagwe ba ka tšā go-gotšea basadi.

Bohodu bja mosadi bolifiwa ke monna wa gagwe, mosadi ke mpa, ena le mony wa yōna, ge e dira molato e dirēla mony wa yōna. Mphōlōdi ke mosadi wa

Maile, mosadi yo we, nywaga o mongwe le o mongwe, e be ba fo diula ba moiwana ka molihakeny a utswa mabêlê a batho, ke moka monna a lefa nwa o mongwe le o mongwe. Monna e be ba molifisâ ka dingomo. Dingomo tšü gonyala moedi wa gagwe wa pele tša fêla.

Monna a lihakana lihogô ka bana lame-lato ya mosadi wa gagwe, a bôna gore gagona ka mongwa o mongwe o we a ka dirago ka ôna, mosadi ke mija ya gagwe, melato ka moka e tla lihogony ya gagwe, ~~ke moka monna~~ a ya makhweny, ke moka a nwa a kgodile. Mosadi a no šala a tšwêla pele le gouthwa, bjale melato ya fokobakane e litile monna.

Monna gore tšatri le a boyago bamotšê melato ya mosadi wa gagwe. Monna a seke a boya lekhono a ba tšebe mowe lebitla la monna le nego gôna. Melato ya mosadi ya bôla kabaka la go sebona le ga monna wa gagwe. Molatš a o dume le gore ge mogatšâ monna a ile a diru molato, ke moka ba šale ba bile lešaka mongwa wa mosadi a se gôna.

Bo mamundi ba bōna — gore ga gohole.
 — selo. Ba sinya mašemo a bōna ke
 moka, mosadi a ya a utwa a swara ke
 setwapa a bolawa ke sōna. Sephemō
 sa monna setlugile, eleyo monna wa gagwe le-
 hono, mosadi ohwile kabatta la monwana, monwana
 o a bolaya.

Gobjale ka ge mosadi a loya, a direle ba-
 twadi molato, o dirēla monna wa gagwe
 ge batwadi ba ntšha ditšyomo ba diotekella
 motšyonyana, motšyonyana a seke a gopola gore
 ba ga matšyolo wa gagwe ba mofetšē-ruri
 a owa, o swanetšē gore go dibōna a fenna
 tšyolo wa gagwe.

Bjale ka mosadi yo Manku, a tšere ke
 ba ga Matšhabe, yēna ke nywana Mohlha-
 be. Bjale yēna a seboloi, ke matšepela,
 ka gobane mosadi o be a sa e tšhiketšhē
 golwa le mosadi yo we wa ga Pōpela, e
 be ba nwele bjatwa, bjale mosadi yo we Ma-
 tšwane a nyana go wēla mollō, bjale Ma-
 nku — a se o wa morphaya, ke moka Ma-
 tšwane a wēla fase, a robēga letšōgō,
 ke moka a babja a bu utwa ka lona leba-
 ka le we.

Molato ke le sepa ba o ba. Ha Kgopwane mosadi oile ke a mothusa. Nyanthe o dira molato. Bo thangwa bo a ja, nka be ke lesetho. Dilo tse kamoka ga disa thusa selo, ke molato. Ba gapopela ba tiegetha molato go Mathaba, a ntsha dingomo tse ditselelago, a thuelwa ke dingomo tse nne, ke moka ba ga matyolo wa gagwe ba mothusa. Ha dingomo tse nne. Ba lefa molato wa fela o zula mowe.

Kgopolo ya Mathaba o gopotse gore ka goba ke molato o dirile ke moredi wa bona, ba ga matyolo wa gagwe ba ka sesa monyaka selo. Moredi wa mosadi yowe a nyalwa, ke moka, a nohomola, matyolo wa gagwe a dira bjawa, a twala a isa ga mokonyana go buthisa dingomo tsa gagwe.

Mokonyana ga o kwa tabu e we, a thoma go matlala, are dingomo ba ga matyolo e be ba thusa moredi wa bona, ka gobane ke yena a dirilego molato. Matyolo wa gagwe are, nka seke ka gofu dingomo le motho. Monna a thoma go phetla gona, bjale ba leloko la bo monna, bare, matyolo wa gagwe ba kwala mosadi ke mpja ya gagwe, monna a

ntšha ditšgomo a fa ba ga makgolo wa gagwe
ka ntle legoya Kgorong.

Ga gona selo se mosadi a ka diago sa gosi-
nya gwa sene gwa lefa monna, monna wa mo-
sadi yowe o swanetše go lefa, batwadi ba mo-
sadi a ba tšene, e be ba lefela moredi wa bō-
na ga sale ka fuse ga diatla tšū bōna. Goba
mosadi o loya mōho yo mongwe ditšola tšuya
tšū motia, molato, ke wa monna wa gagwe
o lefella mosadi wagwe.

Batwadi ba mosadi ke molaō, o ba bega fēla
bosinyi bja moredi wa bōna. E šita monna wa
basadi, mosadi yo mongwe a loya mogadikane,
molato wa moloj, o swanetše go swala ke mo-
nna wa gagwe. A ka sene a gafela batwadi
ba mosadi, ge mosadi a dirile tšē dibotše,
ntša ure, ke dilo tšū gagwe, ke Therešo, ke
dilo tšū gagwe, ka gobane ke mosadi wa ga-
gwe, o dietše monna wagwe.

54. Kōtlō ya monna go mosadi.

Monna o na le maatla a go laola mosadi
le kōtlō ya go ōtla mosadi, ge a sakwe
sewe monna wa gagwe a sebolēlago.
Medirong ya mosadi e mebe, mesepeleng
ya gagwe, go se thebe letšatšhi ge le di-

kêla. Jo se lkhōkōmētē ge a boledišana le
ba bugulo, goba ga sintē se-lo sa yo mongwe
a bolediša hā goubêla.

Mosadi yo Matlala; o tšere ke monna.
wa ga tselane, bjale papago tselane a hwa, ba-
tšo ba a tša maemong, bjale batšo ge baile
maemong ke molaō, wa gore ba šekêlê ba
šekella le morwa wa gagwe, gore motše o tšo-
na ke mong, wa oña, bjale lehong, o tša rwala
boima.

Monna yo we papago tselane o hwile a be a
na le basadi ba batšedi, bjale mosadi yo mongwe
a sena ngwana, yo mongwe mosadi ona le ba-
na, bjale Matlale ona le ngwana ka o tše,
a êma gobêlêga. Bjale gwa fišha monna yo
mongwe wa ga Mongale a tšilo êmêla tselane,
a fišha a ba a šekella morwa motšha ka
bakeny la motše wa motšha, bjale mosadi a se
yo Mongale, a dina taba diwanetšê go e
pônêlu.

Pšlêlô e we e ile ya tšhaba Mongale a
naru a tšhanyoga a tšoga, le monna wa
yagwe lentšha le we le ile la motšhaba
Bjale ge moemedi a tšugile, monna a šala
a omanya mosadi, go e taba ya goubêla-

batšo ga ebohe.

Mosudi a ka o tene ke letšwa, ure go monna wa gagwe, le wêna a ke gore tšelle, o kuthōma wa ya mowe basading ba gago. Kgopolo ya mosudi, e gopolêla monna gore ke moka le bōna ke basadi bu gagwe le hono, o lwa le hufa monna a sešu a ê, ka mengwakoony ya basadi. Monna a tšala ke pelo a tšia, mosudi, mosudi a kwa mmele a tšhabêla go batšwadi bu gagwe.

Ge batšwadi bu nyakisšā ditaba, ba hwetšana gore moredi wa bōna, ke kgwaedi, ke moka ba kgala moredi wa bōna, taba e we a se taba ya go bolêla ke motho wa mathō le ditšabe, o a ubêlana, basadi a badio bo laya monna wa bōna, ba diêla gore ba tlilo go a moga monna wa gago uowa. Ke morwa wa gagwe ge a ile a dula na bo ana molato ke basadi bu papage. Mosudi a ka a lifiwa, ka gobane monna o be a moruta gore a seke a foêlêla batšo.

Bošuedi, bošuedi monna a ka fo ômanya mosudi wa gagwe fêla, a seke a molia, a molia, mosudi a tšhabêla gagabo, monna o na le molato. A molosetše, bagwêra bagage.

bātla. mōsega, fēla ka molomo gōna a mōē
manye. Bōāedi a bōate ke mōho, ge ana le
yo mōngwe mōadi a mōlogēlē a ē, a dulē
ka mōading wa sēhaka.

Bātho bā lebale gōe monna a dio mōlogē.
la o t̄haba. bōāedi bja mōadi, ke mōka ba
bolēlē gōe ke m̄moyadiwe. Pele gōna e be
ba mōera ka gōe ke lēāedi, bātho ba
šišingwa le gōja dijō t̄hā gagwe, ka bāka
la bōāedi bja gagwe. Bā ban̄wē bōna bātla
no fēla ba bolēla gōe monna, a di mōlesat̄u
ke bāka la bōāedi.

Mōadi yo Manyanē, monna wa gagwe ka
Manguse, bja le mōadi o ītē bobodu le
bōāedi dip̄hathagane. Ka ngwākong gōwa-
na le ka-ntle, gō fiyōt̄ala mat̄huni, bane
ba gagwe ka mōka ba foba le dīt̄hila gāmōgō
le yēna m̄mago bōna, mebele ya bōna
ē na le mat̄gukgāt̄era, mo o d̄ut̄i wa ba-
tagana naē, ya ba phefō e t̄la kāt̄heko
gagago ōt̄u kwa a na le lefēt̄la, dībana
ga dīt̄hats̄wiwi.

Ge a solet̄e buis̄wa bjo bōwa, o hwets̄a-
na, m̄yōgō a bja mabana le mats̄ba, ge
mōho a īja o dīoja a le bot̄e dilo kāngke

O seke wa ja o lebella mogopo o ka sele-
kwa wa Tlhakā. go bjalo ka bjatwa bja
gagwe batho ba bantši a ba nyake gobo-
nwa, ba we ba ilego ba bonwa ka moswama
ba tšoga ba seka.

Mosadi yowe o kgona go dira bjatwa kudu,
dioba ke lešaeledi le ge dijō tša gagwe
dilebore a ditšhabiši, ebile a diweši pelo. Mo-
nna a leka ka maatla gobotšā mosadi wa
gagwe gore o swanetšē go Tlhōkōmēla la-
pa la gago gamōgō le ngwatto go swana le
basadi ba bangwe. Mosadi a šita lege nonna
a motšā, ka ngwattong go nkgā mereto ya
bana le mafupoga a ngwana wa nobōna a
bonala le gagong.

Monna a tšia mosadi wa gagwe a molaya
taba ya mohuta o, empa a tšala bjoeng,
mosadi a tšwēla pele, monna a goma a mo-
tia, mosadi a kwa gore dia baba, a tšhabē-
la gagabo. Batswadi ba nyaka go heba mola-
to wa mosedi wa bōna, bjale monna a bo-
lēla bošaeledi bja mosadi gamōgō le ditšhila
tša gagwe, batswadi ba mosadi bare mogwē
wa botšhwene o ja se tšhwene e se jago, ge
o bone ba ba senago ditšhila, nkabe wa sebole-
ē ngwana wa sena.

Lehono o bone ba ba botše, o nyaka gobola-
ya ngwana wa sena, motlogētē, o ē gaba

we ba bothe bawe. Monna o swamehō golefa
ngwana wa rena, monna a ha a kwisša,
are, ke lena le reyo a dirē bošuedi, Korieng
le bōna ngwana wa moradi wa lena o Kurego
robala ditšolobe, bare tšewe ha monna re a di-
kwa lešuedi a ba bolae. Monna a guma golefa
moradi wa gage.

Bathwadi ba moradi ba isa ditaba mošate,
b'ale ba mošate ba a mogela mlato, habea
letšuti le we ba swamehō go kopana ku lona
letšuti la filha la gore ba go kopana, ke
monna ba kopana Korieng, ya Musūmu le b'ale
la ha tšholo la filha.

Mohentšhi wa ditaba le Kgatleng ke monna a
ēma a swara banna melomo are, eke re
Kuneng ditšebē le melomo, b'ale re tšena mola-
tong, banna bare tšuu. Monna a tšentšha dita-
ba, a b'ale bathwadi wa moradi gore yolumo-
Kgonzana wa gage šo, b'ale mokgonzana o bitša
ke matšolo wa gage. Monna are, ke a kwa nony-
na gollā e C Tšhoš'ayo.

Matšolo wa gage, a ēma, are, morena le-
kgotla la ba bina tlou, nna gageona taba e nna
le b'ale go fēla ke ēmela go tšhalōša ka matšoa
o ke tšileyo ka o nna mokgonzana. Ke bonengwa-
na wuthe a e tšwa a ha, b'ale ge ke matš-
ša gore motšoto ke ny, se o tšile ke monna b'ale ke
ile monna a lefē o agana. O motšua fēla ge

moradi wa gagwe e ke lesadi a bile ana le ditshila, thobela kemona ke feditse.

Mosadi a ema, ke moka ka matibela, bane a nobolabola a duti, a thoma gobole, hi bina tlongna a ke hwele seta monna o e ke nna lesadi le gona ga ke tshape, oile a ntia ka dula ka seke kaya gogwe, biale lehofo ke la bobedi, ke ge ke bona gore a naba a mpolaya ke tshiba, kemona.

Monna a ema, thobela bu bina tlong, ke nnete moradi ke matile, ka baka la bobedi, ka nwanonye le mkgobonye gofo swana, Dikgana tsa gosaletla tsa goja ga ditshatshatwiwi, biale ka leka ka maatla gobotla moradi wa ke gore a tshokomela, gore a dire mesomo ya lapa biale ka basati ba banyose, a nne biale nna ke ge ke nsweta ke motia, m. r. n. n.

Mmula ditaba a ema a gafela banna ditaba, ke moka a dula fase. Banna bu bolela gore monna ana le phiso o be a sa swanela gotia moradi wa gagwe, moradi ge e le lesadi ke lesadi lagago, biale a wa swanela gore o bolae motho ka baka la bobedi. Ge e le mabapi le bobole gumogole le ditshila, a wa swanela go bolaya moradi ka tuba ya mohuta owe batho bu na seke bu sega wena, batla sega moradi. Monna lekgotla ke go bona molato, o swanetse golefa.

Monna a Ithakogae a ya bonyela mpha kemo-
ku a noma, moko yowe monywe gore sepela
o bu bobe ke dikwile ke se tuma ke tse diko-
ta. Sebama oaya se bolola mantu a we, kopyo-
zla luse sepela o moko dikwile ke tse mo a bo-
la-bole ke minkolo wa ganye, mthweng gagona
gotia nate, ke tate la gore se monyathu kumo
lepu di, pu di ke kofu la go tshatse mthoya
moadi. Monna a lefa molato ka kumo lepu di, ke
mika kumo ya bolawa keng, molato wa fela,
monna a tloga mthweng.

Monna a se go fitha gae, ke leuadi la gagwe a
moko gore o ke o bone, moadi a se go monna
sepela ga buwe ekego dikwile. Monna a isa pelo
fase, a se, mogolo-golo yo monywe oile a tuma
seema, se se tshatse se muni ke go tloga. Mo-
nna a kotha mthologadi wa ganye aya a
dula nae, moadi a tala le tse la gagwe, kemo-
ka monna a nape a tshatse moadi ke grialo
mowe ke ge nywato o tshatse e se gore moadi
a dire bialwa a bone ba-nna ba bangwe ba
mogole.

Monna a ya a tshatse ke sehuba se sego, biale
mthologadi a bone gore biale mogwera o binela
go fofa, a se go monna tloga mogwe gaka o e
moadi wa gago. Mthweng ge monna a tshatse-
bile, moadi o se a se mogwera, biale kono ditse
ba dieme ka go tse o a tshatse.

Monna a reke a tloga, bjale mosadi a bōna gore monna ntlà hšela mo, ka moswana katla kaha ke swere bš maršēte a matšabo. A biššā bunna ba lešho la bogadi bja gagwe, are, motho šo, o a bšša, bjale ne mššā gwe ašogō a ē, gwe gagwe, mššo o bšša a dutššā lapereng la gagwe, a ška ne mosadi wa gagwe, una ke ile ka ška wššā monna lešho nka reke kaššona go ška monna wa mosadi go monšwe. Bunna baile ka mššā ka mššā mššā wššā.

Bolweššā bja sehuba re segolo, ga bja lōka bja goššā, o noba o tšeba gwe ke lehu lagago. Mosadi wa gagwe a ška monna wa gagwe, bošego le mošegare a sa robule, ka ngwathong a tššela molore wa ditšomo gwe ge a goššōla a tšwē le gōna. Ge a eya ka ntle a kaššōla, mafetō ke mššā dibi bš gagwe a dššā ka ngwathong, mosadi a tšenz mššomong o mogolo wa goššōla monna wa gagwe. Monna a bea a tšā unša matššong a mosadi wa gagwe.

Go nyefola mosadi wa gagwe ke phošō, golu ya gōššā ke molaō, ge o ile wa motšā bššadi bare lefa, o reke wa gana goššā lefa, o bššē matššolo wa gagwe, gwe mosadi go re fapuna ka mššwa o, bjale bšša matššolo wa gagwe ba tšā go tššā. Bjale ba ššile monna gwe motho go monšwe ke go monšwe ona leššhila. Mosadi a ka a bolššā gwe monna wa gagwe ona leššhila.

oile u ngohllelu go ôka monna wa gagwe. Godula
kgorony ka banna la bobôdu fja mosadi, le bošadi le
tšhila le mosadi wa gago go aile. Monna o swa-
netšhe gofodwa le mosadi wa gagwe, ka molomo, eseng
gotia. Monna oile u nwe u dira di tšhila tšhila fi-
tšhila tšhila mosadi, mosadi u ngohlle tšhila e se ya mo-
nna wa gagwe.

Bobôdu, ge mosadi etc sebedu, a isetsa mabêlê
u loba tšhemang, mwe monna o swanetšhe go
motia, ha ya magolo wa gagwe ba tšhila eina na e,
le ge u se fagole bana tšhila goja. le bôna ba na
seke ba lifiša motšhanya ba swanetšhe go sola
ngwana wa bôna, wa bôna ba molifiša monna
oile gotia mosadi, mosadi u tšhila madi mowe ke
molato. Kudu motho go magolo u laivi ka go tšhila,
o laiva ka molomo ge a sekwe, monna o swa-
netšhe gob tšhila batwadi batwadi ke bôna bawe
ba tšhila molaya.

Godikêlwa ga mosadi ke letšhila nageeng, ke
tuba e nwe ya phošô, tuba ya mokutšhile
e bjale ka go sefajêlê bana tšhila goja le go lese-
tšhila mabêlê u lóbêla matšhukung. Monna o swa-
netšhe gotia mosadi wa gagwe, mosadi ge letšhila-
tšhila le u madikêlô o swanetšhe go gopola go gagwe
go gobêlê bana mollo. Ke le banna le wemo-
radi a se swanêlê go gôrôya bôšego, mo-
nna a ka motia, fêla ge u sekwa u ntšhila madi una
molato.

Go se tshōhōmēlē ga mosadi; ke gore mosadi o swa-
 nethē gore ge a tšea seto sa mōtho yo monywe
 a kgopelē, a seke a fō tšea kantle le kgopelō,
 ka gobane, ka mōswane o tšea tšea ke mōne seto
 se we sa ya. sa tšingēya, biale ka gōmole mo we
 ywaba dipuapuni, ke gobane mony wa seto o tšea
 re ke molato, le yōne seto se we ga se tšea, ka
 gobane mōta e ke ele seto tšea o ke a swane-
 thē go tšingēla. Monna o ne le molatō wago o-
 mōnya mosadi wa gagwe.

Mo we Tabeng e we ya gore mosadi a tšea dilo
 tšea batho kantle le kgopelō, biale monna wa gagwe
 a mōtšā biale mosadi a seke a tshōhōmēla a tšwēla
 pele le godira ka mōkōwa o we, monna o swane-
 thē gōtia mosadi, ka gobane mosadi o dirēla mo-
 nna wa gagwe molato. Gōbule ka gore mosadi a bitšā
 batho ka maina a e seny a bōne, tšea e we ke
 gōlēbe monna o swanethē go nyelana mosadi wa
 gagwe.

Monna a swanēla gōtšela mosadi wa monna yo
 monywe, ka gobane a se mosadi wa gagwe, ke
 monna fēla a laolayo mosadi wa gagwe. E tšea
 le ge ele mosadi wa mōtšā wa gagwe gōtšea wa
 mōzolo wa gagwe, gōtšea mosadi wa papago, mōtšā
 a o dumete gore a busiše ke yo monywe ka-
 ntle le monna wa gagwe.

Papago bona le yēna a ka seke a kgona go-
 laola betši; fēla o kgona go balaya ge monna

a ile a fapana ke mosadi wa gagwe, ke gona yo monqwe wa bona a ile a hega. Ge e le mahapi le golaya ga papago monna, o laya ngwetzi wa gagwe ka gobune, ga gona mōho yo a ka yopolelago mokyalabje yo we mo yopolo o tšete ka gobane ke bana bagagwe.

Kubedi, ge monna a ka ubela ke mosadi wa monna yo monqwe, monna a swanela gore a moroge, o swanetše go mōlogela a le bjale. Le ge mosadi a ka mokgilla ka letswete, monna ana molaō wa gore a mōiē. Mosadi wa monna yo monqwe a tšwi, o tšwa ke monqwa gagwe. E šita le yēna kgaitšedi ya mosadi a swanela go tšwa kgaitšedi ya gagwe, ge a tšete a ile bogadi a mōiē ka phōšō, monna o na le maalla a go molifiša.

Teraka Mohlabe, o ile a roga ke mosadi wa Perere Morei, bjale monna a tšala ke pelo, a mōiē. Mmago Teraka ke ngwana Morei biale, ge a lebeleletše mosadi yo we wa Perere barego ke Matsere ke manguolo wa gagwe, Perere ke malome wa gagwe. Bjale a tšwa mosadi gona, o tšwa mosadi ya Moeng. Matsere a roga Teraka ka manguolo o wa monna a golalago ke pelo a mōiē. Monna yo we wa ga Mohlabe o ile a tšwa kgomo ka bana la yotšwa mosadi wa monna yo monqwe.

A bu molifisa ka lehufa la gore a tšea mosadi go bōna, a-owa ke molaō. Molaō ge mosadi wa monna yo monwe a ile a goubela o swanetšē go botšwa monna wa gagwe, monna ke yēne a swanetšēgo go sola mosadi wa gagwe, ye mosadi a na tšwela pete le goubela batho, monna a swanetšē go tšea mosadi wa gagwe, a molaoya gore gōtšhe batho ke phōšō.

Mamaba, ke mosadi wa serite Makikōrōpō, monna wa gagwe, o be a bu mōthomo, a mōthoma ke mokae mosadi o tšea, monna. Ka priule mowe mosadi a e phetšhē oka pōō. A ubela monna yo monwe wa ga Mōrei bare ke Abinētē, bjale monna a homola a tšoya a ya a botšwa, monna wa gagwe, monna wa gagwe, are wa mōna kbauli le la mōthoyony yaka, ke pyatlile ke yēne mosadi go, are batšwadi ba gagwe ba tšefe, bjale tšanna ba ēma le batšwadi ba mosadi, are ke lumile ke mōna yaka, ya gona mōkato, bjale mosadi o dia ke mōkato o yēne a tšwaga eseny mōyotatago nna.

A e sule mosadi, mosadi ke nne, bo tšwadi bō ke tšwadi bō ke mōswanetšwa tšwadi ke mōthō a tšē. Mosadi ya bu o swala pitšwa o ya nokeny, bjale monna are ga monna wa ya Mōrei, ge a na tšoya a botšwa, o mōthō

fêla wa seho wa monthha madi; he lla bona.
moatlanyago a beya gona. Ke mōna monna wa
ga Morei a lloga.

Matlhatlhi a sehu a ya kae, mosadi yowe a ga-
tlhama le monna yola wa ga Morei bjalweng.
Aowa bu nwa bjalwa, ka motlamo-nyana hemoka
mosadi a thōma go tlhabêla monna diēma, motla
senyalo a tlhoke gobōletša, ke batho ba we bama
mosadi gore o nyaka go mubêla gape, hemoka
a ka bu itše sua, mosadi a thōma gore ma-
lōbu ke bona setla kowa gae gaka, meke
molefê, nka seke ka lefa mpya ya monōtla,
monna aie o kwa ga kitheng mosadi, mosadi
a napa a rogana ka motlwa o šoto a ba
tamêla monna.

Monna aie, gobatho a le a mōna mosadi, ya ke
na le malato wa gawwe a mptše ke molefê-
lê, maloba o ile a nthoga biale lehošo o a boe-
letša, bae go monna mohomolêlê o kwa ditlha-
u o nyaka gore o motie, ka mowana o
thoge o lefa. Monna aie, ke tenywe go na-
one ba tla fontifisū. Monna a fore kpara
ke kesere, a mōhōma ka lōna a motie mma-
go.

Mosadi a leka ka mualta gore onyane gore
a swarê monna ka diatla, monna a fêla
a tharoga, a fêla a motie ka lepara mo-
sadi a kwa gore diababa a thneta aila.

a libile gae, o be a sa mōtia nyana, o mōteile mowe, mosadi ka moswana a thogago ušitā. ke godula ka marago, monna a fēla a seyāla Kobony. Mosadi a botšā monna wa gagwe gwe Abinēre o mpolaitle, monna are a fa uwa mōlē-bēla, mosadi a šita go a raba monna wa gago, are, ke o mpolaitle, go o sa nyane ditšebu tšū-ka mpothē.

Monna are ditšebu tšū gago ke dinyakile o sale gageno, fiale le hono nka sete ka nyaku ditšebu tšū gago bjany, ke bile ke dutšū nago. Mosadi are ke malutšo, go o sa modiri malutšo o mpothē go nke ke monna waka kodula nā, monna are, malobe ke ile ka mōna mo, are o mambetšē fiale o ke o potšē gore taba nyolo le hukung. Ke a go bōna monna are a onyake ditšebu tšūka, nka be o mputšise tšūki lela, nna e be ka tlu go-butšise bjany, ke be ke bōna le pelle e tšētšē, mmele wa babu, ke tšhabile gore o be o ka tšū wa ntia.

Mosadi a tloga a ya a botšā batšwadi bu gagwe taba e, batšwadi bare go mosadi wa bōna, rena a rena tšela ya go tšena mo tubano ya mohuta o, wēna re nyana go tšena go o tšile ke monna wa gago. Je o tšile ke monna o šele, ke monna wa gago go wa wa-nehayo gobōna taba e we. Mosadi a goma a bōla gae, are, go monna wa gagwe bjale many

ka taba e.

Monna are, o akwa magatšuku, ga senna mosadi
ke nna monna, bjale ke nyaka molato o we monna
a gohietšego ona bjale e onyane go mpošā bjale
nna ke a šitwa go tšena tabeng ke sa tšete tšela
ya taba. Mosadi are go monna wa gagwe wa
mpōna ke moka ke swere tšela ke a kgorong, mo
nna are, mowe nna šitwa gore ke go tšibēlē go
tšebu wēna. Mosadi o be a nyaka go kua lentšha
la monna wa gagwe mabipi le goya kgorong, bjale
a kua ga botšhe gore, monna o magafile gore u e kgor-
rong.

Ditaba tša mosadi tša šita die tša mowe.
Mosadi a ka a ya kgorong ka bakka la gore mo-
laō a o dumele gore mosadi u iše ditaba
kgorong ele gore o na le monna wa gagwe. Bo-
kaone ke molthōlogadi le yēna ga ba modumelle
o swanetše go botšā yo mongwe wa leloko la
bomohu, ba tšaba gore busadi ba hanyatšā
banna ba bōna le bōna ba tšhōlogadi bu hanyatšā
tša ba bogudi. Taba e nwe busadi ba kua
le ditaba tša mabufe.

Mosadi yo Matlhayeny, ke mosadi wa muro-
ga kudu, ditšomo tše tšena tšhemony gagagwe,
mony wa ditšomo a le bōna, ke motša ye a e
tšwa gonwa bjalewa o roya mony wa ditšomo.
O tšebe mony wa ditšomo o rapetše o moswer
empa o tšwela pele le maroya. Bagolo-golo

bare mamundi a šalwe n̄hago le gōna tuba ya bobedi maroga ga lifiwi, ge motho aile a goroga le wēna morogēbō, o sethe wa motia wa motia o molato.

Dikgomo tša Mpe tša ja mabēlē a matlhayang, bjale mokgalabje yo we wa ga šai a rupēla, molato, a morwarēla. tšatš: le lenywe le lenywe ge a e tšwa bjilweny kemoka o roga šai ke mokywa o a ku nyonago. Ka morwana ga a tšoga a mutšišū, mosadi o tšōme yo roganu gape ore wa nterēla, o bōna yaditšyomo tša yago difeditšē mabēlē ahu.

Mosadi yo we ebe ele matlhōlogadi, kemoka šai a motia, ka mokywa o a ku nyonago ka gobune o a tšeba gore ka morwana o tša tšoga a mok fa. Ka morwana ba ga Pōpēla ba romēla sebaka ga šai gore o boluile motho warena, šai ure, ee kenna yo we ke mokšileyo, bare o tšebe o molato, šai ure, nna gake molato, ge ke mtefa le yēna o swanetšē yon-tefa maroga.

Ba ga Pōpēla bare, maroga ga lifiwi wēna o swanetšē gotefa gotšū, le gōna tuba ya bobedi o tšebe gore ga se mosadi wa gago le gule matlhōlogadi ga se matlhōlogadi wa lelōko la geno. Monna are dlo ka moka ke a ditšeba gac mosadi wa monna yo monywe a tšewi ke gore maro ga gana tuba bjale ke lae mosadi wa lena gore

ge diruiwa diite tša morinyehā, o swanetšeg
 lifiša molho goena le gore aithwē a roga mo-
 tšo. Ke mōleile ka bakka la maroga, bjale go tloga
 lehono ke a molefa bjale keile ka motia, a
 utšha kgomo a lefa mosadi, molato wa fēla.
 Kgantše mokyalabje yowe wa ga suai omolaile
 mosadi a se sa rojana, ge dikgomo di moinyehitšē
 o botšū mony wa dikgomo ka molaō.

Mpholwane le yēna ke mosadi wa maroga a go
 silikišā, ge aile are o roga molho, molho o be-
 na ka nokeng a ya a tšhupz. Ka tšiti le kgwe
 mosadi a roga tšobola Masūmu, ke motšha a morwa-
 ra, a motšha ka motšha o a ka kgonago kaōna.
Mpholwane ke mosadi wa ga Mabakane, bjale
 baga Mabakane are Masūmu a lefē, Masūmu
 a gona golefa molato.

Baga Mabakane ba iša molato kgorong bjale
 kgōrō ya bea letšiti la yōna, ba bitšā Masū-
 mu. Baga baga tšhane ka lōna letšiti lewe,
 ditaba tšā tšena bāneng. Mosadi a ka a se-
 ka gore a ka moroga, a dumēla gore ke morugile.
Masūmu a bolēla gore ke motšhetšē yōna taba
 e we. Banna bue go Masūmu a mosadi o go-
 rugile gunkze, monna are ke gantšī, bjale hare
 go yēna, morogē gantšī le wēna, a moroga ga-
 ntšī.

Bjale o kgodile, maroga a lefane bjale se tšē-
 na molatong wa gotia. Monna o swanetšeg

lefu molato wa gotia, monna a re, golukile, ke
 tsibile gore ke lile lefa. Bjale pele ga gore ke lefê
 ke nyama go tseba gore bjale moadi wa molho ga go
 roge o swanetše gore mang ke yena, ka gobane
 wa rojana na e o molato, wa motia o mlato.
 Bare, go yena ge a go roge o mollogêle u ku
 seke a nyola, bjale ka sepe se, b. lego, nana
 na ya mšate, wa e hwašhane tseleng wa e feta
 o molato, wa e e tšhū o mlato. Bjale gobjale
 ka moadi wa monna go mangwe.

Taba k'jolo ge moadi wa monna wa gagwe a -
 mongwe a go roge, o swanetše go botšha monna
 wa gagwe, monna wa gagwe ke yena u tšhū o
 tšha moadi, u tšhū, ke monna wa gagwe ke se-
 tšha a tšha ke wena, ka gobane molu wa se-
 ke wa motšhū, o be u ku seke a motšha, o lifile
 mlogo ka goteiša ke monna. Molhomony ge
 o ile wa botšha monna wa gagwe o tšha go fu
 maanō a gore o ka tšha moadi, ka grialo
 monna a ku seke u golifisa, fêta ge u kare le-
 fa o a lefa.

Monna wa ga Mashumu a re thobêla ditšho-
 xi, ke kwile, taba e ya mlogo a basadi e
 be e tšwenya kudu, ke motšha u tšhū u ya
 bonnyêla m'ria a re, go molho sepele o botšhê le-
 kōtšha ke rōna molato, ke motšha u ša ma-
 ntšhū a we, bare sepele o motšhê a ntšhū, omo ke
 motšha a lefa molato wa fêta.

Tema ya 7: Phapano ya mthe.

51. Molato wa phapano ya mthe.

Tsekisanō ya monna le mosadi, gu eke e sa
be gōna magwe a monna le mosadi, monna yo
monywe le yo monywe, ana go tšea mosadi a bee
a tle u hwē kantle le tsekisanō, ke moluo wa gore
ba nōfela ha fapana ke moka ha tsekisa phu-
pano ya bona. Taba e e tšhago tsekisanō ke
yo sekwe gu mosadi, bobodu bja mosadi, bōuedi
bja go setlhōkomelē nywano, bošywa, go tšea
mabēle a fana ha ona kantle le gore u bo tse mo-
na wa gagwe.

Go setlhōkomelē monna gamōyō le bana, mosadi o
swanetšē go tšhōkomela monna wa gagwe ge
u swere ke tlela, gu mōyō le bana. Mosadi
ge a sutu a tšhōkomela taba ya mohuta
o we, gōna, monna o swanetšē go tlela a
fapana le mosadi wa gagwe.

Mahlabe, o be ana kšaka la dikgomo, bja
a sena nywana wa molihankana, a re tšea
nywana go baga Mayomane gore a tle a
mohišetšē dikgomo, godirega ka mšywa o we
Mosadi e be e se sebatu, o be ana kšakiri,
u tšaja a duti, e re kowa letšaki le kgodima
ebe gōna u tšhama go tle, mla e le moe-
yare, a fagē dijō, dikgomo ha moka ditšwile.
Monna a botšea mosadi wa gagwe gore tabo
e ga re yōna.

O swanetšhē godira dijō e sale gorasa, gore ditšgomo diphatšhē ditšwē. Bōna ngwana yo a se ngwana waku ke ngwana wa go achingwa re dio reTella, gela ebe e ke, ke ngwana waku, e be ke tlu dira gore a ditšogotšhē, bjale ge ke mōša gore a ditšogotšhē a kwe, ngwanawa monywe a kyaneye. Mosegare o ditšgomo ditšwago ka oñz ke lebaka la mo letšhiti le fisa kudu, ka goriale moše, ditšgomo a difuli, diema meriting. Mosadi gaake a kwa monna wa gagwe a nō tša ka mokgwa o a dulago a o dira, a fo fuya mosegare.

Monna a tšala ke pelo, a tša mosadi, mosadi a tšhabēla gagabo, bjale batšwadi ba mosadi ba buša mosadi ka sebaka bjale kage ele mātšhōmō a mōtia, be seke ba dira monna mlato. Mosadi a tšwēla pele ke gofaga mosegare, monna a goma a tša, mosadi, bjale a goma a tšhabēla gagabo. Batšwadi ba mosadi bare, monna re ile ra gorwēla la mātšhōmō le hōno o a lefa, monna a ganagole fa.

Batšwadi ba mosadi ba iša ditaba kgorong, kgōrō ya a mogēla ditaba bjale monna a bitšhwa. Letšhiti le we la go kopana la filthe, ba kopana kgorong. Ke moka mudi wa lekgōtla a bula lekgōtla, ke moka ditaba tša tšena.

Motswadi wa ngwana a êma a tlhuloša ha motswadi o a bonego ngwana wa gagwe a tšwa go a na ha ôna, le ha motswadi o a gom tšapele a moswila. He motswadi a fetša poloko ya gagwe.

Moreli wa gagwe, a thoma go bolêla, a re nna, monna, he nobona a ntšig bjale ore, o ntšela dijô gore a he fage ka pelu, bjale nna ngona tšuti le he sa fagego ka lona, tšuti le lengwê le le lengwê, he a faga tša goja. Nna a he tšebe gore he hwêlang.

Monna a gufêlwa ditšuba, monna a êma a dumediša lekgotla ka motšô, he motswadi a thoma go bolêla, a re, he nnete mosadi he fupina nê, ka baka la goškwê, go setšwê ga gagwe he go faga dijô mošegare, bjale ditšomo tšaka ditšwa mošegare o mogolo hudu. He ile ka motšô ya botše re le bababedi, ka baka la go tšhoka nwanana ya ešego wa rena gore ngwana wa monngwe o na rene wa motšona, o dio rešella, o lehe go faga e sale gošša, bjale mosadi ya waka ukwe, bjale nna ka kwa botšhoka ka motšô he motšela ditšomo, hakeno sa go tšwa mošegare, morena lekgotla.

Banna ba êma le monna, bjale ba nna ba bangwe ba gona tšuba e, bare monna o dirile phošô ba heny sa gotšô, mosadi, bjale ba la blego êma le monna, bare, eke le rebotšê gore le humô

le gore mōtho ge a phela Kenq, bare keditho-
mo le goletu dilema mašemo, bjale mōtho ge
a go tšhūša, wēna o sa mokwele bolithoko
ke molaeō, eiowa, ke buka lewe tetegomona
wa kwela, mosudi o swanetšē go fēra buna
ba gawwe, ditšomo le tšōna ke buna bu gawwe
ka gobane ge a swana a fagēla modiši le tšō-
na dika sehwetšūne dijō, ka gobane modiši a
hwetšūna dijō, gobale ka wēna monna ge mosudi
u ka seke u gofa dijō, o ka seke wa tšoma.
ke mowe mōolo-golo go mongwe u ilego a tšhaba
seema se, le tšō e fofu ka mōwalaswa
ti.

Bala bare, ditaba ka moka dia kwala, bjale
ka g-tiale mowe, ke moluō, ka gobane ge a
bōna gore tuba e ditile ke mokomana. Ge
e le molaō bolélung gore ke moluō, bjale ka
ge mōolo-golo u tšile seema se, moluō o
tšwa ke mōate balata ra mogēla. le tšwa
re o a mogēlē.

Go ile gwaaba le tšhata la bua tšhadi, banqaka
go fapana, na haka ia gonyaka gobōna mosadi
phōšō, phōšō yōna nana ba e bōna gore e
na ke mosudi. Bjale ge gonyakege gore gobe ku
mōkwa o we, ke gobane hōšō u kaba o gufe
tšē manona godima ga basadi. Mong tuba e
e bolélwago ya seuba le moludi, banna ba
tšōma go tšhetašheta ka menwana.

Mudi wa leKgoḽla a bōna gore ditaba dia mowe butho butabugo bu swasana ku dia-tla, a phanisa a ema, are, leKgoḽla, nke re theletane, ditaba ku moka diakwala, mosudi ke nnete ona le phōḽō, bukeng sa goaelthōkō-mēle modisi; modisi ke mony wa motse, lebu-ka ke le motse ke dikomo, ge o sena kromo ga se motse, ke ditlhopa tse musemona. Seema se, motse re fethe bulatu bu tswa kromo re a bema.

A tswela pele le gobolela, are, bjale ditaba ku moka ditolehwe, ke kgoḽwa gore, banna ka moka le dikwile, bjale re a difetša, ku gore monna mosudi wa gogo re mosotse diphoḽō le lena batwadi le laeng nywana wa lena gore a fagēle modisi e sale lebaka. A sopoloya a lebelu monna wa mosadi, are, o swa kwa monna, monna are thobela, mosadi ona kphō-ḽō, are morena, bjale o kwile ga telaya mosadi are, thobela.

Mudi wa leKgoḽla o ripagunya ditaba banna ka moka ba lumile sentho bu tse tsa. Are monna leKgoḽla le gobona mlato, bukeng sa golaya mosadi ka goḽa, molho a lue, ke go-tswa, o tswa ka mlomo. Ge a sugokwe ona le batwadi o botša bōna bu tla goḽhu-ša thobela, ka moka bure monna.

Ditaba tse iswa go kgoḽi, kgoḽi ya re se-

pelung le motšhe u ntšhê kgomo le puidi ya lefota
 le go tshutswa mosudi, le botšhe mosudi a fupelê
 modiri wa dikgomo ka lebaka le basadi ba ma-
 šaka ba faguyo. f e u kaya u se fagê hule
 buka, monna ka bōna e tšwela mo abelaela
 otla tla e teiwa. Ke motšhe u ya u botšhe monna
 yare ga lekyole mantšu a kyōši. Monna a tšhe
 mosudi wa yagwe, ke motšhe kgomo ya bolawa
 kyōšong, puidi monna a tšhema a tloga na yō,
 ke a go tshutswa dintšho tšhe mosadi wa yagwe. Ke mo-
 na gwa fêla go e tla mowe.

Mosudi wa sebotu, wa go senyake gošomu
 mešomō ya lapu. Ke phapano e ngwê yamo-
 nna le mosadi, ge basadi ba e tšwa ba e ya maš-
 mony ke motšhe o tšwa nabo e mpa ge a fišha
 mašemony ke motšhe o robela ka fase ga sešharo,
 a fêla u boyu u e ya a lema gathe u boê-
 la moriting, bu limi mekōlō ya bōna e phadima.
 yêna o robetšhe.

Magolo-golo go mongwe mile a tšhaha se ma-
 se, ure, matšhuba tlula u tšhuba u inamile,
 a tšhuba u eme goba u robetšhe. Mosudi wa
 mohuta o we a tšhahane le motšho. Tseleny, o
 nyaka e ka motšho u ka seke a phakisa go-
 feta bu fo tšhe magame. Mosadi yo mongwê
 a ya moriting wa yagwe go kyōšela motšho,
 o rata u sušoye. Kjaše mosadi wa mohuta
 we monna wa motšhe.

Bjale ka monna yo tšhentšhi, oile a tšea m.
radi yo. Motšhekgi ngwana Mōla, mosadi yo
we ge busadi ba e ya mašemong, le yēna o be
a e ya, bjale ge a fitlha mašemong o a fitlha
ke moka a robala, ge boroko bo fedile, ke moka
mosadi wa tšoya, o sepela le bulimi o tšumi
a kgopelwa motšoko. Ge letšutšhi ke dula tšaba
ke gōna a tšema gabedi, ke moka a tšoga a
boetse gae. Monna ga ditšebe o tšeba fēla
ge mosadi wa gagwe a e tšwa molthakeng
yolema.

Ka morago monna a kwa ge bale marjaleng,
ba tšepana ka mosadi yo monnye wa sebedu
ba bile ba mošetšhe maina a tšabedi, bare ke
M. uromphalegoba Molitšela, ge ba bōna monna
wa gagwe ke moka ba homola, monna a ba le
mašemō, a tšoma go butšiša, bare a owa re
kolēka tšā tšema ya tele molthakeng, re re be-
radi ba bangwe ba isa boroko, ba bangwe ba
fitlha moiting wa gago bu dula a bu tšutšhe
wēna monye wa tšemo o tšā ba wa tšutšho
a kuona a tšoga.

A ba butšiša gore ke bo mang, ke moka ba-
radi bare, o nyatše go tšeba wa dirang, re
ka se ke ra kuona gogobitšhi ke ditšoma tšā
busadi. Monna a nyatšiša tšaba, ke a bōna
o ile a seba ke molthabo wa gagwe re o
lesešetšhe batšwe o tšā o tšā hwetšima a ditšoma

ka boroko, basadi ka moka ba we ba lemago ba fedithē dirapa tšepedi, ba we elego dirōtlō bōna tšē tharo, yēna o sale serapeny sa gagwe sa mathōmō.

Ka moswana ge basadi bu eya mathemong, ke moka, a latēla mosadi wa gagwe, e rite ge ba filtha mothakeng monna a feta, monna o ēhēla makhutšwi, kamthe monna o dišithē go nyana gobōna serapa sa mosadi wa gagwe, ke moka a bōna mosadi wa gagwe a filtha a bea le-tšepere la gagwe, moriting, biale ke moka a tšeba serapa sa mosadi. Ga go na le monna yo a ka tše bago dirapa tšā basadi ba bōna ka gobanemo thakeng go lema basadi fēla.

Monna a ya a utama, a namēla, se tšhane go lebele, ge mosadi a lema, a seke a bōna mosadi, a hwetšane gore mekōlo ya bulimi ka moka e a phadima. A fologa se tšhane a leba mota a gobōna mosadi wa gagwe a bea le tšepere. A hwetšane mosadi a di bōna ka boroko, monna, a monyutšelle kgati ke moka a motšōa na yōna.

Ge mosadi a tšugile, monna a se, go mosadi wa gagwe, o ke o ntšupē dirapa tšā gago ke moka mosadi a fohomola, basadi ka moka mothakeng ba sega bare bjaale. Monna a tšhoma go tšhane mosadi gore ntšupē se rapa, mosadi a mošupa se a lemago, a se o fedithēgo se ke, sa

Ithoka, kemoka monna a thōma gotia mosadi
 mosadi a thōma go tšhaba le motšhathe ba-
 sadi gwa Ithoka le ka otee yo urego, mo-
 lesche. Monna a motšha mowe yēna kanōi
 a bago a kgolwa, a motšha gore tšatši le lengwe
 le le lengwe, ke Ila go tšhapetša, ku bōna o su
 bōnale ke utu ke Ilo gotia. Ku moswana mosadi
 a e tšišu basadi ba bangwe le ye le tšatši le fiso
 a pola dikobo, a kgotella a lema le yēna mo-
 kolo wa gogwe wa tšwa kudumēla, ge a khutša
 a khutša ke molaō.

Mosadi o ile a šitwa gore, aē, gubathwadi,
 ka gobune mmagwe o be a dula a motšha gore
 ngwana o re segiša batho, o tšwetše ke motšho
 wa motšha many, nna a ke tšwape, papago a
 tšwape, ke moka a fetola mmagwe ku gore le-
 man le bušiši, nna o ke nna ntshelele
 basadi ku moka ba mosoto. Mmagwe me ke
 nnete ge tšhe ya mafri ga e tšwale, ngwana
 yo ke motšhapetšho. go tšoya ka lona tšatši le
 we mosadi a šoma.

Mmaggo mosadi uku a ēmu le mosadi wa gogwe,
 bjale ka gorale mowe, mosadi o swanetše go
 kwa, gela mmagwe a ēmē naē, ebe ele mo-
 ku mosadi e tšaba motšhemene. Motšhemene
 ke lerōtse le burego ge ba a peite la reke
 la butšwa, ba ba ba lefa dikolo gwa ja tšō-
 na.

Monna ga lae moradi a e noši, o swametšé go
 thikisa, ke butswadi ba moradi, o tla bōna
 moradi a o kwa se we monna a sebolêlago.
 Ge b. m. la ya nywana wa bōna matlong ga
 monna, ke m. m. bare, ge ba lenaê bu molaê-
 la gōšele, ke m. m. o tla swametšé ke ge monna a
 ka m. m. a b. m. le b. m. a m. m. a kwa, m. m. a
 o tšiu ke m. m. wadi.

Diile tšiu šita monna yo bare ke Komoko-
 se-a. tšhaya, o tšhaya ka lepana la matšhwa.
 leina le we ga se leina la gagwe ke leina
 la dikwêrō tšiu moutia moradi wa gagwe. Mo-
 ny leina la gagwe bare, ke šalathala, moradi
 wa gagwe leina la dikwêrō ke Mabōšego, mongle-
 ina la gagwe ke M. aite.

Moradi yo o be a soma hudu, ge basadi ba
 lema fêla matšhwa wa gagwe, o buša ke
 segō sa bjalwa. Ge a ka kwella bjalwa ke
 m. m. moradi a c. m. m. m. o tswala dipen
 a le e m. m. m. ke m. m. a f. i. t. h. a. a. u. t. a.
 pen ya gagwe a feta a ya mowe a kwago
 yore gone ke bjalwa, monna a tšebe selo o tše-
 ba fêla ge moradi a ile m. m. m. m. ke m. m. m.
 o tla bōna basadi ka m. m. ba gōrōga, a lebella
 moradi wa gagwe a seke a mōnu, ke sofi la
 ba la nwana, a gōtšhā bana mollō, a ba
 a balla le gogō, ke m. m. a robala na bo, ka tšh-
 tšh. ke lenywe bja-asa, ka tšh. tšh. ke lenywe ke

moka a filtha bošego bjo bogolo, a nka bjalwa
are phuu, monna u moswari u mošie, bjele
biale, ka huti le nywe ke moka ba lifiše monna.
Batwadi ba mosadi buēma le moredi wa bōna, bare
re ilhoka ditšomo e be re ka mofa monna go o
tšwenya ngwana wa rena, mosadi a napa a ile.
kulla. ka huti le knywe a mšia mowe mosadi
a gobaf'a a gonēla leha.

Batwadi bu monna, ka morago ga mo hu molifiš.
tše kyomo, ke mka bare, go morwa wa bōna, o
re sa mšia o ka boluyi mošho wa butho ba,
u ka reke a kwi ka bika la batwadi. Batwa-
di a bare le rapago ngwana batwadi ke mtago
ngwana, ke yena u moluyago, ge e le rapago
ngwana a tšene. Monna a nka matšho a
mošbella. Mošhany go rena bjalwa mosadi o
a šoma, o fošitše mošhany wa bjalwa, ke mo-
we ba go morpele ke kwi e tšego, Maithe
saga šebaše ngwana se šitše ke bjalwa se re
gonwe se tšegwe.

Bakeng sa gosinywa leina ke mosadi wa gago, a
ka zinya leina la monna ye u le ka matšho, mo-
nna wa gago a segoa, ga mōgō le baletšo kudu
ditšaitšedi tša bo monna go mōgō le batwadi ba
mosadi monna. Ke gobane o tšhaha o re batšya
ba botš monna wa gago. E mpe monna le
ye u ke fokwa ka borudi ya tšela u ka reke
a tša mosadi wa gago, ke gobane bobare bare

ba rinya hā malapa a ba hanoŋwe. Ge a ka motkwa
 ku nozi gōna, ke mowe gōta gonyarēla phapano
 ya gwe monna wa gagwe a motiē, ka gobane
 ona le bolthatsē.

Maselo Moeny, oile u hāa mosadi ga Masete
 bare ke Mañhōkē. Biale gobontāha gala gore
 monna obe una le molabo, biale molabo yo wa
 gagwe a bitā, monna yo we maana. A re ka
 hāti la gwe ge kebe henu le mōkōtē, ke kwile arc
 mosadi wa gawo o gonyefole biale ka ge ene a
 seiwēna monna wa gagwe. Monna a ske a
 gorole gwe borudi hā hāla balwešantāha, ke ba
 rinyi.

Ge a fiitā gwe, o tia mosadi, kemōka hamo-
 swana ye ba bolēu dikata monna, monna oalefa,
 ge a yo gūthana k molabo, kemōka o mōha ga-
 fe, ke mōka monna o thoyana le mosadi wa
 gagwe o foitā u tia mosadi wa gagwe biale
 le mosadi a kōu gore dia baba u botia butwadi
 gore ba ntāc dikyomo hā gagwe ba mofe, bantāha
 dikyomo hā gagwe ba mofe, ke mōka badula
 le ngwana wa bōna, monna yomony we alla
 a ntāha dikyomo anjalu mosadi.

Dikyomo a ba dirame le gōna a difage buwā,
 mosadi yola wa molabo u bona ga h-tse gwe
 monna ke sešācā, u molhanogēla. ka gobane
 u kakwa yo monywe a bolēla ku nna gore mōho
 yola o sešācā naē, o sešācā ka motkwa o ke o

a hama a usinga kima.

Monna e kha na mailla yoloa moadi yom-
nywe, ke mika ha moyima, monna a ha gona
e yor kano, ge e zika bano ge bwe yowe
anyane moadi na gubane o fi, yika moadi
ka nozi, ake kumbe ke nate ge bwe, bobwebwe
ba in. ha malura a bano, mono nanyu ya
geku ha moyima ke mika, a ba a hoba a ya a
ha moadi. bolokulu, zia a zama moadi wa
gaye ke diale beru.

hofalutwa mabêlê, ke zaba e nywe ya godira
yore monna ke moadi bu farime. Mothomong
moadi o fana ke mabêlê kanzle ke gobotsa mo-
nna wa gawe. Taba e we moadi o a utwa ke
gobane o ba utwetwa monna a zadi bone, fal
monna o zia dio makala ge moadi a megalale
ke bakala yore a dibona, a zwinela yotia moa-
di ke ge e ke foku busali ha nate bwe
ba ilejo bakibona ba bolola yore mabêlê a fe-
la o fane ke ona.

Monna o zia nyotella go zela ziala ke moka
nywaya o o tsoa a zih koinêlê yore moadi
o zama mabêlê ke mikuwa mnyo. Moadi a
ke zere a fa m. lino mabêlê bano ba legona, ke
gubane a bôtho monna, mabêlê a gofa m. lino
bano ha legona, ke yore moadi o zih koinêlê mo-
nna wa gawe, ke moka monna a modumella
a kyona a mofa.

Mathešē sekyobêla o be ana le mosadi bare ke
Mokyaedi, bjale monna a lema mabêlê ka dipho-
 lo, mabêlê, a seke a gume go butšwa mabêlê a
 butšwa ke mika u tlathā sešego sa mosadi a
 monna le ônu a tlhela sešego. Mosadi a fana
 ku mabêlê, Pêle ga yone selemô se tšwê mosadi
 u meya gore sešego sekyonimile, monna a na
 a bokêla o ile a hula sa yagwe, ke m. hu mo-
 sadi a ja sôna.

Ke nywaga wa bokedi monna a lema ka maq-
 tla a gone a baduša mabêlê, a mantšhi bjale
 kula a pèle. Monna a ntšhi maithô dinameng,
 a bôna mosadi yomogwe a êtêla mosadi wa gagê,
 ke moka mosadi u filtha a dula naê, gona ke bjale
 bokete, ke moka basadi ba mthe kamoka bu tloga
 ba go kgorêla bjalewa, bare, re a lišia mmago mo-
 kete, u rieng, ke tšilo le hweššana, monna o dutšhi
 ka kgorong, o tšheletšhê. Monna a ntšhiyo a
 ya ku lapeng, ure go mosadi wa mteny, hna a
 ke gotšhika, ke kwai bare, gona ke bjalewa ka
 mo bokê.

Monna a tšwa ka mafitô, a sobella, mosadi o
 tšha mokgwa wa monna wa gagwe gore u tlo-
 ya yuboe. Monna a goma a ya a nanêla se-
 thare sešego sa golebana legae. Ke moka mo-
 sadi u tšena ku ditšhibeny a ntšha mabêlê
 a tšhella mosadi, mosadi a phuthêla ku ko-
 bo ya gagwe, mosadi wa mošhi le yola ke moka

ba tšwa ku mtheng, monna wa babōna, a fologa
 seithare, a kitima ka lebelo, a ya a batlha hōhē,
 a tšwa a rologa a libile gae, a galihani nabo.
 leeny, kwanē h'aloa h'efetile, monna are uowa ke
 lebetōe mpha ka wana kyan, h'ale ke bōna gwe
 molihomony nka ya ka boya bošego h'ale batlha-
 nana ha tšwa, e ya.

Ye ba riale ba furima le monna, monna are naa
 ya we o tsweleng, mosadi a sima se uka sebolēla-
 go, a bolēla therošo, ke lebetōe go ke bōhō o tswale
 ditšhōtō, o se nowana wa gagwe o zilegile, ke ile
 ke ililo le bōhō moletšō boya. Monna are go mosadi
 nywago mabēlē a ile a phakisa a fēla kwanthe
 o tōma ka mōkwa o, mabēlē a aha a gomē a
 boēlē ka gae, ke mōka mosadi a gomē na o, yola
 le yēna a gomē o ltha go tšwa kubo ya gagwe.
 Ke mōka ba filina ba a boetšō ka sešegong, pele
 ga gwe a tšele, ka se-šego, are, o ntšhōtō kwan
 mosadi a mōyara seroto, ke mōka are tšhōlā a
 tšhōlā, seroto sutula, ke seroto se sego loku-
 du.

Monna are, mabēlē a ke rudi, a seawe wa
 goba o swanetsō go ya molho kwanthe lenna.
 Mosadi uka a fetola monna, ke mōka are gomosa-
 di ruala o tšhōla ka se-šego, u chira h'alo, ke mo-
 ka monna are goyala mosadi serela, a ke sanjathu
 gogobōna mo ke wēna thuhu, mosadi a tlogu, mo-
 nna a šala a tlu mosadi wa gagwe, mowe mosadi

a rurugetlanago, mosadi ka gobane o tšeba gore o di-
 ile phišō, a fatula a seke a tšhabêla gugubo.
 Ke moka monna a goma a boêla bjatweny a šia mo-
 radi gae.

Mosadi le ge a tšwa o be a sille, ka go tšhaba
 gore yo monnye a ka tšha a kwa tube a tšielwa-
 go yōna. Taba yagugwe ke gwapêla fêla gore
 ke kwile mogatšiku, nku setogê ka hoêkšā. Mo-
 nna le yēna a ka a ba bjalo ka lešōro oile
 a fo homola, a seke a tšama a šinga leina la
 mosadi wa gugwe yaba ditaba tšā gawe le mosadi
 wagugwe. Ditaba tšā mphalatšane tšā fêla die-
 na mowe.

Ka morago gwa kwazala gore mosadi yola ke sebaka
 sa mosadi wa gugwe, ke yēna yowe a bišêšāgo
 mosadi wa gugwe m tšabo. Mabêlê a ba yodira
 bjalo, gore mo tšabo wa gugwe a kgone gonwa yē-
 na a ê ka gogopêla. Monna a gopola ka pelo gore
 mola ke tšê mosadi yola ebe nku sebe k mola o.
 Mosadi anupa a tšina goba mphalatšane, a bolo-
 ka mabêlê a gawe bjale ka basadi ba bangwe.
 O molaile, mola a seke a dira bjalo ebe le mo-
 ka mosadi a tšofoba mphalatšane.

Mosadi ye a e ya nokeng, o swanetšê yokgona-
 mišê pitšê, ka gobane basadi ba twallu ba nna
 ba lefokeng ka dipitšê, ba difanêla ka pitšeng ya
 metzi, ke moka a e ake, monna wa gugwe, a ê a
 nwê, ke moka go a fitha bu fo bōna a tšuyiwe

ba seke ba tšeba le gwe monna onwale ka e biale
 ka go ana le mosadi ha ka seke ba mosala
 nthago.

Molaō o wa gore mosadi ge a e ya nokeny owa-
 netšē go kyonamisa pitšā ke wa bagoloyolo kgana
 bjale o sa šoma, ka gobime, hane mogolo-golo yo
 mongwae oile, a bōnu tšuba e, monna yowe a
 mogononago, mōtšhane mosadi wa gogwe a dirile
 bjalewa o tšia bōna, monna a tšagile b'alea
 seke a tšeba gore monna onwa ke, kyantšhe
 mosadi o fošā a fetu le bjalewa mongoroŋ a
 yo utu.

Ka tšatšhi le lewe mosadi wa gogwe a dirile
 bjalewa, monna a tšoga e sale bošego a tšhuba
 mollō kyoroŋ, b'uaa, ke mitšha mosadi a dirile
 ya matšatšhi. E rile mola ake ke a fetu monna,
 ake go mosadi, o ke o nape o nšhuse, o tšeele
 koko yaku, mosadi ake mola o mōna ke
 ya nokeny, ba nna ba bangwe bare, yomogoloba
 mosoma a eme, nokeny a setšole mna, re kgule-
 gile mōtšhomongwe a kašā ake, budulla, a ya
 ka nošhi a naya yokyōla ka gae a šōia, mosadi a
 phetšhaphetšha.

Banna bala ba bolēla, ga ba tšebe, se monna a
 se gopotšego, mosadi o tšafā go bošela ka gae,
 ka baka la gore wa tšeba a ka seke a bošela
 le pitšh ka gae, o swanetšhe gošola a šōie mo-
 kgoroŋ. Yaku monna wa tšhago, se go mosadi

e re, ke hōne se o tšhabišāgo, mosadi ke mosadi
 mosadi, go ainama, monna a ntšha pitšha ya
 bjalwa, o tšhabišā seto se. Monna a ka a tša
 mosadi, ke mosadi a bea kgotony, banna banwa.
 Ke mosadi ba kbellu monna yola a tšago a tšagilwe
 gore a tšatša a tšagilwe, monna o ile go a fi-
 tšha a fitšha a lapile, ke mosadi ba seke ba
 ba letaba nūe, ba noba busega, ba tšere magu-
 me. Monna a nupa a monna bjalwa, ke bana le
 we mosadi a swanetšego go seka nšha pitšhagaya
 nšhony.

52. Sepotšu go mosadi.

šona le banna ba banywe, ba we ba forwešago
 mosadi sepōla mosadi a sena, molato, ke mosadi
 ka mosadi ka mosadi go babokla ditaba monna
 a tšhoke bo ekarabello. Banna ba monna o we
 a baloka, ba nwa bjalwa ke mosadi ba gobuyunya
 le letabane, gobu monna o na le mosadi bjale ka go-
 riale mowe a mogafišā.

Monna go monnywe wa ga Mušthakwanabare
 ke mbhakhadi o tšere mosadi, bjale mosadi go
 we wa gagwe le go a sena tšha o a tšha.
 Monna go ka tšhaki le lenywe o ile a makhā
 kudu, o be a babja bjale a tšha mosadi wa
 gagwe gore a go monnywella ditšhane ya
 ngana, ke mosadi, mosadi a kitima a ya ke
 mosadi ngana ya ya ya mofa ditšhane, ya mo-
 tšha gore o se go fitšha o motšhe ka motšhe

o le o.

Mosadi a boya, bjale a hwetšane ke nale mo-
lwetšai yowe e ke keile yomona, bjale mosadi
a fitha a dira ka moka o we ngam emu-
tšhego ka ona. Ye mosadi a dira monna ke
moka monna o tšhe mosadi wa gagwe mahuba
feise, ka ja ke ditšhong, mosadi a dutafu-
se a thoma go omana, are, ka mowaana ka
seke meho a ntlhoma a re, e-ya gagwe,
wena ka nši o swanetše goya. Ka naga ka
tšhego ka tšhego ka tšhego ke mabala, ba
ba mosebago ya botse m. kgwata wa gagwe
bae a se matšomō, ke mōngwa wa gagwe
o fothwa a dira.

Taba e ya gore mōho a tšhe mōho a sena
sena mōho ke utšwanana, mōho o swa-
netše go mōho ka lebaka. Monna yowe
wa ga Mathukwana o ile a tšhele pele
le mōngwa o we wa go tšhe mosadi a sena
mōho. Mafelong o ile a ba seretela sa
go litha^{se} le tšhe dikyogo gae.

Ke tšhe se litha sa gagwe, bjale mosadi a
boya madi a mōho, ka gobane a ka senone
go mōho. Monna yowe o be a botaya ke
lebaka, bjale ba bangwe ba kgwata lebaka, ba
nyana go tšhe mešomō ya tšhe, ba bangwe
ba fothela fela ba for sega kgwata e fa-
ta, ba bangwe ke ditšhe bjale Mathukwana

yêna o ile a hlaella gošete.

Banna ba gotia basadi ba sena molamo, mosadi wa nthe le ge ube ana le mmele, mmele wa yuywe wa napa wa rya a boela u be yo mose, bosesa bja goōta. Bjale ka monna ge ana le mosadi yo a sa be sego, monna ge a ka dula a mōma ka bakka la go tšhanya na mosadi o a ota. Banna ba mohlā o we a ba na bo tšhanya, mosadi a ka le ka ka matla go tšhanya monna wa gagwe o tšwela pele le gotia.

Bjale ka monna yo Mameagane, yowe a tšere go basadi le basadi nadi ba etla ba tlogu ka bakka la go tšwela. Mosadi wa gagwe a dia bja lwa o dirile mōma a gagwe, ge ke di hla ke moka o a tšwela, monna o tšwela le nwa rhi tšhō. Je a e tšwela dingoneng o utšwela a tšwela dingoneng o be tšwela hantšeng, a ya nokenye a boya ke molamo. Bjale mosadi a tšwela le gore se nka se dingoneng, mosadi a eme le mosadi wa gagwe ke moka ke molamo o sa tšwela, ka gore mosadi yola o be u go bithetšwa monna, goba mabjalweny le ye a e nala, ka morago mosadi a tšwela bja lwa ke nka o bolaisithengwana wa mōma yowe.

Mosadi wa pele a tšhala ka bakka la molamo, a goma a tšwela mosadi wa bobedi le yêna a modira ka mōma o we, ke moka

mosadi a lthala. Monna ana bothakga
basadi ha we baleka gore ha lthakga monna
ha e polaiša. Ba lesetša godira mahjalwa
he moka basadi he dibodu ba teiwa, ba dira
bjalwa le gona he molamo.

Monna a tšea mosadi wa boraro, bjale le
yēna a modira ha mokgwu o we, bjale mo-
sadi yo we gayubo he bokgaga. Mosadi
a tšhabēla ga monna yo monywe wa yubo
monna wagwe, he moka monna a tliša mosadi,
monna are go mosadi, o be o ile monneny wa
yago. Monna yola a šitwa k gobolēla he
moka a tloga, fēla are go mosadi ge a go
teile o sesatla gaka, wa gabo molho he
kgōrō.

Gore monna a tlogē, he moka, monna a
sala a tša, mosadi a motša gore, o se
o tšwa le tšumile le dirany tšeleny, empa
mosadi a šita gobolēla, ha gobane a tše-
be se we a se dirilego. Mosadi a tšwa
gore dia babu he moka a napa a tšhabē-
la kgorong. Ba kgoro ba a moyēla di-
taba tša mosadi, ka bana la gore bitšwa-
di ba mosadi bangolē.

Ba roma pampunyanē gore yo bitša, monna
wa gagwe ga magō le monna yola a go-
ka a tšhabēla gagagwe, he moka monnina
e ya, a kubitša, ba fitha kgorong ya mošete.

Monna yo we wa ga Mōla, ke tshuwanu o
tshona le kgogo ya lefafa.

Ditaba tša tšena, bjale, mosadi a bolêla, mokwa
ya monna wa gagwe ka mokgwa o a motšwenya-
go ka ôna. Monna oile a tshona boetšara-
bêlô, a e pōna phōšô, bjale, a fiwa molato.
Monna a na sa golefa, bjale ke moka a tshotê
la gore a tšewe. Ba tša monna disampōkō
tše phetšugo menwana e medi; ka le ragonq
le lenqwe matšwêlê a kgomo ka galêla le tō-
na bjale. Ditaba tša fêla diešla mowe,
monna o kwile gore go tšewa go bolthoko
a la tšha go tšwa a tša mosadi. A fetšha matšati
a tšitwa godula.

5.3. Lehufa.

Mosadi, o tšewa kudu ka go tšwa ke monna
wa gagwe, ga rate gore a ka fapana le
mosadi wa gagwe, bjale lehufa le legoto le godi-
mu ga mosadi. Bjale monna wa mohuta o we
a dirisi ka kgole, ke yêna mosadi a dirilego
gore monna a be ka mokgwa o we, ka gomo-
a pēêla moratišô, ka bama la ôna, monna a
nyake gore a ka fapana le mosadi, pelo ya
gagwe e kwa bolthoko ka matšata, o molata bjale
ka mpa e tšha ya tšhadi.

Ke mowe pelo ya mosadi e nayo gōna, o tšhe
wa kwa ge a bolêla gore, na ke a tšhaka,
ke di tšhwa ke tšhwe ka ntšagô e ke ke

nna kgomo, Banna ba mohuta owe ba tšeba le mowe mosadi wa gagwe a gatlilego, kgome le-oto la mosadi wa gagwe ga mōgō le lentšu lamosadi wa gagwe.

Bjule ka monna yo Kyašane Malesa, monna yo gobontšha gata gore mosadi o mafite mosatišo. Monna a fapane le mosadi wa gagwe, wa bōne mosadi a nyarēla, ka morago o tša bōna monna wa gagwe. Ba fitha bjulweny, monna a tšete, mosadi wa gagwe a kadula tšeko le yēnu, o nyaka ba nobatagana, ye mosadi a swere ke ka-nšle o botšw monna gore ke saya ka-nšle, ke motša mosadi a ya Empa pelo ya monna e ka sene ya wa, o tša šma a kbelēle mosadi ka mowe a sobellego, gore a dišwe a mšute.

Ka le rašo le we la monna, ka morago monna, o tša mosadi, monna yo we o be a satinyane a tiēla go bolaya, mowe mosadi ka moswana a bogago a tšetšē nywatto. Ke motša mosadi a na tšaba a belaele, le ge monna wa gagwe a motša. A tšhabele ga bntšwadi ba gagwe, ke lerato, o a fōla o a lebadliša, ka morago o wa motša, bjule bjule. Ge a tlogu bjulweny, a sene a kbelēle a tlogēla monna, ka gobane ge monna a šala a bogu a kaya a motša, ka gobane o tšwe o be ana le monna yo mōnywe.

Mosadi wa matsoatšwē a ne a eba le mmele,
 ke motšho yo a fodulago e le lekgwaatšwāšana,
 ka banna la goteiwa. Monna yo Masinyane Mosoma
 a tšea mosadi Kobeny nqwana Mohlabe, monna
 yo we o be a leka mosadi ka motšwa o mogolo.
 Mosadi ge a e ya ke Kgama, ke motšwa monna
 o tšhupetšwa mosadi, a fithē a namêlê se tšhare
 a molebelle, ke motšwa mosadi a se tšhwe a boēna
 gae, monna ge a bōna gore mosadi o boya ka
 gae, o fologa se tšhare, o tšwa a sepidiša gore
 a tšhwele mosadi ka gae pele gore a tšhe a tšhe-
 ba.

Mosadi ge a e ya potšeny, modirō ke oña, ge
 a ile ditšoneny le mosadi ba bang, ke motšwa a
 leka ka maatšha gore a ba tšhe mowe ba ro-
 bago ditšone. kentshū la mosadi wa gagwe o a
 le tšhe. ka tšhwe le le ngwe, o ile ge a tšhele-
 tšhwe mowe busadi ka robago ditšone a kwa
 kentshū la monna, a bolebole le busadi ke kentshū
 la mosadi wa gagwe le kwale, monna a
 ba a bolele gore le hono o dio mofany o ba
 go wa bōnala mo, yēna o ka e, a se bašete
 gae.

Monna ge a oñwa dipotšê tšhwe monna o
 we, a namêla se tšhare se seyo, a kbella,
 a bōna monna a tšoga, fithē a bolele se
 ntšhwe la gore e tšhe o ntšhwe tšhwe, ka yobane
 pañi ga bagōna. E be a tšhwe mosadi, moa-

di le yēna a tlaia monna ka gore ke a tla
a riē. Monna are, go mosadi wa o kwa here
tswiō ke a tla, mosadi le yēna are wa o kwa
here o hō (gogothōla) ke nna yowe ke a tla.
Monna a napa a tla ke pōlo ge a o kwa
dipotlō tša mohlutswa.

A dula godimu ya mothure go lebella
monna, a bona monna a sobella gae,
bjale basadi ba tswala dingata tša bona,
ba etla gae, bjale monna a fologa godi-
mu a tla ka gae. Mosadi ge a fitlha
ka gae, ke moka monna a tla mosadi wa
yagwe, a motšā dipotlō tša mosegare.
Mosadi ka baka la gore o be a tswa
a ka a tloga.

Monna o be a dula motšong wa phōtswa-
neng, bjale monna a tla, motšhe wa yagwe,
ka baka la monna yowe, a ya a aga
motšong wa mabotšana. le yona a hwetšā-
na banna ba le gona, bjale a fapana le
banna ba gōna. Monna yo monngwe le
yo monngwe yo we a bolelelago mosadi wa
yagwe ke moka mosadi o iwanetšē
yo tswa.

Motšong wa mabotšana gona le ditšhoi tšē
ditšolo bane ke lejja kgomo, kgomo ya tswa-
la bu tšhe ba e bona, ke moka dibotšya nama

Monna yowe Masinyane, go bōnagala gore ditšyogo e be disa foloya, ke gore ditšyogo tšē dingwe ge dipologa yēna o be u su sētšē u le godimū, bōšego le mosegare go a swane. A bjane ya botše, ona leletlabo, ku bama la godišā moadi (lelatō).

Ditšhoši: Ke monamēle thaba, bjale ditšhoši tšewe ge disepela mowe motseng wa gugwe a thōma go dipyalla ka marō, bjale a dinyake go kwa montšya wa tšhoši ya gabo, tšā o kwe ditšā ka buntšī. Keina la tšona lelego hure ke melona tau, bjale monna u re yobōna gore ditšile ka buntšī, ke mōka u nyakēla bjany, u la fase, bjo bongwe ka ngwathony. Monna u ditšhubella.

Ditšhoši: dile tšā hure ka buntšī, u ke onqile u dibuka, tšā tla ka buntšī, mowe diilego tšū ga lefa kudu, diilebā mōho le ka nywathony ge a tšena ditoma. Monna le moadi a baka ba robaku, ba lala buk mo tšietšing. Ka mo wana, monna u re moadi wa gugwe, gore felo mo ba loyana, baloyana le mosegare, go kuone re tšogē. Ke mōka a tšā menqwatho ya gagwe, u boēla marupiny, ufo hwetšana monna yole a leyanu.

Monna o tšhabile motony wa mabotana kubu-ka la ka nna, bjale potšō ore o tšhabile ditšuri tšā mabotana, ke mabotana baloya bu-

loya na dišhozi. Kgunthe ga na mose otlugile a fapane le Modipi are o robula le mosadi wa gwigwe. Lebata le kyolo monna o tšhabile banna ba mabotana, a gona a boele phoelwane-
na.

A hwetšana monna yola a gomotšhubu yo we elego Muthinē a legona. Monna a ka a dula, a papa a feta letšela a sebella magathala. le gona gwa kwagala gwe matupi a ntšhe a fete, na lona lebata la go tšhabisa mosadi banna. Batswadi ba mosadi baite ba tšhoka dingomo e kabe ba mofite, ke mota hu dula le ngwana wa bona. Monna le lekhono o magathala.

Banna ba le lotš, a ba nyatše monna a ka fitiha motšeng wa bona. Bjale na monna yo be bēte Muile, le bongwanabo ga mōgō le ke tšhe o ba tšhabe motšeng. ka baka ya mosadi yo Mpholodi ke mosadi wa botšhe, bjale basadi ba pele a tšhe a ba le taba nabo, a šela mosadi yo we morogo kudu. le gona lefala lwa motšeng wa motšhabije yowe, e be go ena ditšhe tšhe gwe.

le banna ba ka fitiha gona monna onyaka le go e polaya, o fo anana a ke nozi, a sepele a e ya kowa le kowa, a rojana are a ba tšha bjaleweng ba nyaka gonyobela bjale bjale. Mosadi, a šita go botedišana le

bešho bo bunywe.

Mpholodi ge e sale mōthepe o be ana lemme-
le o magolo, bjule a ota, a šala e ke yo mose-
se. Ka šaki le lengwe a ya ka notheng go
Thatswa dikobo, bjule monna yo mongwe wa
motsumi, a šwa a rakišw phōšōlō, ahwetša-
na mosadi una le nwanana yo mongwe a
modumedisa, a mutišw gore e šw o bōne-
le se fetu mo, mosadi are a o wa. haleba-
ka le we monna a fetu a kitima kalebelo,
mong wa mosadi a fitina a bōna monna a
kitima.

Monna a napa are, monna yola o bōna nna
o a šhabe, o be a robula le mosadi waka.
Monna a fitina ka notheng, moše mosadi
a lego zana, are go mosadi wa gagwe, monna
yola a sobellago kowa ka lebelo ke mang?
Mosadi a motšw, are ke Mokoko, o šhabang,
mosadi are a šhabe o rakišw selo se-
ngwe.

Monna are go mosadi o a ota, monna yola
o šhabe nna, gothangula gore o be o robe-
tšw are, mosadi are, rakišw nwanana šo,
monna are nwanana gana maanō. Kemo-
ka a tšw mosadi, peko ya mosadi e ile ya
kwa bolloko go motšw Taba e a waetebe-
go. Mosadi are go monna gothwa ke lla ke
lapile

Mosadi a napa a tšhabe, a se ne e la le-
foka. Monna a kitima, le matšhetšo ka motšha
a tšhame a nua hēla mosadi wa gagwe a
seke a mōna. Mpholodi oile le ditšhampō, tšhe-
le mmayse le papagwe ba hwile, Bohētē ke moka
olobite ditšhomo, o tla dīse ke mang ka gobime
a ba sapula. Mpholodi o napa a e ya o tšhe
lebitša la gagwe le tla gata ke matšho, ke
nnete lebitša la gagwe a ba lebebe.

s.4 Maraga a mosadi.

Galase Lokweng, mosadi wa gagwe ke mosadi
wa go setšhe, monna o tšhabe fēla go mosadi
a sa nwa bjalwa, motšhang mosadi wa gagwe
a nwele bjalwa, monna o tšhoka mowe a
ka tšhahētšego gone. Monna o fenyā mosadi
ka maatla. Ka tšhātšhe le lengwe mosadi a foro-
ga monna, monna ka lewe le tšhātšhe le yēna
obe a nwele bjalwa. Ke mka a roga monna
wa gagwe, matšho a bōne goe go roga go
go motšhō se, ke moka a tšhōma go tšhōma mo-
na ka lebebe.

Monna a se, mosadi ya wa lē-mala, ke mka a wa-
ra, mosadi a tla, ba m tšhe ba tšha kulamola. Ke
moka ba lesetšhena, mosadi a ya ala leyo go ke
mka a robala, mosadi ntšhe e tšhe fēle.
Monna a se tšhe a tšhe ntšhe e fedile,
ke moka a ya malony, o a fīthā o a robe-
la.

Mosadi a lesetšā monna a ngomela, ke moka a kwa monna a ona, bjale a swara monna ka tšā kapele. Monna nile ge are wa phafogwe a kwetšana g-re mosadi o mowere ka tšā ka pele o bile wa gōgw. Monna a leka gorapela mosadi wa gagwe empa mosadi a sethe a kwa dithapelo tšā monna wa gagwe a tšāla pele le gogōga.

Monna a bōna gore ga gona tšā tšūšō, a tšāba mōkgōšī, mosadi ge a okwa gore ba m-the bu utla ke moka a lesetšā monna, a ēma, ba tšwe na ba ēma m-lonon wa ngwaka, bare mlato keng, monna are, mosadi o ke a ngōga ka tšā ka pele, bjale o kwa kena ga letla o lesetšā empa o ngobakithē. Ke moka monna a tšā ka mowe ngwaka a ya a robula le masogana.

Ka nnete mosadi o mogobakithē, bopele bjā monna bjā tšā bururuzile, monna a tšā lego-
repela a raila. A bitšā banna ba gabo a ba botšā tuba e, bjale banna bare tuba e ke tšō-
lo batwadi ba mosadi le bōna ba swanetšē go e tšeba. Ba bitšā batwadi ba mosadi ke moka ba fūtha, ba ba botšā tuba e, bjale batwadi ba sola ngwana wa bōna. Ditaba tšā fēka, monna a na tšā gagona m-tho ya a ka mofugo, na gobane o lumile ke mpa ya gagwe.

Mosadi a lebadisa, monna le yena oile a fola,
ba dula ga botse. Bjale ka thaki le lengwe mo-
nna a ya a nwa bjalwa le mosadi wa gagê,
e ile ge ba filtha gae, ke mota ya ramisa.
Mosadi a thoma go o-manya monna wa gagwe,
ka morago ke mota batho ba kyala mosadi, ke mota
mosadi a homola. Mosadi a ya a la legozô, ke
mota a robula, monna le yena a ya a roba-
la.

Mosadi o robetše a lebjalo o beile phate ya le-
gone, o nyaka goha bjalwa monna ka yona ko-
wa monna a kometše. Mosadi a kwa gore mo-
nna wa gagwe o kometše, ke mota a theapha-
le a pyatla monna ka yona, ka baka la letsufi
o be a gopotsa gothe moqutla tihzô, bjale a
roba leoto la monna, monna oile ke lema
gore ke a ema tša zitha.

Mosadi a tšwa a thakya, ke mota monna a
thakya moqoši, ge ba filtha, monna a le mosadi
o mpolaito, o thakile leoto ge ba bulu ba
tšena ba hwetšana gore mosadi o yobitšitše
monna, bjale mosadi gaxôna. Ka morwana
ba bôna mosadi a etla ka sebaka, bjale ba-
twadi ba mosadi ba bitšwa. Batswadi ba
mosadi ba sitwa le gobolabola, monna a re,
e fêla mosadi o holafetše go mpolaya, bjale
ka goriale ba go nakolo mphem, dikomo tšaka,
ba fa monna dikomo tšagagwe, mosadi a ya a dula

lapeny la batwadi ba gagwe.

Mosadi, a ka a ya a dudisana le batwadi ga
babe ge a nwele h'itlwa ke moka o foroguna.
B'ale batwadi bare, ke a bona nzwana a dirika
kyole, ke moka ba nyahela nzwana, nzwana ya lla
ya molatla. Nzwana ya re mosadi o gona ke b'atwa
le gona o bile ona le dileso o swanetse gore a
tshatsho, ke moka nzwana ya dila ka mkgwa
o we ba bona mosadi a e tsa basadi babunwe,
a tla a tsa ke monna yo monwe a ya a du-
la nae gababe.

Mosadi yo we e be e le bolwetš; b'ale basadi ba
bangwe ba dula ba roga ba nna ba bona ka
bana la mesephe ya bana ba bona, ka gobane
ka lebaka le lenwe monna a ka sepele mowe
mosadi a sa gonyatsego, ke moka mosadi o tlafo-
tshwa a roga monna, monna a tsa mosadi a
santikisi, ka gobane ya reite, ure mpolae ke hwe
ke khutš o tsa o sepele ya babe matshabele
ke a go tsho.

ss. Dithoyano.

Diphapano tsa go tsho ma tsho, tšena ke
diphapano tsa zodia ke batho, ba we e lego bu-
lai, ka go tsho mowe ba nyaka go tsho
mowe. ke moka ba fitlha ba gona molthare
mafotony, ge le tšena ka msho, ke moka
le tsho yo furana, b'ale ge ba tsho ba
nyaka go tsho gore molatla ke ny, tsa seke tsa

Kwala.

Phatlanya, ke mōthare, o we o dirago gōte baitho
ba fapane mōteng, ke mōna ha lwē, ka ntle le
lebana. Bjale ka kōtong ya Mithela nokanane
(Mabakane) ha ke bana le mōte o mogolo.
Bjale ka tšati le lenywe go monywe a tšia
a bešw phatlanya kōtong ya bōna, ke gōre
a fitha a e fakela mōteng, a tloga, ge ha
fitha ba gōtho mōlō ke mōna ya ha tšepē-
la.

Banna bula kōwa kōtong, ke mōna magane a
bōna a fapana, yola gōre ke a bolabola yola
o gōnetšw yola, yola le yēna o bjale, bjale mo-
tho wa nnete - gagōna. Ka mōtogo ke mōna ba
kwa telana. Gōbe gōna le monna o šelewa
ga šwai, bjale monna yowe le yēna a tšena
ke setšhare šewe. Gwa fitha kōgo tšwadi ke-
gōre mōtogo banna bu we ba le go kōtong
o kwa magane a bōna a e ya gōšele o baso-
la.

Are go monna yola wa ga šwai tloga, monna
a ške a kwa gōre mōtogo wa mōlamolēla,
a tloga tšwa mōtogo, mōtogo a mōgitha ke
letšwele, monna a tloga mōtogo ka mōle-
te, phatlanya ya tšogela godimpe ga monna
yola, ba mōwana ba tšia, baswadi bu mōte
bu tšwa ba tšwele diphathe, ke mōna bu kōgitha
monna ka tšwa. Monna a phonyokga a tšha-

ba.

Monna ge a fiitha ku gae, bu bōna a hubckane ka muli. Tše we e rale dinyane, ka moya bu šula ba elwa ntwu ekyulo, mowe banna bailego ba lathegela ke mēnō. Moya-ya oile a ologa mēnō a maleba kamokaga ōna. ka mōana ba tōya bu gōtō mollōga-pe kyoring, bu nyama gōtō kōa gōe molato keng.

Le bu-kyobukane bu se butšana gōe e kaba molato keng, ke mōka ntwu ya tōya gupē. Bulwa, tjalo ba tōya ke ka bōzi, mōaliyo monqwe le yo monqwe e emella monna wa gagwe, tjalo le bōna bu swana. Bulwamo we ba lapago kamoka, ba bu tjalo ku dinyogo ge dilapile, yo monqwe e folebela yo monqwe matšha a gōya gōtia gōgona. ke mōka ba mēte kotoloya bu fiitha ba lamola ntwu, e tšana.

Monna yōa wa ga šadi bu mutšū ku gae, gōe molato keng, monna o šita go bu bōšā, a bebe. Mong wa mōke a sentwa ya gōtōnka le gōfēla ga se ntwu, le gōna a sentwa ya mōtho ka otee, ke ntwu ya butho ka mōka. ke mōka a bitšungu-ku gōe e tše e kwe gōe molato keng. Ngaku ya tša e tšele ditapla tšū yōna gōe e tše e tšele.

A filika ya thēla ditsoa tša yōna fase, bjule ya ba botšū ya re, go lile monna yo monne wa gobina zu gore, o filikile o fikešē molihare ka gare ya molona, o lu molona kamika wa ngorony, le gobē mollō le tša bōna magone a lena a kwana, ka nnete ba dira bjule nemha ba bōne bakana.

Phatanya ke molihare wa go setoke, badho ba ka bolayana ka oña. Je ba ile ba tšea oña le nawa ya bokone, ke moka ba fōtša ka yōna le ditihare tšē dingwē a tša loka, fēla mōho ge a ka boniwa a dira boloi bja mohuta o we o swanetsē golifišwa, e dioba ga ba boniwi, ka gobane maloi oka seke wa mōna, o bōna ke maloi wa gabo.

Mošate wa Makhutšwi, e kgōrō e ile ya phumēga ka baka la boloi, bja mohuta o we. Ba-kgomana ka moka ba palakana, ba dula mefot mebotšony ya bōna ya moyō le kgōrō ya tloga gwa šala e le maruping. Ke ge ba sa dula kgaušsi le segwui.

Molato ke o, ba makhutšwi e be ba fane le Mohlabe, bjule Mohlabe a fōtša nawa ya bokone a ya a phuššū le tšeleny, ke gore moloreny, mo we basadi ba palatšago melōra.

Ka mabunyana owa thōmēga, diphapanō,
monna o fotiā, mosadi mosadi a sena
molato. Muntwēbele monyomana yo mogolo
a hēa setunya, a supu kgōzi ku dōna se-
thunya salla gure ya motō, empa a ka
a moīnu. Ka morwama bu tlogu bu muti-
su monna a linna boekarabēlo, ke moka
ba molifisū kgomo tē pedi. Monna a lia
menywako ya gagwe a tlogu, a ya a dula
gagwe.

Kwunō ya seke ya-ba gōna, ke moka ka
thōna gotia munyawako a bōna, gwa tala
nqwako wa kgōzi ke basudi ba kgōzi, bjale
gē ba tllilo a tihola melato ba sa kwane
ba fo fapana. Kgōzi ya tōma e kwella
gore molato, meny, ya kwa gore goepetwe
sethare letuteny, ku ntle ke gore le tlo-
gē felo fawe, yo monwe wa lena o
tia lopa ka tlogō. Ke ge kgōzi e tloga
felo fawe. Ja na bjale o duti moimwan
e nwa meti a sediba, molaō wa bugologolo
bare kgōzi a enwe sediba.

Kgōzi e nwa meti a noka, meti a noka
e e ēlugo u na ditshila. Ke nnete, ditshi-
la hēwe, mogologolo a gobu a dibolēlu a
bolele ditshila fēla, o bolēla ditshila tū lehu
ka gobune molho a ka fotiā a tshēlu sethare
ka meti ke moka meti a we a sediba a boluyu

ba^lho, ke monqwa o we meti a sediba a
nago le ~~di~~ ditshila. Poka ekgolo le ge molho a
ka tshela seithare ke moke se e^lu. Lege molho u
ithara ka godima oha seke wa bona gore molho
wa ithara ka kgakela.

Diphapamō tša ba^lho tše gohitha ma^lhomō a
didini ke ditshare fêla, u owa, le go se^lhōmē-
lê bu^lima, le gōna gohitha gore ba seke ba kwana.
Bjale ka motse o wa ya Ma^lthawana
bu agite motse ka othe le matome wa bona.
Bjale pupu^lo bona o hwik le imago bona
yo setse bana.

Monna yo M^lromō, ke mogolo wa bona, bjale
ke modumedi, o na le ba^lho ba babedi le
bona bu na le basadi, bjale ba^lho u bu
lumela. Bana bu molho yowe u bakwane
yo monqwe ye a tseja u e go bona monqwe,
a beti^l basadi t e bona, bu bo^lu^l, t^l ale mo-
golo wa bona a tii, mosadi. Bjale ba kgona
gotia basadi bu bona ka moswana ba sitwa
go bolêla moluto.

Bjale ge ba sepele le dinguthe ba nyama
gokwa gore moluto kenye, ditsoala dibolê-
la gore, le swanetše gobega bu dimu dilo
kamoka tsewe le nego natō, ga mōgō le
basadi bu le na, ke moke ba^lho bu ya
ba kotā moyolo wa bona, bjale mogolo wa
bona u bolêla gore ne medirō ya bahe^leny.

Barutho pelo tšū bōna diababe bjale gugona
seto se banna se dirugo, ka gobane ke bu ba-
nyana.

Kwano magareng ya bōna ya sete ya ba gō-
na, yo mongwe o tšia moadi nakowa yola o
fo dula a e golumola. Ba dira gore nyana
e tšie ka motšing, motšhomong ge u e nwa ka
noši magalo wa bōna o tšia tšhōmēla. Nga-
na ya filina ke motšya ya laola, ba bitšitšē mo-
golo wa bōna. Ke le we letšitšē nyana ya
botšēla gore ke nnete ba dimu ba bōtšēla ba
nyana ya phasiwa ke nyomo entso ya pholo
le tšia bōna ka tšitšē le lengwe ge dirugomo
dibudiwa, nyomo e nwe ya pholo e forobē
ga motšing.

A tšwela pele ke gotšēla, ya re, ka dirugo
ya nyomo e we, ke motšya le tšia tšhōmāgo
būšya. Magalo wa lena budimu ba tšia mo-
tia ka moadi wa gawwe, monna o tšia upea
ka noši. Phutšang le begeng ba dimu ka
go phasa, le tšia bōna dilo ka motšya ditšōkē-
la. Ke motšya nyana ya rwala ditšhako
tšā yōna ya sepela.

Mpomō a šula a dula a lebulu, a re ke
dilo tšā baheteng. Ku morago ya matsšitšā
a se makae, ke motšya nyomo e ba goba ba e
tšhēpile ke motšya ya robēga ge ba šemanya-
na badibulu. Ebe ele matšitšā a matšelele banya-

Ka yolebala mantšū a nyama, gawa nyama.
gotšena maloi. Bjale yo monywe wa bōna, are
ke se sa gotša sa bolēlu ke nyama a lamikwa
ge a bolēlu gore ga gona goya gategale pula
ya modupi yutla.

A e na Taba le yōna ke lehu la yōna ba
bua kgomo ke moka ba ja. Ka morago ga mo
ballē kgomo ke moka ka moka ga bona tšā
ka tšha mogēla. Mosadi wa Mromō a thō-
ma gobajja, ke dinyane ke dinyane, batho ba
goya ka bōna molwetš; ba ba ha nyama dipelo
tšā goya ba mōtholla. Ka morago ga mowe
lekgotwane la gagwe la babja, ka morago ya
mowe mogolo wa lekgotwane a babja bjale ditaba
tšā makatšā batho.

Basadi ba babedi ba, ba swara boima bja gonyatse-
la banna ba bōna ditšhare. Bjale dinyaka dibolē-
la lentšū ka letse, bare, le swanetšē gophusa
badimu ba belaēla. Le yēna mogolo wa bōna
a thōma goiša ditaba tšhogong, ke moka a
sepelu le dinyaka, dinyaka tšā motšū ka ōna
monywa o we didulago dibotšū ba ratho, ke mo-
ka monna a dira ka monywa o we dinyaka di-
bolēlago ka ōna.

MeTšholo, mosadi wa gagwe a fōla gamōgō le
ba ratho - bu gagwe, m-malo!, ke nnete, ke
kwile gore ditšola dina le nnete, ke moka bu
phela ka kwanō, bu sa fapume malwetš;

Ka monna a ba tloga le bōna, medimu e bale-
 bešē ga gona peluēlo. Go tloga ka lona bātšhi
 le we a tšeba gore moluo wa busotho wa
 gophusa ke nnete, ke monna nqwaga o mongwe
 le o mongwe ga go lewa nqwaga o mowa a
 fêla a begu badimu, goba bātšhoma go lema a
 sa lebate go begu badimu.

Badimu a ba swanêla go nyatšhwa, budi-
 mu ke batho ba bahwilego, ba hwile bana
 le mōtho yo a phelago ka gare ga mmele
 khono mōtho yowe o dutšhi le howane yo
 we a dirilego ditšhaba le dilo ka monna tšh
 lefase, ka goriale mowe, ge babelaela
 o swanetšē go êma nabo, o nabo ka botšha-
 fri.

Tema ya 8. Molebendi wa motse.

51. medirō gaywe.

Monna ye a tloga a e ya matšhweny, o
 ra monna yo a gışanego nāl, ure ašale
 a le belešē motse wa gagwe, monna yowe
 a swanêla go lebella ga bedi, o swanetšē go
 le bella diruiwa fêla gamōyō le ye lešatša
 le tšhagetšē goba menywako e ruhtuyile.
 A seke a robala le mosudi yo mongwe wa
 monna yowe. Biale seema sa busotho
 se se, moymu kymo ya lefisa o guma
 a le bella tšela. Mafri a na le musokšō
 a we a juo ke modiši.

Taba e na e be e dira kudu ke bagolo-golo, ka gobane e be ba sena dipelo. Ba mahatzi' e no ba a pallwa, bakeng sa gore e le belle dilo tša motse fêla, kemoka o tsena ka ngwathony. Maliti wa mogo wa rotwê o leta a ija mafotla, kemoka bogwêra boya hwa.

Bjale ka monna yo tšaluhala tselane, o ile are, a e ya makgaweng, aya monna wa ga Mongale bare ke M'odupi, are a sale a le belebê motse wa gagwe, monna a dumêla. Monna o swanetšê go luola ka moka tša motse, ge gona le bjalewa ba ka seke ba dira selo ka ntle le yêna, ba swanetšê go leta yêna.

Monna a thōma go tšhala gae, bjale a se tšhōkōmêla tša motse fêla o tšhōkōmêla le disete. A robala le mosadi wa monna yowe wa ga tselane, mosadi bare ke Maite, mosadi a ima. Monna o ile ge a boya makgaweng a hwetšana gore mosadi wa gagwe o imile. Gore monna a tšene, monna yola a tšhuba le gobuiš'a monna, o tšhuba gore o sinyane o dirile Taba e šele o tlogetšê kowa monna a go moluella utšhe.

Mosadi le yêna a fuyêla, monna wa gagwe tša goja, kemoka a moia a ija a

šha, a fišha a rama mongekolo yo monwe gore sepetang lo nthupella go monna waka nna ke šehē ke lebile. Mongekolo ure o dirile ga botse ngwana, wa šhaba busadi ba bantšhi ba gōlofa banna ba bōna ka gofo homola, monna a šena mabaony a mosadi. Bjale nupa o bolē, o dirile ke mang, mosadi ure, ke monna yaka monna waka a gore a šule a lebelešē motse wa gaywe ge a e ya matyoweng.

Bana buka lešintšē, monna o be a su swanēla godira ka mokwaga o we leono e nabe go dirile monna yo monwe. Mogologolo ge ure bogwēra bošinyā ke ditšūela o bolēla tabu ya mohuša o: Mokyekele a šoga, a ya a fišhetšū mantšhi a we ga monna, monna ure, sepete a botšē mosadi a šle ka yue. Sebuka sa ya sa šea mosadi sa mošū ka gae, mokyekele a rapēla monna gore a šene a šule a šle mosadi, monna ure nna šene ka motšha.

Ka mawana a romēla sebuka ya monna yo we wa ga Mongale, monna a e tumēla molato. Ke moka a romēla sa gaywe sebuka sa goya go mapella. Mong wa mosadi ure ke molato, a ka motšū gore a robale le busadi, keile a šule a lebelešē motse waka, dilo ka motšha o be a ka šule a dibušū, ka mokwaga o a ka nyonyo kantšhe

le taba e.

Monna a ntšha kgomo tšē pedi le pudiya go phaya mpêpana a lefa molato, ke moka molato wa fêla o etla mowe. Monna a sintšē bošhukya kja monna mōthomong a be a tlilo moša selo, ka baka la gore o šebē a lebella motse wa gagwe, bjale le gore e be e tla ba sešhukya gobu lešuedi gu go tsebeye.

Ka monna yo wa ga Sebašē, a re a e ya matkhoweng a re monna wa ga Magomane ba re ke Dimpampa gore a šulē a mōnēla tšā gae, ke moka Dimpampa a dumēla. Monna yo wa ga Magomane ke ngatka, a šala a dula le moradi wa Sebašē sekgothē a imišū moradi, ke moka monna a re goboya matkhoweng a lifišū Magomane, ka dikgomo tšē pedi dinago le pedi ya go phaya mpêpana ka gore yōna ke molaō.

Monna yowe wa ga Sebašē a tšhuba kgomo e ngwe. A ka a e ana o ile a fupana nayō, a hwa, ke moka Magomane a šala a dutšī le mōthōlogadi. Go buima ka maatla gora monna yo mongwe gore a šale a lebelešē motse. Ka gobane o tla šala a bušū ka motšwa o a ka kgonago, a ba a dira motse wa gago, gore ke motse wa gagwe.

Baitho bakgale bōna e be bu kgona go šala bu lebelešē motse wa monna yo mongwe ke gobane goibella motse a se gošena ka di-ntlo tša busadi buwe, ba mong wa motse. Medirō ka moka a ka ba thušā le bōna ba swanešē go goupeēla tša goju goba gona le bjatwa molauadi yo mogolo ke wēna, ka gore o ba thušā medirō ya bōna, le ka baka latu-mellō ya monna wa bōna.

Molebeledi yo motse ke nywana wa mmago yo mogolo, e seng moratho wa gugo, ka gobane moratho wa gugo ge a bōna busadi ba gugo ore ke busadi baka. Mogolo wa gugo ore ke betši baka, ka goriule mowe a ka seme a kgona goya gotobala le busadi ba gugo, ke mōtho yo a loketšega go šala a lebelešē motse wa gugo ge o eya matšwaneng.

Bjale ka Makhine le Ntopa, ke banna ba mosudi, Makhine ke mogolo, Ntopa ke moratho. Bjale Ntopa oile ore ge a eya matšwaneng a laēla mogolo wa gugo, gore a šale a lebelešē tša gwe, ga riule o dišēla gore a šalē a thušā mosudi wa gugo, medirong ka moka.

Makhine ge a bōna mosudi wa Ntopa ore nywetši waka, nywana wa Ntopa wapela wa molthantšana leina la gugo ba swanešē gore ke Makhine wa Makhine nywana

ba morêla la rapagwe.

Mathine a ka a šala a dira boithôla, a šala a lebetšhê la pa la moratho wa gagwe, a lema tšhemo ya moratho wa gagwe, le go moagêla musûla le go kôkôlêla disêgo. Fe nywana o rutlugile ka phefo ke mona a rutêla. Motlhany moratho a boya matyoweny a tšwa a reketšhê moyolo putšhi e kyolo le burukgwe le hempa. E we ke ka gisimô e botse, ba kwana kudu le nywana wa matyoweny.

Mathine le yêna a tloga a ya matyoweny, moratho a šala matšeny. Moyolo o nywana go bôna gore moratho wa gagwe wa motlhompha are, go yêna sala o dibôna, ke sa yotšha ke phefo. Moratho a ka a šala a sinyana o ile a šala a ba lithôkômêla. Mosadi yomongwe wa moyolo wa gagwe a ima, moratho a fo homola, a ka seke a ngona go sekisa mosadi monna wa gagwe a phela, a leteêla monna wa gagwe.

Dikgopolo tša batho ba gopola gore mosadi o imisitšhê ke moratho, ka ge ba bôna ge a le nabo, mabjatlweny ge letšutšhi le ditšela a fêla a bu gupa letšetšee. Mathine ge a boya a sekisa mosadi, mosadi a bola monna yomongwe wa ga šwai bare ke Kyolane. Monna a lfišha seithôllôlô se we, tšwanô ya gola go moyolo le moratho.

Ngwana wa mtago o lukile, empa bu bu-
ngwe ba rāho basita gore - bu ngoltele, ke
moka ba bona ka menywanho ya buyolo bu bona
bjale na goriāle mowe bu ka seke bu lta ba
kwana. Bjale ka tšetšeko, le mogolo wa
wa gagwe Ramoladi, a ya makyoweny moratho
tšetšeko a šala a bona ka nyakony wa
wa mogolo, mosadi a ima, bjale ge mogolo a bo
ya a hwetsana gore mosadi o imisitše ke
moratho. Mogolo a raka moratho motšeny ke
moka a ya a aga wa gagwe motše kyole le ye-
na.

Motho ge a šala a lebelele motše wa
motho yo monywe, a swanela go robala le
basadi bu monna yowe, sa gagwe a ka fo-
ja dijō na mokywa o a ka ngonago. Ge mos-
adi wa monna yowe a ka dia molato, motš-
bendi a ka seke a ngona go ~~atifa~~ lefa mola-
to owe, molato o emela mong wa mosadi
ke yena yo we a swanetsgo go lefa molato,
wa mosadi wa gagwe.

Goba mosadi o nyuka gorekisa ngomo goba
gobolaya kolobê goba go tšella mosadi yomonywe
matšê, monna wa molebeledi a na mūlta a
go laoladilo tšewe, tšewe ka moka ke tšū mong
wa mosadi. Modirō o a ka o dirago ke ge mo-
lho a bubja gōna o ya nyakeny, ge a fodile di-
tefa go tšilo lefa mong wa mosadi.

840

K34/82_{ya}

162

52. Moliti wa motse a lefe melato basadi le bam
Moliti wa motse sa gagwe ke modirō omongwe
le omongwe. Ge ele mabapi le melato a owa
a ka seke a kgona go elefa, kamoka melato
e êmela mong wa basadi goba ke melato
ya bana. E tita le ge seleta motse e le mo
golo wa gagwe a ka seke a kgona go elefa mola
to wa ngwana wa moratso wa gagwe goba
wa mosadi.

Mamundi a ka isa ditaba kgorong, empa
kgorō yōna e swanetsē go bitša moliti goba
papago mosogana. Ditaba di kanobolēlwa empa
a se molaō diswanetsē go letela mong wa mo
tse, are ge a tla ba kgone ba senisa mosadi
wa gagwe gore ke yēna a kwe ka dithebe
molato wa mosadi. Le ge kgōrō e ka bolēla di-
taba, ke moka ya hwetsāna mosadi molato, ba
tla bolēla gore se go bōna molato, bjale moti
ti a ka nofetola kgōrō gore ditaba dia kwa
la bjale mong wa mosadi a gona, ke sa yo
motibisa.

Molato a o bole, mong wa mosadi ge
a seša a boya molato o swanetsē go
fo êma, goba monna a dula menšaga e
mentšhi mangowe o tla fo hwetsāna molato o
moemetsē. Ge mong wa mosadi a boya ke
gona molato o tšogagō boswa, ke moka o lefa
molato wa mosadi.

Ge mōho a ka šala a lefa molato mongwa
 mosudi a se gona, mōho yowe a ka sete a
 tla a bohā, mony wa motse taba e we, ge
 a mohā o tla mohā gore wēna o ile wa di-
 rēlung ye o sa mpohe, molato o we a se wa
 mosudi wana, ke molato wa gogo. Ke moka o lo-
 bile, le ge o ka leka gore o ya kgorong ka taba
 ya mohutla o we o tinya sebaka, bokwene ke
 gore onape o dule fase okhutšē, Kgōrō e tla-
 ya e gohwa.

Mosadi o ka molefella molato ge e le mōthō-
 lōgōtšē, mowe o na le molatō wa go molefella
 ka gobane a na mony. Melatwana e baka e
 dirago gore ba ntšhe selo monna a se gona
 ke ge ngwana a kate a baka, ke moka nyaka
 ya bolēla gore go nyakēga rudi ya golekka molwe-
 tšī, e we ba swametšē go utšha kafe nyaka
 e likišē molwetšī. Monna ba tlatla ba monnē-
 gēla ge a buile.

Bjale ka monna yo Moko hōkweny o ile
 a tlogēla mosadi wa gagwe le mogolwa
 wa gagwe galase, bjale mosadi a šala a
 utšwa, mahe a yo mongwe, bjale mony wa
 tšhemō a moswara. Mony wa tšhemō a ro-
 mēla sebaka ya hōkweny, bjale ka ge leho-
 dute ka sete la re go fitšha ka que la
 bolēla gore le utšwitšē. Ge monna a tumi-
 le sebaka, bjale galase a bitšā mosadi a

motšū ditaba tšā sebaka, mosadi a tšitšwa go a-raba sebaka.

Monna a-re ditaba di a kwala mosadi o tšwitšē, bjale ke nywalla monna wa gagwe le ngolo. Mamundi a sethe a gana a dumela, ke motša, a nywalla mony wa mosadi; mony wa mosadi a-re ke dikwile ke tšatša ke dibōna. Ba dula ba lebeleletšē mony wa mosadi bjale nywaga wa fêla, o mongwe wa tšitšha wa fêla.

Ka' nywaga wa boraro, mosadi a boêla a utšwa, monna a moswara a letšhemony ya gagwe ya metšpa. ke yōna ye ba-ro-metšē sebaka monna a butšiša nywetšhi wa gagwe mosadi a sethe a-raba setšmolaō re sa nywalla mony wa mosadi. Monna yo we wa mamundi a-re ke a kwa, ula a ga Masethe mabōtē a lobetšē ka e, nna ke a feta ke ya Kgorong.

Monna yowe wa ga Magoma a fetu a ya Kgorong, ke motša ditaba tšā fêla ka goya Kgorong. Ye ditaba ditšene le ngo tšeng la banna, banna ba bōna mosadi phōšš le yēna a sethe a gana a e tumela. Bjale ke many yo a tšayago a bula letšaka la monna yowe. Ditaba tšā letetšu mony wa mosadi.

Monna o tšebeletšē ke motša ke legwana-

gwara, mosadi a tšwela pele le gouthwa,
 a boela a ya a utswa tšhemong ya Maseto
 gape, ke motu mong wa tšhemo a morwera,
 mosadi o be a rephitšhe nywana, ke motšamma
 a bolaya ^{nywana wa} mosadi ka lehea. Mosadi a ya gae
 a rwele setoto. Bjale ke mosadi wa bobedi yo
 we bu go molaela nywana masemong ka bu-
 ka la gouthwa.

Mosadi wa pele, ditubu tša gagwe dišehē
 dirometšwe, mosadi yowe leina la gagwe ele-
 go Motšhenyi. Tubu re bola kgorōmela khu-
 tu maruma re hwa nayō. Basadi a batša
 batšona yobolēla lehu la bana, ba bolai le
 bōna ba fohomola, batho ba mathala fēla ge
 ba begwa lehu, lehu la bōna ba e hwa ba fa-
 la madi ka dikong, ga gona matho yo a ka
 tšhwa yo a bu sekisē mowe tšhweny e we ka
 gobane banna ka bōna ya bu gōna. Mosadi
 o lefella ke monna wa gagwe molato wa
 gagwe.

Gobjalo ka mosadi wa molthōlogadi, yaba
 mosadi yo ona le morwa wa gagwe bjale
 morwa wa gagwe a ya matšhweny, moltho-
 logadi a šala a dira molato, a ka seke
 a lifišwa molato ka gobane morwa wa
 gagwe ga gōna. ke ge monna yo mongwe
 a dutšhi nāe, urehe ge monna ~~yo we a~~
 ka utšha sa yotšha tšhōgō ya gagwe a lefa

Ka sōna.

Bjalo ka mosadi yo Muhāti, o be ana le
ba-twa ba babedi, morwa yo mogolo ke heokē
bjalo lekgōtwane ke Mudula. heokē ke yēna
mony wa mothe, a tloga a ya makgweny, mo-
rathe esale motlhankana wa godiša, bjalo mo-
rathe wa gagwe, a tshabēlu komeny a yobo-
lla, mmago yēna a ngwalla mogolwane borifi
go matsibisa gore morathe wa gagwe o tene
komeny ya bathe, mogolwane a fethola ka
gore golukile.

Pelo ya motlhōlogadi ya wa, e wa ka baka
la gore gona le ditso tše bu ntšhago mphaṭho, bj-
lo o lukulugile o tla ntšha. Motlhankana a
bolla a loga, ba motshabēlu rudi ya gomotha-
tšha dipēba, ele gore tumello e tšwa ga
tšhe.

Mudula a boēka a dišō dikgomo, o rite ye
a le mašōny, ke moka a swana mošemanyanu
wa ga Mušumu bare ke Madiē, a molato
Motlhankana ge a filina gae, a filina a
šanka, dikgwete tšh gagwe dina le madi. Mo-
kato wa tšena, bjalo motlhōlogadi a moyela
molato ka rudi, ure ke tšhava gobula le-
šaku ka gore morwa waka ga gōna, rudi e
ntšhitšhe ke mošegedi e ke go Mašentšhe Mo-
nyale. Ke moka molato wa emela morwa
wa gagwe.

Ba bitā leke gore a boē gae Kapela, ke
 mona a boya, molato wa thōmēgi ka bōwa.
 A lefa Madiē ka kyomo hē pedi le pidiela
 ya pele, ke lefa la goithatwa nThō, kyomoyu
 'rob botaro a isa mōntu go turele molatowa
 kōma. Ngwana wa pele wa molikantane ke
 monni wa gago, ba tatho ke batwa bu gage,
 ge yona le se a nyakugo go sedira o botō
 ngwana wa pele, a kwetōna tumellō go
 yēna a kyone a rekisa se tuiwa ge a ka gama
 ke mona a ka seke a kōna.

Mpji oile a loyu, ke mha tumandi a isa
 tūba kyomoy, kōrō ya re re tithwa go amo-
 gēla ditaba ba gore letōwe le e dingameng ka
 gobane mong wa mosadi gagona, tōna diamo-
 getōwe bočlan, lochula, mong wa mosadi a
 boē. Ke mona baya ba dula ba letēla mong
 wa mosadi, ke mona mong wa mosadi a tla,
 katgona ba tōša ditaba.

Ba tōwe baya ngameng, ke mona nyama ya
 ya tias Mpji mong wa mosadi a legōna
 Monni a boya gae, a lefa mosadi go se
 ngwana wa gage a loitweg ke mosadi wa
 gage ka lesome la ditgomo na gobane tithōgō
 ya mōtho ke lesome la ditgomo. Ke mona
 molato wa fēla. Mozolo le ge a legōna a
 ka seke a lefa, lapa a leji le nwe, monni mola
 a tēngō mosadi o a eponēla.

ends - 840